

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๑๙ ตอนที่ ๑๘๑ – ๑๙๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๑๘๑

ขอล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎกที่แสดงให้เห็นว่า ความติดในกามคุณ ๕ นั้นหนาแน่นและเหนียวแน่นมาก

ขุททกนิกาย ชาดก มหาปโรพชาดก ข้อความตอนต้นมีว่า

เทพบุตรผู้มีฤทธิ์มาก จูติจากพรหมโลกแล้ว มาเกิดเป็นโอรสของพระราชผู้ทรงดำรงอยู่ในราชสมบัติอันเพียบพร้อมด้วยสรรพกามคุณ ก็ดี ความสำคัญในกามก็ดี มิได้มีในพรหมโลก พระราชกุมารนั้นจึงเกลียดชังกามทั้งหลาย ด้วยสัญญาอันเกิดในพรหมโลกนั้น

พระราชบิดาก็รับสั่งให้สร้างฉาณาการไว้ภายในพระราชฐาน สำหรับพระราชกุมารนั้นทรงหลีกเร้นบำเพ็ญฌานในอาคารนั้นพระองค์เดียว

ฉาณาการเป็นที่สำหรับบำเพ็ญฌาน

พระราชาก็ทรงอัดอั้นตันพระทัยด้วยความโศกถึงพระโอรส ทรงปริเทวนาการว่า ลูกคนเดียวของเรานี้ไม่บริโภคกามารมณ์เสียเลย อุบายที่จะทำให้ลูกเราบริโภคกามารมณ์นี้มีอยู่อย่างใดบ้างหนอ หรือว่าใครจะรู้เหตุที่จะทำให้ลูกเราพัวพันอยู่ในกามารมณ์ได้ หรือว่าผู้ใดจะประเล้าประโลมลูกเราให้ปรารถนากามารมณ์ได้อย่างไรบ้าง

น่าจะอนุโมทนาสรรเสริญการไม่ติดในกามารมณ์ แต่เพราะมีความเข้าใจผิดคิดว่า ควรจะต้องเสพกามารมณ์ พัวพันในกามารมณ์ พระราชาก็เป็นทุกข์ที่พระราชกุมารนั้นไม่สำคัญในกามารมณ์ ข้อความในพระไตรปิฎกมีว่า

ต่อมาความปรารถนาของพระราชาก็สำเร็จ พระราชกุมารทรงลุ่มหลงในกามารมณ์มากจนเกิดโทษ แต่ว่าตอนสุดท้ายก็ได้ความสลัดจิต น้อมพระทัยบรรพชาต่อแต่นั้น ขัตติยราชกุมารก็ทรงบรรพชา สำรอกกามราคะแล้ว ได้เข้าถึงพรหมโลก

กลับไปสู่พรหมโลกอีกแล้ว มาจากพรหมโลกซึ่งห่างเหินว่างเว้นความติดความหมกมุ่นในกาม นานมาตลอดที่อยู่ในพรหมโลก แม้ว่าจุติจากพรหมโลกแล้ว ปฏิสนธิในมนุษย์ สัญญาของการที่เคยว่างเว้นห่างเหินกามารมณ์ต่าง ๆ นั้นก็ยังมียึดอยู่ ทำให้ไม่หมกมุ่น ไม่สำคัญ ไม่ยินดี ไม่เพลิดเพลินในกามารมณ์ แต่ความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะไม่ได้หมดไปเพราะฉานสมาบัติ ไม่ได้หมดไปเพราะการไปเกิดเป็นพรหมบุคคล เพราะเหตุว่ายังไม่ได้รู้แจ้งในกามคุณ ๕ ยังไม่รู้ชัดโลกในวินัยของพระอริยเจ้า เพราะฉะนั้น เชื้อของความยินดีที่ลึกมาก ละเอียดยาก ซบซ้อนมาก ก็ยังคงมีอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงเพลิดเพลินหมกมุ่นในกามารมณ์อีกครั้งหนึ่ง แต่ในภายหลังมีเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ทำให้ได้ความสลัดจิต แล้วออกบรรพชา ส้ารอกกามราคะ เกิดในพรหมโลกอีกวนไปเวียนมาอย่างนี้ในวัฏฏะ

มีเพียงบางภุมิเท่านั้นเองซึ่งไม่เคยไป แม้แต่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่เคยปฏิสนธิในภุมินั้น คือ สุทธาวาส ๕ ภุมิ ซึ่งเป็นภุมิของพระอนาคามีบุคคลที่ได้ปัญจมฉาน ถ้าเป็นพระอนาคามีบุคคลที่ไม่ได้ปัญจมฉาน ก็ยังคงเกิดในพรหมโลก เพราะเหตุว่าพระอนาคามีบุคคลดับกามราคะ ความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะเป็นสมุจเฉท เคยติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะมานานเท่าไร สะสมพอกพูนไปทุกชาติ ๆ ซึ่งจะดับได้หมดสิ้นเป็นพระอนาคามีบุคคลนั้นเป็นไปได้ มีหนทางที่จะดับเชื้อของความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉทจริง ๆ ไม่ใช่กลับไปกลับมาระหว่างพรหมโลกกับกามโลกอยู่เรื่อย ๆ

จะเห็นได้ว่า ถึงแม้จะละเอียดยสลับซับซ้อน ลึกซึ้งอย่างไร ก็มีหนทางรู้ชัดโลกในวินัยของพระอริยเจ้า และดับกิเลสอย่างละเอียดที่สุดได้ เมื่อดับกามราคะเป็นพระอนาคามีบุคคลแล้ว จะไม่กลับมาสู่ความเป็นอย่างนี้อีก คือ ไม่กลับมาสู่กามโลก ไม่กลับมาเป็นมนุษย์ เป็นเทวดาในสวรรค์ที่เป็นกามาวจรภูมิ พ้นไปจากโลกของกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แต่ถ้ายังไม่ดับหมดเป็นสมุจเฉท ไปพรหมโลกแล้วก็

กลับมา เจริญฌานอีก และก็ไปอีก กลับมาอีก ซึ่งไม่มีใครทราบได้ว่า เคยกลับไปกลับมาที่ครั้งแล้ว

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานละเอียดจริง ๆ อย่าคิดว่าง่าย ๆ หรือว่ารู้ทางเดียวก็จะเป็นพระอรหันต์ได้ โดยเว้นทางตาไม่ต้องรู้ ทางหูไม่ต้องรู้ ทางจมูกไม่ต้องรู้ ทางลิ้นไม่ต้องรู้ ทางกายไม่ต้องรู้ แต่หลงไปคิดว่ารู้แล้ว ฟันแล้ว จึงควรที่จะเจริญสติเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปที่ปรากฏตามปกติ เพื่อที่จะได้รู้ชัดตามความเป็นจริงของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าข้ามไป ไม่ระลึกรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามปกติ ตามความเป็นจริง ก็ไม่ใช่ความรู้จริง เพราะไม่รู้สิ่งที่เกิดปรากฏตามปกติ ตามความเป็นจริง

ถ. ขณะที่ตาเห็นรูป ก็รู้ชัดว่า กำลังเห็นรูปนั้น เกิดความยินดี ก็รู้ว่าเกิดความยินดี ในขณะที่นั้นปัญญาเป็นอย่างไรรู้

ส. ปัญญาจะต้องรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น เวลาที่กำลังเห็นรู้ว่า ที่กำลังเห็นนี้เป็นสภาพรู้ พอเกิดความพอใจขึ้นเป็นนามธรรมอีกชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้น ให้สติระลึกรู้ได้เนื่อง ๆ บ่อย ๆ ว่า แต่ละลักษณะนั้นเป็นนามธรรมบ้าง เป็นรูปธรรมบ้าง ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่เพียงคิดว่า เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม เป็นอนัตตา แต่เพราะสติระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมแต่ละชนิด รู้ลักษณะของรูปธรรมแต่ละชนิด ซึ่งทั้งหมดตลอดชีวิตจนกระทั่งเดี๋ยวนี้และต่อไป ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น

ปัญญา คือ การรู้ถูกต้องตามความเป็นจริง กำลังระลึกรู้ลักษณะของความชอบใจก็รู้ว่า เป็นแต่เพียงความชอบใจ เป็นสภาพที่พอใจเท่านั้น ไม่เที่ยง และก็มีเห็นซึ่งไม่ใช่ความชอบใจ มีได้ยิน ซึ่งไม่ใช่ความชอบใจ สติก็ตามระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละชนิดบ่อย ๆ เนื่อง ๆ จนกว่าจะชิน ไม่ใช่ปัญญาจะรู้ชัดได้ทันทีที่สติระลึกรู้

ทั้ง ๖ ทาง เพียง ๖ แค่นี้ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งการแทงตลอดสภาพธรรม ไม่พ้นไปจากการรู้ชัดในสภาพของนามธรรมและรูปธรรมเหล่านี้ เพราะฉะนั้น

สติก็จะลึกลับบ่อย ๆ จนกว่าจะชิน จนกว่าจะคลายการที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน และปัญญาที่รู้ชัด ก็รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมละเอียดขึ้นว่า ไม่ใช่ธรรมชนิดเดียวกัน

ถ. ปัญญานั้นจะเหมือนกับปัญญาทางโลกหรือเปล่า

ส. ปัญญาทางโลกตามความเข้าใจของคนทั่วไปนั้น ไม่ใช่ปัญญาที่เป็นโลกียปัญญาในพระธรรมวินัย

โลกียปัญญา คือ ปัญญาที่รู้สภาพธรรมที่ไม่ใช่โลกุตตรธรรม เช่น ขณะที่กำลังรู้ว่า สภาพนี้เป็นนามธรรม ไม่ใช่ตัวตน นั่นเป็นโลกียปัญญา เพราะเหตุว่าเป็นปัญญาที่รู้ลักษณะของสิ่งที่เกิดแล้วดับ เป็นโลก ความหมายของโลก คือ เกิดแล้วดับ

ถ. ขณะที่มีความรู้ รู้สึกตัวในขณะนั้น ใช้กับวิชาทางโลกได้อย่างไร

ส. ดูเหมือนว่า จะแยกเป็นวิชาทางโลกว่า เป็นอีกโลกหนึ่ง คือ โลกวิชา และวิชาทางธรรม หรือโลกทางธรรม เป็นอีกโลกหนึ่ง แต่ความจริงแล้ว ไม่พ้นไปจากตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ขณะที่กำลังรู้วิชาหนึ่งวิชาใด จะเป็นคณิตศาสตร์ คำนวณ หรืออะไรก็แล้วแต่ ขณะนั้นไม่ใช่ตัวตนที่รู้ แต่เป็นสภาพของนามธรรมชนิดหนึ่ง ถ้าสติไม่ระลึกรู้ว่า แม้ขณะที่รู้นั้นก็เป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง ก็จะยึดถือความรู้นั้นว่าเป็นตัวตน เป็นเรา ซึ่งความจริงแล้วสภาพของนามธรรมแต่ละชนิดเกิดขึ้นแล้วดับไป ถ้าท่านผู้ใดอบรมเจริญความรู้ในทางวิชาการมามาก และท่านเจริญสติ จะรู้ว่า ไม่ใช่ตัวท่าน ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงนามธรรมแต่ละชนิดเท่านั้นเอง

ถ. เจริญสติปฏิฐานอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ เมื่อไรจะสำเร็จโดยที่ไม่มีการนั่งกัมมัฏฐาน เพราะในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าให้นั่งกายตรงดำรงสติไว้เฉพาะหน้าให้อยู่ตามโคนไม้หรือเรือนว่าง

ส. รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยบุคคลนั้น รู้อย่างไร รู้อะไร

ถ. รู้แจ้งอริยสัจจะ อย่างเช่น บรรลุโสดา

ส. รู้อะไร

ถ. ผมก็ 모르 เพราะยังไม่ได้บรรลุ

ส. พระโสดาบันนั้นรู้อะไร ก็เจริญเหตุที่จะให้รู้อย่างพระโสดาบันท่านรู้

ถ. ในพระไตรปิฎกกล่าวว่า เจริญสติปัฏฐานแล้วสามารถที่จะบรรลุเป็นพระอริยเจ้าได้ ผมก็อยากทราบ

ส. ใช่ เจริญสติอย่างนี้รู้ได้ เป็นพระโสดาบันบุคคลได้ แต่ว่าเมื่อไรก็ต้องแล้วแต่ความรู้เกิดแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่รู้อะไร ไม่มีหวังที่จะเป็นพระโสดาบัน

ถ้าสนใจศึกษาในพระไตรปิฎก การรู้แจ้งอริยสัจธรรมของพระอริยเจ้านั้นเป็นชีวิตปกติ ได้เฝ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ฟังธรรม รู้แจ้งอริยสัจธรรม ในขณะนั้นมีสภาพธรรมตามความเป็นจริงปรากฏ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สุข ทุกข์ คิดนึกเป็นปกติ ถ้าทราบโดยยังไม่เจริญสติอย่างนี้ จะไม่มีหนทางที่จะเป็นพระอริยบุคคล

แต่ละชีวิตไม่เหมือนกัน แต่ทุกชีวิตสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ ถ้าท่านเจริญเหตุให้สมควรแก่ผล คือ การเจริญสติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามความเป็นจริง

ถ. อาจารย์เคยบรรยายว่า เห็นนิดหนึ่ง ได้ยินเพียงนิดหนึ่ง ถ้าจะได้ยินนาน ๆ และเห็นนาน ๆ ได้ไหม

ส. กำลังเห็นด้วย ได้ยินด้วย ทางละนิดไฉนใหม่ หรือทางละนาน ๆ เพราะเหตุว่าจิตจะต้องเกิดขึ้นเพียงขณะเดียว เพียงดวงเดียว จะเกิดขึ้นกัน ๒ ดวง ๓ ดวง ไม่ได้ ๒ ประเภท ๓ ประเภท ๓ ขณะ ๔ ขณะพร้อม ๆ กัน ไม่ได้เลย

ที่ใช้คำว่า “ดวง” เพื่อแสดงให้เห็นว่า จิตชนิดหนึ่งเกิดขึ้นแล้วต้องดับไปเสียก่อน จิตอีกชนิดหนึ่งจึงจะเกิดต่อได้ อย่างเช่น จิตที่เห็นเป็นสภาพรู้ทางตา จะได้ยินด้วยตาไม่ได้ ได้ยินเป็นนามธรรมอีกชนิดหนึ่งที่อาศัยโสตประสาทจึงเกิดได้ยิน คือ รู้เสียงที่กระทบโสตประสาท จิตได้ยินเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยอย่างหนึ่ง จิตเห็นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยอย่างหนึ่ง ตาไม่ใช่หู เห็นไม่ใช่ได้ยิน เป็นนามธรรมแต่ละชนิด

เพราะฉะนั้น ที่ได้ยินเกิดขึ้น จิตเห็นต้องดับไปก่อน จิตได้ยินจึงจะเกิดขึ้นได้ ทางละนิด ไซ้ หรือไม่ไซ้

ถ. ขณะที่ผมนั่งฟังอาจารย์ ก็ได้ยินด้วย เห็นด้วย ถ้าพูดตามพระอภิธรรม จิตเกิดขึ้นทีละดวง แล้วดับไป นี่เรารู้ แต่ตามที่เราเห็นทั่ว ๆ ไปอย่างนี้ ผมฟังอาจารย์ ผมได้ยินและเห็นพร้อมกัน ถ้าหากจะปฏิบัติ ผมเอาสติจับที่เสียงอาจารย์ จะถูกไหม

ส. เรื่องของผมเอาสติ ไม่ถูกแน่ เพราะเหตุว่าเป็นตัวตนที่จะเอาสติไปไว้ตรงนั้น ไปไว้ตรงนี้ สภาพของสติเกิดพร้อมกับจิตอย่างรวดเร็ว คือ ระลึกลับทันทีที่ระลึกนั้น เป็นสติ ไม่ใช่เป็นตัวตน ไม่ใช่เป็นเราที่เตรียมตัวเอาไปตั้งไว้ที่โน่น ไปตั้งไว้ที่นี่ ถ้าเป็นโดยวิธีนั้น ไม่สามารถละคลายการยึดถือสติว่าเป็นตัวตนได้

ให้เข้าใจว่า ขณะใดมีสติ ขณะใดหลงลืมสติ ไม่ติดปกติเลย ตามธรรมดา ถ้าสติจะเกิดในขณะนี้ ก็ระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะเป็นทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจก็ได้ แต่ต้องตรงสภาพธรรมตามความเป็นจริง ถ้ากำลังพอใจ ความพอใจนี้เกิดเพราะรส ความพอใจนี้เกิดเพราะกลิ่น ความพอใจนี้เกิดเพราะได้ยิน นี่เป็นสิ่งที่จะต้องรู้สภาพธรรมให้ไวขึ้น ละเอียดขึ้น และก็ตรงตามความเป็นจริงด้วย ไม่มีกฎเกณฑ์ แต่ละคนต้องแล้วแต่สติจะเกิดเมื่อไร ขณะไหน ระลึกรู้รูปอะไร นามอะไร

ในขณะนี้ ทุกท่านนั่งอยู่ที่นี่ สติระลึกถึงเหมือนกันไหม เป็นแบบฉบับเดียวกันไหม เป็นได้ไหมอย่างนั้น ถ้าเป็น ถูกหรือผิด ทำไมจะไปรู้เหมือนกันหมด โดยเข้าใจ ผิดคิดว่า จะต้องรู้อย่างนั้น

นามรูปปริจเจตญาณจำกัดหรือเปล่าว่า รู้นามอะไร รู้รูปอะไร ก็ไม่จำกัด และทำไมมาจำกัด อยากจะจำกัดเอง อยากจะตั้งวิธีแบบฉบับของวิปัสสนาเอง โดยที่ไม่ตรวจสอบทานกับสภาพธรรมตามความเป็นจริง และถามว่า เมื่อไรจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม หวังมากเกินไป เจริญสติชนิดเดียว เมื่อไรจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม เหตุไม่ตรงกับผล จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมไม่ได้

การเจริญภาวนา ภาวนามยปัญญา หมายความว่า การเจริญอบรมให้มีมาก ที่จะทำให้รู้แจ้งสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง คือ สติระลึกรู้ลักษณะใด ชื่อว่าอบรม เพื่อการรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เป็นปฏิบัติธรรมไม่ใช่เพียงขั้นการ ฟัง ทุกขณะที่สติระลึกเป็นการปฏิบัติ เป็นการเจริญภาวนา

มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ ทักขิณาวังคสูตร มีเรื่องของสังฆทาน ข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารนิโคธาราม เขตพระนคร กบิลพัสดุ์ ในสัทกชนบท สมัยนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมี ทรงถือผ้าห่มคู่หนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับแล้วถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าใหม่คู่นี้ หม่อมฉันกรอด้าย ทอเอง ตั้งใจอุทิศพระ ผู้มีพระภาค ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์ โปรดรับผ้าใหม่ทั้งคู่ของ หม่อมฉันเถิด

เมื่อพระนางกราบทูลแล้วอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า

ดูกร โคตมี พระนางจงถวายสงฆ์เถิด เมื่อถวายสงฆ์แล้ว จักเป็นอันพระนาง บูชาทั้งआตมาภาพและสงฆ์

พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าใหม่คู่นี้ หม่อมฉันกรอด้าย ทอเอง ตั้งใจอุทิศพระ ผู้มีพระภาค ขอพระผู้มีพระภาคทรงอาศัยความอนุเคราะห์ โปรดรับผ้าใหม่ทั้งคู่นี้ ของหม่อมฉันเถิด

แม้ในครั้งที่ ๒ แม้ในครั้งที่ ๓

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสกับพระนาง แม้ในครั้งที่ ๒ แม้ในครั้งที่ ๓ ดังนี้ว่า

ดูกร โคตมี พระนางจงถวายสงฆ์เถิด เมื่อถวายสงฆ์แล้ว จักเป็นอันพระนาง ได้บูชาทั้งआตมาภาพและสงฆ์

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนที่ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดรับผ้าใหม่ทั้งคู่ของพระนางมหาปชาบดีโคตมีเถิด พระนางมหาปชาบดีโคตมีมีพระอุปการะมาก เป็นพระมาตุจฉาผู้ทรงบำรุงเลี้ยงประทานพระขีรสแด่พระผู้มีพระภาค เมื่อพระชนนีสวรรคตแล้ว ได้โปรดให้พระผู้มีพระภาคทรงดื่มเต้าพระถัน แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงมีพระอุปการะมากแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี พระนางอาศัยพระผู้มีพระภาค จึงทรงถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะได้ ทรงอาศัยพระผู้มีพระภาคจึงทรงงดเว้นจากปาณาติบาต จากอทินนาทาน จากกาเมสุมิจฉาจาร จากมุสาวาท จากฐานะอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เพราะดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยได้ ทรงอาศัยพระผู้มีพระภาค จึงทรงประกอบด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหวในพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ทรงประกอบด้วยศีลที่พระอริยมุ่งหมายได้ ทรงอาศัยพระผู้มีพระภาค จึงเป็นผู้หมดความสงสัยในทุกข์ ในทุกขสมุทัย ในทุกขนิโรธ ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาได้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงมีพระอุปการะมาก แก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี

๑๘๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ถูกแล้ว ถูกแล้ว อานนท์ จริงอยู่ บุคคลอาศัยบุคคลใดแล้ว เป็นผู้ถึงพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะได้ เราไม่กล่าวการที่บุคคลนี้ตอบแทนต่อบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้ ลุกกราบ ทำอัญชลี ทำสามีจิกรรม ด้วยเพิ่มให้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร

บุคคลใดอาศัยบุคคลใดแล้ว งดเว้นจากปาณาติบาต จากอทินนาทาน จากเมสุมิจฉาจาร จากมุสาวาท จากฐานะเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเพราะดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยได้ เราไม่กล่าวการที่บุคคลนี้ตอบแทนต่อบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้ ลุกกราบ ทำอัญชลี ทำสามีจิกรรม ด้วยเพิ่มให้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร

บุคคลอาศัยบุคคลใดแล้ว เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอย่างไม่หวั่นไหว ในพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ประกอบด้วยศีลที่พระอริยมุ่งหมายได้ เราไม่กล่าวการที่บุคคลนี้ตอบแทนต่อบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้ ลุกกราบ ทำอัญชลี ทำสามีจิกรรม ด้วยเพิ่มให้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร

บุคคลอาศัยบุคคลใดแล้ว เป็นผู้หมดความสงสัยในทุกข ในทุกขสมุทัย ในทุกขนิโรธ ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาได้ เราไม่กล่าวการที่บุคคลนี้ตอบแทนต่อบุคคลนี้ด้วยดี เพียงกราบไหว้ ลุกกราบ ทำอัญชลี ทำสามีจิกรรม ด้วยเพิ่มให้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร

ดูกร อานนท์ ก็ทักษิณาเป็นปาฏิปุคคสิก มี ๑๔ อย่าง (ปาฏิปุคคสิก คือ การให้โดยเจาะจง) ก็ทักษิณาเป็นปาฏิปุคคสิก มี ๑๔ อย่าง คือ

ให้ทานในตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๑

ให้ทานในพระปัจเจกสัมมาสัมพุทธะ นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๒

ให้ทานในสาวกของตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก
ประการที่ ๓

ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรรถผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก
ประการที่ ๔

ให้ทานแก่พระอนาคามี นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๕

ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิणाปาฏิปุคคสิก
ประการที่ ๖

ให้ทานแก่พระสกทาคามี นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๗

ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำสกทาคามีผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก
ประการที่ ๘

ให้ทานแก่พระโสดาบัน นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๙

ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำโสดาปัตติผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก
ประการที่ ๑๐

ให้ทานในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม นี่เป็นทักษิณาปาฏิ-
ปุคคสิก ประการที่ ๑๑

ให้ทานในปุถุชนผู้มีศีล นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๑๒

ให้ทานในปุถุชนผู้ทุศีล นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๑๓

ให้ทานในสัตว์เดรัจฉาน นี่เป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก ประการที่ ๑๔

สำหรับการที่จะถวายทานแก่พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่จะได้
ถวายโดยตรงต่อพระผู้มีพระภาคซึ่งเป็นปาฏิปุคคสิกประการที่ ๑ ในปัจจุบันชาตินี้ ไม่
มี สำหรับการที่ท่านจะถวายทานแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นทักษิณาปาฏิปุคคสิก
ประการที่ ๒ ในปัจจุบันชาตินี้พอจะมีไหม เพราะเหตุว่ายังเป็นสมัยของพระอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ ต่อเมื่อใดที่พระธรรมวินัยอันตรธานแล้ว และได้มีผู้ที่บำเพ็ญ
บารมีมาแล้วในอดีต สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ด้วยตนเองเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า
ซึ่งสมัยของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น ไม่ใช่ว่าจะมีได้เพียงพระองค์เดียวอย่างสมัยของ
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้านั้นมีหลายพระองค์ แต่ถ้าท่านผู้ใด

ได้เกิดในสมัยนั้น และเจาะจงถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า นั่นก็เป็นปาฏิบุคคลิกทานประการที่ ๒

ประการที่ ๓ คือ ให้ทานในสาวกของพระตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ นี่เป็นทักษิณาทานปาฏิบุคคลิก ประการที่ ๓ ในสมัยนี้ ไม่มีพระอรหันต์สมาสัมพุทธเจ้า และไม่ใช้สมัยของพระปัจเจกพุทธเจ้า แต่เป็นสมัยของพระสาวกของพระพุทธเจ้า ซึ่งประการที่ ๓ เป็นการเจาะจงถวายทานแก่พระอรหันต์

ประการที่ ๔ ให้ทานในผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรรถผลให้แจ้ง

ประการต่อไป คือ ให้ทานแก่พระอนาคามี นี่เป็นทักษิณาทานปาฏิบุคคลิกทานประการที่ ๕

ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง นี่เป็นทักษิณาทานปาฏิบุคคลิกทานประการที่ ๖

ต่อไปเป็นเรื่องของพระสกทาคามี พระโสดาบัน จนกระทั่งถึงให้ทานในบุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำโสดาปัตติผลให้แจ้ง

สำหรับการให้ทานโดยเจาะจงนั้น ไม่จำเพาะแต่เฉพาะผู้ที่เจริญธรรมเพื่อการรู้แจ้งเป็นพระอริยบุคคล แต่แม้การให้ทานในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม ได้แก่พวกสมณพราหมณ์ หรือบรรพชิตในศาสนาอื่น ก็เป็นทักษิณาทานปาฏิบุคคลิกประการที่ ๑๑

นอกจากนั้น มีการให้ทานในปุถุชนผู้มีศีล หรือให้ทานในปุถุชนผู้ทุศีล ก็เป็นการให้เจาะจง ให้ทานในสัตว์เดรัจฉาน นี่เป็นทักษิณาทานปาฏิบุคคลิกทานประการที่ ๑๔

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ ใน ๑๔ ประการนั้น บุคคลให้ทานในสัตว์เดรัจฉาน พึงหวังผลทักษิณาได้ ๑๐๐ เท่า ให้ทานในปุถุชนผู้ทุศีล พึงหวังผลทักษิณาได้ ๑,๐๐๐ เท่า ให้ทานในปุถุชนผู้มีศีล พึงหวังผลทักษิณาได้ ๑๐๐,๐๐๐ เท่า ให้ทานในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม พึงหวังผลทักษิณาได้แสนโกฏิเท่า ให้ทานในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำโสดาปัตติผลให้แจ้ง พึงหวังผลทักษิณาจนนับไม่ได้ จนประมาณไม่ได้

จะป่วยกล่าวไปใยในพระโสดาบัน ในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำสกทาคามีผลให้แจ้ง ในพระสกทาคามี ในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอนาคามีผลให้แจ้ง ในพระอนาคามี ในท่านผู้ปฏิบัติเพื่อทำอรหัตตผลให้แจ้ง ในสาวกของตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ ในพระปัจเจกสัมพุทธะ และในตถาคต พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ดูกร อานนท์ ก็ทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ มี ๗ อย่าง คือ

ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ ประการที่ ๑

ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ ประการที่ ๒

ให้ทานในภิกษุสงฆ์ นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ ประการที่ ๓

ให้ทานในภิกษุณีสงฆ์ นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ ประการที่ ๔

เผด็จสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุและภิกษุณีมีจำนวนเท่านี้ ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้า แล้วให้ทาน นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ ประการที่ ๕

เผด็จสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุจำนวนเท่านี้ ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้า แล้วให้ทาน นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ ประการที่ ๖

เผด็จสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุณีจำนวนเท่านี้ ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้า แล้วให้ทาน นี่เป็นทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ ประการที่ ๗

เผด็จสงฆ์ คือ แจ่ง หรือนิมนต์

ถ. ตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป เข้าใจว่าสังฆทานนั้น หมายความว่าถวายเป็นสงฆ์จำนวนหลายรูป เพราะฉะนั้น รูปเดียวจะเป็นสังฆทานไหม

ส. ข้อความใน **ปปัญจสูทนี** อธิบายว่า คำว่า ภิกษุสงฆ์ ไม่กำหนดจำนวน

ในพระไตรปิฎก แม้แต่เพียงภิกษุรูปเดียว ถ้าไม่เจาะจงแล้ว ก็เป็นการถวายเป็นสงฆ์ เพราะเหตุว่าถ้าพูดถึงปาฏิบุคคสิกขาภิธาน จะเป็นรูปเดียวหรือหลาย ๆ รูปก็ตาม ก็เป็นการเจาะจงทั้งสิ้น แต่เมื่อไม่มีการเจาะจงว่า จะต้องเป็นภิกษุรูปนั้นหรือรูปนี้มีจิตมุ่งตรงต่อการถวายเป็นสงฆ์ เพราะฉะนั้น คำว่า ภิกษุสงฆ์ ไม่กำหนดจำนวน

ท่านผู้ฟังมีโอกาสถวายสังฆทานกันบ้างหรือเปล่า อย่างการใส่บาตรตอนเช้า เวลาที่พระท่านบิณฑบาต จะเป็นสังฆทานหรือไม่ ยังมีข้อปลีกย่อยอีกต่อไปด้วย แต่ถ้าไม่ทราบความมุ่งหมายของคำว่า “สังฆทาน” แม้ขณะนั้นไม่เป็นสังฆทานก็ได้ ด้วยเหตุนี้ การที่ท่านผู้ใดได้ถวายอาหารบิณฑบาตเป็นประจำอยู่แล้ว ถ้าไม่ศึกษาจะไม่ทราบเลยว่า การถวายอาหารบิณฑบาตของท่านนั้นเป็นสังฆทานหรือไม่ใช่สังฆทาน

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ ก็ในอนาคตกาล จักมีแต่เหล่าภิกษุโคตรภู มีผ้ากาสาวะพันที่คอค เป็นคนทุศีล มีธรรมลามก คนทั้งหลายจักถวายทานเฉพาะสงฆ์ได้ ในเหล่าภิกษุทุศีลนั้น

ดูกร อานนท์ ทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ แม้ในเวลานั้น เราก็กล่าวว่า มีผลนับไม่ได้ ประมาณไม่ได้ แต่ว่าเราไม่กล่าวปาฏิบุคคลิกทานว่า มีผลมากกว่าทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ โดยปริยายไร ๆ เลย

ทรงแสดงไว้ว่า การถวายทานแก่สงฆ์มีผลมากกว่าปาฏิบุคคลิกทาน ถึงแม้ว่า ในกาลอนาคตกาลจะมีแต่ภิกษุโคตรภู สำหรับผู้ที่เป็นภิกษุโคตรภูนั้น ก็เป็นผู้ที่มีผ้ากาสาวะพันที่คอค เป็นคนทุศีล มีธรรมลามก

ที่ว่าเป็น **โคตรภูภิกษุ** เพราะเหตุว่าเพียงแต่มีชื่อว่าเป็นสมณะเท่านั้น เหลือแต่ชื่อ คือ โคตรเท่านั้นเองว่าเป็นภิกษุ แต่ความจริงเป็นผู้ที่ทุศีล มีครอบครัว ประกอบการงานอาชีพได้ และเครื่องหมายที่ยังเหลืออยู่ ที่แสดงว่า ชื่อว่าเป็นภิกษุนั้น ก็โดยที่มีเพียงผ้ากาสาวะพันคอค

สำหรับผ้ากาสาวะนั้น ก็เป็นผ้าข้อมน้ำฝาด ซึ่งสีก็แล้วแต่น้ำที่ข้อมว่ามาจากพืชชนิดใด สำหรับการข้อมน้ำฝาดนั้นก็มิประโยชน์ คือ รักษาเนื้อผ้าให้ทนและกำจัดกลิ่นด้วย ได้ทราบว่าสำหรับพระภิกษุในประเทศไทยนั้นนิยมใช้แก่นขนุน ซึ่งก็คงจะเป็นในสมัยก่อน

เพราะฉะนั้น ข้อความสำคัญอยู่ที่ว่า ถึงแม้ว่าในอนาคตกาลจักมีแต่เหล่าภิกษุโคตรภูซึ่งเป็นผู้ที่ทศิล มีธรรมลามก แต่คนทั้งหลายก็จักถวายทานเฉพาะสงฆ์ได้ในเหล่าภิกษุทศิลนั้น ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ แม้ในเวลานั้น เราก็กล่าวว่า มีผลนับไม่ได้ประมาณไม่ได้ แต่เราไม่กล่าวปาฏิบุคลิกทานว่า มีผลมากกว่าทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์ โดยปริยายไร ๆ เลย

พอที่จะทราบความต่างกันใหม่สำหรับจิตใจของท่านเองว่า เป็นปาฏิบุคลิกทาน หรือว่าเป็นทักษิณาในสงฆ์ เป็นสังฆทาน

ตามความเข้าใจของคนทั่วไปนั้น สังฆทานก็คล้าย ๆ กับพิธีกรรมที่จะต้องประกอบให้ถูกต้อง มีสิ่งที่จะเป็นไทยธรรม ต้องอยู่ในลักษณะนั้นลักษณะนี้ และต้องกล่าวคำถวายสังฆทานด้วย ถ้าขาดไปสักสิ่งหนึ่งสิ่งใด ก็ไม่เป็นสังฆทาน

เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจความหมายของคำว่าสังฆทานให้ถูกต้อง สืบเรื่องเก่าที่เคยเข้าใจผิด ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ขณะที่กำลังถวายนี้จิตมุ่งอะไร ถ้ามุ่งถวายบูชาแด่พระอริยสงฆ์ จึงจะเป็นสังฆทาน

ข้อความในอรรถกถามีอธิบายว่า

ทักษิณาในสงฆ์จะมีได้ ก็ด้วยความยำเกรงในสงฆ์ การยำเกรงในสงฆ์นั้นทำได้ยาก

ปปัญจสูทนี มีข้อความว่า

ผู้ใดมอบไทยทานไว้ว่า ข้าพเจ้าถวายทักษิณาที่วางไว้ในสงฆ์

หมายความว่า เป็นผู้ที่มีเจตนาที่จะถวายทักษิณาแด่สงฆ์ ไม่ใช่เจาะจงบุคคลแล้วก็ไปวัด กล่าวว่ ได้โปรดจัดพระเถระ เจาะจงสงฆ์สักหนึ่งรูป แต่กลับไปได้สามเณร ก็เกิดความไม่พอใจว่า เราได้สามเณร ทักษิณาของเขาก็ไม่ชื่อว่าไปในสงฆ์

ส่วนผู้ที่ได้พระเถระ แล้วโสมนัสว่า เราได้พระเถระผู้ใหญ่ก็ไม่ชื่อว่าทักษิณาเป็นไปในสงฆ์

ส่วนผู้ใดจะได้สามเณร หรือภิกษุหนุ่มหรือแก่ โง่หรือฉลาดก็ตามจากสงฆ์แล้ว
ไม่มีความเคลือบแคลงสงสัย สามารถทำความยำเกรงในสงฆ์ ด้วยตั้งใจว่า เราถวาย
แก่สงฆ์ ทักซิณาของผู้นั้นถือว่าเป็นไปในสงฆ์

ข้อความในอรรถกถามีว่า

ความว่าเศรษฐีผู้หนึ่งเป็นเจ้าของวิหาร ตั้งใจว่าจะถวายทักซิณาไปในสงฆ์
แล้วขอภิกษุรูปหนึ่ง เขาได้ภิกษุรูปหนึ่ง ให้จัดที่นั่ง ปูอาสนะ ผูกเพดานเบี่ยงบน
บุชาด้วยรูป ของหอม ล้างเท้า ถวายไทยทาน ด้วยจิตเคารพในสงฆ์ เหมือนทำการ
ต้อนรับพระผู้มีพระภาค หลังจากฉันแล้ว ภิกษุรูปนั้นไปที่ประตูบ้าน บอกว่าขอจบ
สักเล็มเพื่อนำไปแต่งวัด อุบาสกก็ให้จบไป เอาเท้าเชี้ยให้ไป

พวกชาวบ้านก็กล่าวว่า

ลามสักการะที่ท่านกระทำแล้วแก่ภิกษุรูปนั้นแต่เช้าตรู่ ไม่ต้องนำมาพูดกันละ
บัดนี้ แม้แต่เพียงอุบาสกจะ ความประพฤติ มารยาทน้อยหนึ่งก็ไม่มี

อุบาสกนั้นจึงกล่าวว่า

ก็นั่นละ เป็นความยำเกรงแก่สงฆ์ ที่ไม่ใช่แก่ภิกษุรูปนี้ ก็ใครยอมชำระทักซิณา
แก่สงฆ์ที่มีผ้ากาสาจะพันคอให้บริสุทธิ์ได้

อรรถกถาอธิบายว่า

คำว่า ถวายทานอุทิศสงฆ์ ในผู้ทูลทั้งหลายนั้นไม่ควรกล่าวว่า สงฆ์ผู้ทูล
เพราะเหตุว่า สงฆ์ชื่อว่าทูล ไม่มี เพราะเหตุว่าหมายรวมถึงพระอริยเจ้า ผู้ทูลนั้น
เป็นเพียงอุบาสกเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ผู้จะถวายทาน ก็ถวายทานด้วยตั้งใจแน่วว่า ถวายอุทิศสงฆ์
ในบุคคลผู้ทูล

สมัยนี้ยังถวายอุทิศสงฆ์ได้ไหม ถ้าเข้าใจแล้วก็ได้

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนทฺ์ ก็ความบริสุทธิ์แห่งทักษิณานี้ มี ๔ อย่าง ๔ อย่างเป็นไฉน

ดูกร อานนทฺ์ ทักษิณางานอย่างบริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก
บางอย่างบริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก บางอย่างฝ่ายทายกก็ไม่บริสุทธิ์
ฝ่ายปฎิคาหกก็ไม่บริสุทธิ์ บางอย่างบริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฎิคาหก

ทายก คือ ผู้ให้ ปฎิคาหก คือ ผู้รับ

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร อานนทฺ์ ก็ทักษิณาชื่อว่า บริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก
อย่างไร

ดูกร อานนทฺ์ ในข้อนี้ ทายกมีศีล มีธรรมงาม ปฎิคาหกเป็นผู้ทุศีล มีธรรม
ลามก อย่างนี้แล ทักษิณาชื่อว่า บริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก

ท่านที่ให้ทานบริสุทธิ์ได้ไซ้ใหม่ มีศีล หาทรัพย์มาโดยไม่ทุจริต และในขณะที่ให้
ทานเจริญสติปัฏฐานได้ใหม่ เป็นผู้ที่มีศีลงาม มีธรรมงาม ไม่ควรหลงลืมสติ

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร อานนทฺ์ ก็ทักษิณาชื่อว่า บริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก
อย่างไร

ดูกร อานนทฺ์ ในข้อนี้ทายกเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก ปฎิคาหกเป็นผู้มีศีล มี
ธรรมงาม อย่างนี้แลทักษิณาชื่อว่า บริสุทธิ์ฝ่ายปฎิคาหก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก

ฝ่ายปฎิคาหกเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ แม้กำลังเดินบิณฑบาต แม้กำลังรับ
บิณฑบาต หรือแม้กำลังฉันบิณฑบาต แต่ฝ่ายทายกเป็นผู้มีธรรมลามก

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนทฺ์ ก็ทักษิณาชื่อว่า ฝ่ายทายกก็ไม่บริสุทธิ์ ฝ่ายปฎิคาหกก็ไม่
บริสุทธิ์อย่างไร

ดูกร อานนท ในข้อนี้ทายกก็เป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก ปฏิคาหกก็เป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก อย่างนี้แล ทักขิณาชื่อว่า ฝ่ายทายกก็ไม่บริสุทธฺิ ฝ่ายปฏิคาหกก็ไม่บริสุทธฺิ

ประการต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท ก็ทักขิณาชื่อว่า บริสุทธฺิทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิคาหกอย่างไร

ดูกร อานนท ในข้อนี้ทายกก็เป็นผู้มีศีล มีธรรมงาม ปฏิคาหกก็เป็นผู้มีศีล มีธรรมงาม อย่างนี้แล ทักขิณาชื่อว่า บริสุทธฺิทั้งฝ่ายทายก และฝ่ายปฏิคาหก

ดูกร อานนท นี่แล ความบริสุทธฺิแห่งทักขิณา ๔ อย่าง

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ได้ตรัสไวยากรณภาษิตนี้แล้ว

ไวยากรณภาษิต หมายความว่าถึงภาษิตที่เป็นร้อยแก้ว ไม่ใช่คำประพันธ์ ไม่ใช่ร้อยกรอง

๑๘๓

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสไวยาภรณ์ภาษิตนี้แล้ว ได้ตรัสคาถา
ประพันธ์ดังนี้ ต่อไปอีกว่า

ผู้ใดมีศีล ได้ขงมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่าง
ยิ่ง ให้ทานในคนทุศีล ทักขิณาของผู้นั้นชื่อว่า บริสุทธิฝ่ายทายก

ผู้ใดทุศีล ได้ขงมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส ไม่เชื่อกรรมและผลของ
กรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนมีศีล ทักขิณาของคนผู้นั้นชื่อว่า บริสุทธิฝ่ายปฏิกาทก

ผู้ใดทุศีล ได้ขงมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส ไม่เชื่อกรรมและผลของ
กรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนทุศีล เราไม่กล่าวทานของผู้นั้นมีผลไพบูลย์

ผู้ใดมีศีล ได้ขงมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่าง
ยิ่ง ให้ทานในคนมีศีล เรากล่าวทานของผู้นั้นนั่นแลว่ามีผลไพบูลย์

ผู้ใดปราศจากราคะแล้ว ได้ขงมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผล
ของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในผู้ปราศจากราคะ ทานของผู้นั้นนั่นแล เลิศกว่าอามิส
ทานทั้งหลาย

ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ทัททลวิมาน มีข้อความว่า

ในดาวดึงส์เทวโลกซึ่งภัททาเทพธิดาผู้พี่สาว ได้พบกับสุภัททาเทพธิดาผู้
น้องสาว แต่ไม่ทราบไม่รู้จักว่าเป็นน้องในชาติก่อนที่เป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้น ก็ถามว่า

ท่านรุ่งเรื่องด้วยรัศมี ทั้งเป็นผู้เรื่องยศ ย่อมรุ่งโรจน์ล่งเทพเจ้าชาวดาวดึงส์
ทั้งหมดด้วยรัศมี ดิฉันไม่เคยเห็นท่าน เพิ่งจะมาเห็นในวันนี้เป็นครั้งแรก ท่านมาจาก
เทวโลกชั้นไหน จึงมาเรียกดิฉันโดยชื่อเดิมว่า ทัททา ดังนี้เล่า

สุภัททาเทพธิดา ผู้น้องสาวตอบว่า

ข้าแต่พี่ภัททา ฉันชื่อว่า สุภัททา ในภพก่อนครั้งยังเป็นมนุษย์อยู่ ดิฉันได้เป็น
น้องสาวของพี่ ทั้งได้เคยเป็นภริยาร่วมสามีเดียวกันกับพี่มาด้วย ดิฉันตายจากมนุษย์
โลกนั้นมาแล้ว ได้มาเกิดเป็นเทพธิดาประจำสวรรค์ชั้นนิมมานรดี

สวรรค์มี ๖ ชั้น คือ ชั้นจาตุมหาราชิกา ๑ ชั้นดาวดึงส์ ๑ ชั้นยามา ๑ ชั้นดุสิต ๑ ชั้นนิมมานรดี ๑ ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ๑

เทพธิดาทั้ง ๒ กำลังสนทนากันในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ว่าสุภัททาเทพธิดานั้น เป็นเทพธิดาประจำสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ซึ่งสูงกว่าชั้นดาวดึงส์ แต่ผู้ที่อยู่ในสวรรค์ชั้นสูงกว่ายอมมาสู่สวรรค์ชั้นต่ำกว่าได้

ภัททาเทพธิดาจึงถามต่อไปอีกว่า

ดูกร สุภัททา ขอเธอได้บอกการอุปบัติของเธอในหมู่เทพเจ้าเหล่านั้นนิมมานรดี ซึ่งเป็นที่ ๆ สัตว์ได้สั่งสมบุญกุศลไว้มากแล้วจึงได้มาเกิด เธอได้มาเกิดในที่นี้เพราะทำบุญกุศลสิ่งใดไว้ และใครเป็นครูผู้แนะนำสั่งสอนเธอ เธอเป็นผู้เรื่องยศ บรรลุถึงความเป็นผู้เรื่องยศ และถึงความสุขพิเศษไพญฺลยถึงเช่นนี้ เพราะได้ให้ทาน และรักษาศีลเช่นไรไว้ ดูกร เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร โปรดตอบฉันด้วย

สุภัททาเทพธิดาตอบว่า

เมื่อชาติก่อน ดิฉันมีใจเลื่อมใส ได้ถวายบิณฑบาตแก่สงฆ์ ผู้เป็นทักษิณียบุคคล ๘ รูป ด้วยมือของตน เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ เป็นต้น และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เพราะบุญกรรมนั้น

เพราะได้ถวายทานแก่ผู้ที่เป็นทักษิณียบุคคล คือ พระอริยบุคคล

ภัททาเทพธิดาได้ถามต่อไปอีกว่า

พี่ได้เลี้ยงดูภิกษุทั้งหลายผู้สำรวมดี ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ให้มีหน้าสำราญด้วยข้าวและน้ำ ด้วยมือของตนเองมากกว่าเธอ ครั้นให้ทานมากกว่าเธอแล้วก็ยังได้บังเกิดในเหล่าเทพเจ้าต่ำกว่าเธอ ส่วนเธอได้ถวายทานเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม อยากรู้จึงมาได้ผลอย่างวิเศษไพญฺลยถึงเช่นนี้แล้ว แน่ะ เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร โปรดตอบฉันด้วย

สุภัททาเทพธิดาตอบว่า

เมื่อชาติก่อน ดิฉันได้เห็นพระภิกษุผู้อบรมทางจิตใจ เพื่อคุณอันยิ่งใหญ่ จึงได้นิมนต์ท่านรวม ๘ รูปด้วยกัน มีท่านพระเวทตะเป็นประธานด้วยภัตตาหาร ท่านพระเวทตะนั้นมุ่งจะให้เกิดประโยชน์อนุเคราะห์แก่ดิฉัน จึงบอกดิฉันว่า จงถวายสังฆเถิด

ดิฉันได้ทำตามคำของท่าน ทักขิณาของดิฉันนั้นจึงเป็นสังฆทาน ดิฉันให้เข้าไปตั้งไว้ในสงฆ์ เป็นทานที่ไม่อาจปริมาณผลได้ว่า มีอยู่เท่าไร ส่วนทานที่พี่ได้ถวายแก่ภิกษุด้วยความเลื่อมใสเป็นรายบุคคล จึงมีผลไม่มาก

ภักทาทะพธิดาเมื่อจะรับรองความขอนั้นจึงกล่าวว่า

พี่เพิ่งรู้เดี๋ยวนี้เองว่า การถวายสังฆทานนี้มีผลมาก ถ้าว่าพี่ได้ไปบังเกิดเป็นมนุษย์อีก จักเป็นผู้รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ ถวายสังฆทานและไม่ประมาทเป็นนิจ

ซึ่งเมื่อสนทนากันแล้ว สุภักทาทะพธิดาก็ได้กลับสู่ทิพยวิมานของตนบนสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ท้าวสักกเทวราช คือ พระอินทร์ได้ทรงสดับการสนทนานั้น เมื่อสุภักทาทะพธิดากลับไปแล้ว จึงตรัสถามภักทาทะพธิดาว่า

ดูกร ภักทา เทพธิดาผู้นั้นเป็นใคร มาสนทนาอยู่กับเธอ ย่อมรู้งไรจนกว่าเทพเจ้าเหล่าดาวดั่งทั้งหลายด้วยวิเศษ

ภักทาทะพธิดา เมื่อจะบรรยายข้อที่สังฆทานของเทพธิดาผู้น้องสาวนั้นว่ามีผลมาก จึงทูลว่า

ขอเดชะ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ เทพธิดาผู้นั้นเมื่อชาติก่อนยังเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษย์โลก เป็นน้องสาวของหม่อมฉัน แล้วยังได้เคยร่วมสามีเดียวกันกับหม่อมฉันด้วย เธอสั่งสมบุญกุศล คือ ถวายสังฆทาน จึงได้ไพบรุษถึงอย่างนี้

ข้อความตามพระไตรปิฎกมีว่า

สมเด็จพระอมรินทราบาราช เมื่อจะทรงสรรเสริญสังฆทาน จึงตรัสว่า

ดูกร ภักทา น้องสาวของเธอไพบรุษกว่าเธอ ก็เพราะเหตุในปางก่อน คือ การถวายสังฆทานที่ไม่อาจจะปริมาณผลได้ อันที่จริงฉันได้ทูลถามพระพุทธเจ้าครั้งประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ ถึงผลแห่งไทยธรรมที่ได้จัดแจงถวายในเขตที่มีผลมาก

ของมนุษย์ทั้งหลาย ผู้มุ่งบุญให้ท่านอยู่ หรือทำบุญปรารภเหตุแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย จะถวายเป็นบุคคลประเภทใด จึงจะมีผลมาก

พระพุทธเจ้าตรัสตอบข้อความนั้นแก่ฉันอย่างแจ่มแจ้งว่า

ท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออริยมรรค ๔ จำพวก และท่านผู้ตั้งอยู่ในอริยผล ๔ จำพวก พระอริยบุคคล ๘ จำพวกนี้ ชื่อว่าสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติตรง ดำรงมั่นอยู่ในปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญถวายเป็นท่านเหล่านี้ หรือทำบุญปรารภเหตุแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย ท่านที่ถวายเป็นสงฆ์ย่อมมีผลมาก พระสงฆ์นี้เป็นผู้มีคุณความดีอันยิ่งใหญ่ ยังผลให้เกิดแก่ผู้ถวายเป็นท่านอย่างไพบุลย์ ยากที่ใครจะประมาณว่าเท่านี้ ๆ ได้ เหมือนทะเลยากที่จะคาดคะเนได้ว่ามีน้ำเท่านี้ ๆ ได้ ฉะนั้น พระสงฆ์เหล่านั้นแล เป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้มีความเพียรเป็นเยี่ยมในหมู่นรชน เป็นแหล่งสร้างแสงสว่าง คือ ญาณของชาวโลก ได้แก่ นำเอาแสงสว่างคือพระสัทธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้แล้วมาชี้แจง ปวงชนผู้ใคร่ต่อนุญเหล่านี้ได้ ถวายเป็นผู้ตรงต่อสงฆ์ ทักขิณาของเขาเหล่านั้นชื่อว่า เป็นทักขิณาที่ถวายเป็นแล้ว เป็นยัญยวิธที่เข่นสรวงถูกต้อง จัดเป็นบูชากรรมที่บูชาแล้วชอบ เพราะทักขิณานั้น จัดเป็นสังฆทาน มีผลมาก อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายผู้รู้แจ้งโลกทรงสรรเสริญชนเหล่านี้ยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก มาหวนระลึกถึงบุญเช่นนี้ได้ เกิดปีติโสมนัส ก็จักกำจัดมลทิน คือ ความตระหนี่ พร้อมทั้งความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความลังเลใจ การตีตนเสมอท่าน อันเป็นมูลฐานเสียได้ ทั้งจะไม่เป็นผู้ถูกผู้รู้ติเตียน แต่นั่นก็จะเข้าถึงสถานที่ที่เป็นแดนสวรรค์

เรื่องสังฆทานคงจะชัดเจนแล้ว ถ้าไม่มีพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ความบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสก็มิได้ แต่ที่พระสัทธรรมจะดำรงอยู่ และยังมีผู้ที่มีโอกาสที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมต่อไปอีก ก็เพราะพระอริยเจ้าที่ท่านได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว ท่านดำรงพระสัทธรรมนั้นสืบต่อ ๆ กันไป

ถ. ระหว่างทำสังฆทาน มนสิการอย่างไร

สุ. ขอบอย่างนั้นแล้วจะหมดจดจากกิเลสได้ไหม ก็ไม่ได้ เจริญหนทางที่จะทำให้หมดจดจากกิเลส คือ เจริญสติปัญญา

ถ้าท่านเคยอธิษฐานว่า ขอให้ได้รับบรมมรรคผลนิพพาน ก็หมายความว่า ขอผลแห่งกุศลนั้นจงเป็นปัจจัยให้ได้มีโอกาสฟังธรรม ได้มีโอกาสพิจารณาธรรม มีโอกาสเข้าใจหนทางข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง จึงจะเป็นเหตุที่จะให้สติระลึกถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริง ในขณะที่เห็น ในขณะที่ได้ยิน ในขณะที่นั่ง ที่นอน ที่ยืน ที่เดิน ที่พูด ที่นิ่ง ที่คิด ที่เป็นสุข ที่เป็นทุกข์ ที่ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ ขณะใดก็ตาม สติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เป็นผู้มีปกติเจริญสติ แล้วยังต้องขอใหม่

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. ไม่มีความเข้าใจเรื่องสัจจะขั้นต่าง ๆ แต่คงจะไม่ปฏิเสธเรื่องภพภูมิที่เกิด ถ้ามีเหตุที่จะเกิดขึ้น ที่เกิดมีมากมายหลายแห่งแล้วแต่ผลของกรรม ในเมื่อการเกิดมี ที่เกิดก็มีด้วย ในขณะนี้ คือ ในมนุษยโลก และยังจะต้องเกิดอีกถ้ามีเหตุปัจจัยที่จะให้เกิดต่อไป ผู้ที่ละภพชาติการเกิดแล้ว คือ พระอรหันต์ พระอนาคามียังต้องเกิดในรูปพรหมภูมิ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ฌาน ก็เกิดในกามสุคติภูมิบ้าง ทุคติภูมิบ้าง แล้วแต่ว่าจะเป็นผลของกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม

ถ. การพิจารณาก็ดี การวิจารณ์ก็ดี ในแง่ธรรมต่าง ๆ นั้น กับภาวนามย-ปัญญาดต่างกัน หรือเหมือนกัน

ส. การวิจารณ์ แล้วแต่ว่าจะเป็นขั้นปริยัติหรือว่าขั้นปฏิบัติ เพราะเหตุว่าถ้าเป็นขั้นปริยัติ ขั้นฟัง ศึกษาเรื่องของจิต เรื่องของเจตสิก เรื่องของรูป เรื่องของธรรมทั้งหลายที่เป็นอนัตตา แต่ไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม เช่น ถ้าท่านศึกษาเรื่องโลกมุขจิต เป็นสภาพความยินดีพอใจ อาศัยเกิดได้ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มีเจตสิกประกอบเกิดร่วมด้วยก็ดวง ท่านศึกษาอย่างนั้น วิจารณ์เรื่องของโลกมุขจิตว่า เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยอย่างไร เกิดขึ้นทางไหน เป็นลักษณะที่ยินดี พอใจ หวัง เพลิดเพลินประการใดบ้าง แต่ไม่ใช่ขณะที่สติระลึก และพิจารณารู้ในสภาพที่ไม่ใช่รูปธรรม แต่เป็นลักษณะของนามธรรมชนิดหนึ่ง เป็นความเพลิดเพลิน เป็นความยินดี เป็นความหวัง หรือเป็นความพอใจ นี่ก็ต่างกันแล้ว เพราะฉะนั้น ต้องละเอียดขึ้น

วิจารณ์ขั้นปริยัติก็มี แต่ว่าขณะที่สติกำลังระลึก ท่านยังรู้ไม่ชัด เพราะฉะนั้น ก็มีการตรึก หรือว่าการพิจารณาเพื่อที่จะให้ปัญญารู้ในสภาพนั้น นั่นก็เป็นการพิจารณาที่เกิดพร้อมกับสติ แต่ไม่ใช่เป็นการไปนึกยาว ๆ เป็นการสำเนียง สังกตในลักษณะของสภาพธรรมนั้นว่า สภาพธรรมนั้นเป็นลักษณะของนามธรรม หรือว่าเป็นลักษณะของรูปธรรมเพื่อความรู้ชัด แต่ต้องเข้าใจความต่างกันของขั้นปริยัติ กับขณะที่สติกำลังระลึก แต่ยังรู้ไม่ชัด

เพราะฉะนั้น การสำเนียง การสังเกตุ คือ การพิจารณาว่า สภาพธรรมลักษณะนั้นเป็นลักษณะนามธรรมหรือว่าเป็นลักษณะรูปธรรม

บางท่านอาจจะสงสัยว่า ทำไมการเจริญสติปัฏฐานจึงจะต้องเกี่ยวกับทานหรือสังฆทาน ซึ่งการเจริญสติปัฏฐานนั้นเพื่อชำระมลทินทั้งปวง เวลาที่ท่าน ท่านก็อาจจะมึนงง เช่น ถ้าการให้นั้นเป็นไปกับการเจาะจงให้ในบุคคล ไม่ใช่การให้ถวายเป็นสังฆทาน แต่พระธรรมที่ได้ทรงแสดงไว้จะชี้ให้เห็นว่า จิตของท่านบริสุทธิ์หรือไม่ บริสุทธิ์อย่างไร และจะบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้น มีหนทางใดที่จะทำให้จิตบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น สะอาดหมดจดยิ่งขึ้นจากกิเลสทั้งปวงได้ พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงไว้

สังฆทาน ๗ ประการนั้น

ประการที่ ๑ ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

ประการที่ ๒ ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ในเมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว

ประการที่ ๓ ให้ทานในภิกษุสงฆ์ ข้อนี้ก็สามรถที่จะมีได้ แต่ใจจะต้องนอบน้อมยำเกรงในสงฆ์ มุ่งตรงต่อพระอริยเจ้า

ประการที่ ๔ ให้ทานในภิกษุณีสงฆ์ สมัยนี้มีไม่ได้

ประการที่ ๕ เสดียงสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุและภิกษุณีจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้า แล้วให้ทาน ประการที่ ๕ สมัยนี้ทำไม่ได้ เพราะว่าไม่มีภิกษุณีสงฆ์

ประการที่ ๖ เสดียงสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้า แล้วให้ทาน ประการที่ ๖ สมัยนี้ยังกระทำไม่ได้

ประการที่ ๗ เปรียบสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุณีจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้า แล้วให้ท่าน สมัยนี้ประการที่ ๗ ทำไม่ได้

เพราะฉะนั้น สำหรับในสมัยนี้ จะมีสังฆทานประการที่ ๓ กับประการที่ ๖

ประการที่ ๓ คือ ให้ท่านในภิกษุสงฆ์ ขณะใดก็ได้ที่ท่านจะถวายอะไรแก่ภิกษุรูปใด แต่จิตของท่านเต็มไปด้วยความนอบน้อมในพระอริยเจ้า ในขณะนั้นก็เป็นสังฆทาน อีกประการหนึ่ง คือ ท่านมีเจตนาที่จะถวายท่านแก่ภิกษุจำนวนกี่รูป ท่านก็ไปเปรียบสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้า แล้วให้ท่านนั้นก็เป็นประการที่ ๖ เพราะฉะนั้น สำหรับสมัยนี้ สังฆทานจะเป็นได้ในประการที่ ๓ และในประการที่ ๖

ตอนท้ายของ **ทักษิณาวินัยสูตร** มีข้อความว่า

ผู้ใดปราศจากราคะแล้ว ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ท่านในผู้ปราศจากราคะ ท่านของผู้ที่นั่นนั้นแลเลิศกว่าอามิสทานทั้งหลาย

ถ้าเชื่อกรรมและผลของกรรมก็คงจะไม่ไปแสวงหาวัตถุทานมาโดยผิดศีล

ธรรมเนียมของการถวายทานในปัจจุบันสืบต่อมาจากพระไตรปิฎก เพราะเหตุว่าก่อนที่จะมีการถวายทาน มีการรับศีลก่อน เพื่อชำระจิตของผู้ให้ให้บริสุทธิ์ขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าท่านไม่ศึกษาธรรม เวลาที่ถวายทานท่านก็ไม่เข้าใจว่า ทำไมจะต้องมีการรับศีล

ที่ว่าเลิศกว่าอามิสทานทั้งหลายนั้น เพราะผู้ใดปราศจากราคะแล้ว ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ท่านในผู้ปราศจากราคะ ท่านของผู้ที่นั่นนั้นแลเลิศกว่าอามิสทานทั้งหลาย และผู้ที่เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยืงนั้น ก็เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ ถ้าไม่ใช่ผู้ที่มีปกติเจริญสติ ขณะที่กำลังเห็นในขณะนี้ทราบไหมว่า เป็นผลของกรรม ขณะที่กำลังได้ยิน ขณะที่กำลังได้กลิ่น จะได้กลิ่นที่พอใจหรือไม่พอใจก็ตาม ทราบไหมว่า เป็นผลของกรรม ไม่ว่าจะเป็นนาม ใดรูปใดของใครที่ไหนก็ตาม จะเป็นอารมณ์ที่ชอบใจ เป็นอิฏฐารมณ์ หรือว่าจะเป็น

อารมณ์ที่ไม่ชอบใจ เป็นอนิฏฐารมณ์ ก็มีเหตุปัจจัยทำให้เกิดเป็นเช่นนั้น ซึ่งก็เป็นผลของกรรมที่ได้กระทำไว้ จะเปลี่ยนแปลง หรือจะเลือกเอาตามใจชอบไม่ได้

สำหรับการเคารพ การนอบน้อมในพระสงฆ์นั้น ใน **อังคุตตรนิกาย สัตตก-
นิบาต สักกัจจสูตร** ท่านพระสารีบุตรกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุเคารพในพระศาสดา จักไม่เคารพในธรรม ข้อนี้ไม่
เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ชื่อว่า เคารพในธรรมด้วย

ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม จักไม่เคารพในสงฆ์ ข้อนี้ไม่เป็นอย่างที่จะ
มีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ชื่อว่า เคารพในสงฆ์ด้วย

แม้พระธรรมล้วน ๆ ก็อุปการะเกื้อกูลให้ท่านมีความเคารพในสงฆ์ คือ
พระอริยสงฆ์ และทำให้จิตใจนอบน้อม ยำเกรง ถวายทานด้วยความเคารพ

ทุกทางที่จะทำให้จิตของท่านผู้ฟังบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดง
ไว้ ไม่ทรงส่งเสริมให้ผู้ใดมีอกุศลจิต จิตของผู้ใดเป็นอกุศล ทำอกุศลกรรมไว้มากมาย
เท่าไรก็เป็นจิตของบุคคลนั้น เป็นอกุศลกรรมของบุคคลนั้น ที่ทำให้เกิดผลที่เป็นทุกข์
ของบุคคลนั้น แต่ผู้ใดที่ระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมที่ตนเองได้สะสมมาตามความเป็น
จริงถูกต้อง จะทำให้ผู้นั้นขัดเกลากิเลสได้ละเอียดยิ่งขึ้น และสามารถดับการยึดถือ
นามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตนได้

๑๘๔

ถ้าไม่เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ขณะที่ให้ทาน ทราบใหม่ว่า จิตใจเป็นอย่างไร ระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจบ้าง หรือเปล่า โลกะ โทสะเกิดขึ้นทราบไหม แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติ แม้ขณะที่ให้ทานย่อมขัดเกลากิจของท่านได้ละเอียดขึ้น แม้อกุศลจิตจะเกิดขึ้นในขณะนั้น สติก็ระลึกรู้ว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นหนทางที่ทำให้ปัญญารู้ชัด และละคลายอกุศลได้

ถ. จะนอบน้อมต่อพระอริยสงฆ์อย่างไร

ส. ด้วยความเคารพ ไม่ดูหมิ่น ไม่ลบหลู่ในพระพุทธรูปอย่างไร ในพระธรรมก็อย่างนั้น ในพระพุทธรูป ในพระธรรมอย่างไร ในพระสงฆ์ก็อย่างนั้น เคยนอบน้อมในพระผู้มีพระภาคใหม่ เคยกราบ เคยไหว้ เคยระลึกถึงพระคุณ ความบริสุทธิ์ของผู้ที่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระศาสดาฉันใด ในพระธรรมฉันใด ในพระสงฆ์ก็ฉันนั้น คือ เคารพในความบริสุทธิ์ของจิตของผู้ที่ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

ขอกล่าวถึงคุณที่น่าอัศจรรย์ของอุบาสก อุบาสิกาก็มี และหลายท่านด้วย แต่ขอกล่าวถึงเพียงบางท่านเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังฆทาน การให้ด้วยความนอบน้อม เป็นตัวอย่างที่มีในพระไตรปิฎก เพื่อเกื้อกูลแก่พุทธบริษัทในครั้งนี้ด้วย เพื่อสอบทานจิตใจของท่านผู้ให้ ท่านผู้ถวายทานว่า เหมือนดังท่านเหล่านั้นหรือไม่

อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต คหปติวรรคที่ ๓ อุดคคสูตรที่ ๒ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บ้านหัตถิคาม ในแคว้นวัชชี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำอุดคคฤพดี ชาวบ้านหัตถิคามว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคต ครั้นได้ตรัสพระดำรัสนี้แล้ว เสด็จจุลกจากอาสนะ เข้าไปสู่พระวิหาร

ครั้งนั้นเวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่ง นุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร

ข้อความในพระไตรปิฎกตอนนี้ อรรถกถาบางตอนได้อธิบายว่า อาจจะมีบางท่านคิดว่า พระภิกษุปกติท่านไม่เคยนุ่งเลย ถึงได้มีข้อความในพระไตรปิฎกเสมอว่า เวลาเช้าภิกษุรูปหนึ่งนุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร พยัญชนะนี้หมายความว่า นุ่งแล้วก็จริง แต่ก่อนจะไปไหน ก็จัดแจงที่นุ่งแล้วนั้นให้เรียบร้อยขึ้น ข้อความมีว่า

ครั้งนั้นเวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่งนุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังนิเวศน์ของอุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัตถิคาม ครั้นแล้วจึงนั่งบนอาสนะที่เขาปูไว้

ลำดับนั้น อุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัตถิคาม ได้เข้าไปหาภิกษุนั้น ไหว้แล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ภิกษุนั้นได้กล่าวกะอุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัตถิคามว่า

ดูกร คฤหบดี พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่านว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นำอัสจรรยอันไม่เคยมีมา ๘ ประการ

ดูกร คฤหบดี ธรรมที่นำอัสจรรยอันไม่เคยมีมา ๘ ประการ เป็นไฉน

เมื่อพระภิกษุได้ฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาค ท่านก็ไม่ทราบว่ ธรรมที่นำอัสจรรยอันไม่เคยมีมา ๘ ประการของอุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัตถิคามนั้น คืออะไรบ้าง จึงเป็นธรรมที่นำอัสจรรยอันไม่เคยมีมา ท่านผู้ฟังก็จะได้พิจารณาว่า จะมีได้ไหมในสมัยนี้ และแก่ใคร

อุคคคฤหบดีก็กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมไม่ทราบเลยว่า พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์กระผมว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นำอัสจรรยอันไม่เคยมีมา ๘ ประการ เป็นไฉน แต่ขอท่านได้โปรดฟังธรรมที่นำอัสจรรยอันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้ มีอยู่ จงใส่ใจให้ดี กระผมจักเรียนถวาย

ภิกษุนั้นรับคำอุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัตถิคามแล้ว อุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัตถิคามได้กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในคราวที่กระผมเที่ยวอยู่ในสวนนาควัน ได้เห็นพระผู้มีพระภาคแต่ไกลเป็นครั้งแรก พร้อมกับการเห็นนั่นเอง จิตของกระผมก็เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาค เมาสุราอยู่ก็หายเมา นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๑ ของกระผมที่มีอยู่

เป็นชีวิตจริง ๆ ของอุบาสกท่านหนึ่ง ท่านเป็นเศรษฐีแล้วก็มีสวนนาควัน ก่อนภัตร คือ ก่อนรับประทานอาหาร ท่านก็ให้พวกบริวารถือดอกไม้ของหอมต่าง ๆ เพื่อจะไปเที่ยวเล่นในสวนเป็นการเพลิดเพลิน และท่านก็ได้เห็นพระผู้มีพระภาคแต่ไกลเป็นครั้งแรก พร้อมกับการเห็นนั่นเอง จิตของท่านก็เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาค เมาสุราอยู่ก็หายเมา

เคยมีใครที่มีความเลื่อมใสทันทีอย่างนี้บ้างไหม นี่เป็นผลของการสะสมเหตุปัจจัยที่จะทำให้ได้ประสบพบพระผู้มีพระภาค แล้วเกิดความอัศจรรย์ขึ้น เพราะสะสมความเลื่อมใสในบุคคลที่ควรจะเลื่อมใส เช่น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเห็นสิ่งอื่นซึ่งไม่น่าเลื่อมใสเช่นนี้ เมาสุราอยู่ก็คงไม่หายเมา แต่เพราะว่าได้เห็นพระผู้มีพระภาค ซึ่งบุคคลอื่นในครั้งนั้นก็ได้มีโอกาสได้เห็นพระผู้มีพระภาค แต่ไม่เลื่อมใส เพราะเหตุว่าไม่ได้สะสมเหตุปัจจัยมาที่จะให้เกิดความอัศจรรย์เช่นนี้ขึ้น

แต่น่าสังเกตว่า ชีวิตของอุบาสก อุบาสิกา คฤหบดีเป็นชีวิตปกติธรรมดา ไม่ใช่ว่าผู้นั้นจะต้องเตรียมไปสู่สถานที่หนึ่งสถานที่ใด ท่านมีชีวิตเป็นปกติ แต่สามารถรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

อุคคคฤหบดีได้กล่าวต่อไปว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมมีจิตเลื่อมใสแล้ว ได้เข้าไปนั่งใกล้พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุบุพพิกขาโปรดกระผม คือ ทรงประกาศทานกถา ศีลกถา สัคคกถา โทษของกามอันต่ำทรามเศร้าหมอง และอานิสงส์ในเนกขัมมะ

ในคราวที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงทราบว่า กระผมมีจิตควร อ่อน ปราศจากนิวรณ์ บันเทิง ผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศสามกัณฐิการัมมเทศนาแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เปรียบเหมือนผ้าที่บริสุทธิ์ ไม่หมองดำ

จะพึงรับน้ำย่อยได้ดี แม้ฉันใด ธรรมจักช้อนปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน เกิดขึ้นแล้วแก่กระผม ณ ที่นั่นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมได้เห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว รู้แจ้งธรรมแล้ว หยั่งถึงธรรมแล้ว ข้ามพ้นความสงสัยได้แล้ว ปราศจากความเคลือบแคลงแล้ว ถึงความแจ่มกระจ่างแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในสัตตสุศาสตร์ ได้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ สมาทานสิกขาบทอันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ แล้ว นั่ง ณ ที่นั่นนั่นเอง นี่แลเป็นธรรมนาคัจจรรยอันไม่เคยมีมาข้อที่ ๒ ของกระผมที่มีอยู่

พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปฺพุทฺธิกา คือ ทรงประกาศทานกถา เริ่มต้นด้วยทาน การให้ ซึ่งเป็นการขัดเกลาความตระหนี่ ความติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจิต ในวัตถุที่มีอยู่ ซึ่งจะต้องขัดเกลาเป็นขั้น ๆ ไปตามลำดับของการเทศนา เพราะเหตุว่าการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนย่อมหนาและเหนียวแน่นกว่าการที่จะยึดถือสิ่งอื่น เมื่อสิ่งอื่นภายนอกยังน่ายินดีน่าหวงแหนอย่างยิ่ง ยากที่จะจากพรากไป ก็ทรงแสดงทานกถา ศีลกถา สัจจกถา โทษของกามอันต่ำทราม เศร้าหมอง และอาณิสสในเนกขัมมะเป็นลำดับ คือ เป็นอนุปฺพุทฺธิกา

นาคัจจรรยใหม่สำหรับอุคคคฤหบดี เมื่อได้ฟังธรรมจากพระผู้มีพระภาคแล้ว ธรรมจักช้อนปราศจากธุลี (ธรรมจักช้อน หมายถึงความถึง อริยมรรค ตั้งแต่โสดาปัตติมรรค) ธรรมจักช้อนปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน เกิดขึ้นแล้วแก่ท่าน ณ ที่นั่นนั่นเอง ไม่ต้องไปทีอื่นเลย สภาพธรรมตามความเป็นจริงเป็นอริยสัจธรรม สัจธรรมเป็นความจริง ขณะที่กำลังเห็นอยู่เดี๋ยวนี้ ใครปฏิเสธว่าไม่จริงบ้าง เป็นสัจธรรมสำหรับพระอริยะท่านประจักษ์ความไม่เที่ยง ความเกิดขึ้น ความดับไปซึ่งเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

เพราะฉะนั้น การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง การรู้แจ้งอริยสัจธรรมไม่ใช่รู้อย่างอื่น รู้สิ่งที่กำลังเกิดปรากฏในขณะนั้นตามปกติธรรมดานั่นเอง ด้วยเหตุนี้ท่านอุคคคฤหบดีจึงกล่าวว่า

อัมมจักขุอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทินเกิดขึ้นแล้วแก่กระผม ณ ที่หนึ่งนั้น
นั่นแลว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็น
ธรรมดา

ไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ที่เกิดขึ้น
ปรากฏในขณะนั้น ล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ผู้ที่จะเป็นพระอริยบุคคลต้อง
ประจักษ์ความจริงตามธรรมดาอย่างนี้ ถ้าขณะนี้กำลังเห็นปรากฏ ได้ยินปรากฏ
มีกลิ่นปรากฏ มีรสปรากฏ มีโผฏฐัพพะปรากฏ มีอัมมารมณฺเฑปรากฏ แต่ไม่รู้ จะเป็น
พระอริยบุคคลได้ไหม ไม่รู้ความจริงว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้น
ทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ไม่ใช่มีใครนึกอยากจะออกจากรูป เสียง กลิ่น
รส โผฏฐัพพะเมื่อไร ก็สละทิ้งไปได้ตามใจชอบ แต่เพราะเหตุว่ามีความไม่รู้ในสภาพ
ของรูป ของเสียง ของกลิ่น ของรส ของโผฏฐัพพะ ของอัมมารมณฺเฑ ซึ่งจะพ้นได้ หมดได้
เพราะเจริญสติ

ข้อความต่อไป

ท่านอุคคคฤหบดีกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมได้มีปชาบดีรุ่นสาวอยู่ ๔ คน ได้เข้าไปหาปชาบดี
เหล่านั้น แล้วได้กล่าวกับเธอเหล่านั้นว่า

ดูกร น้องหญิงทั้งหลาย ฉันสมათานสิกขาบทอันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ ผู้ใด
ปรารถนา ผู้นั้นจงใช้โรคเหล่านี้ แล้วทำบุญได้ หรือจะไปสู่ตระกูลญาติของตัวก็ได้
หรือประสงค์ชายอื่น ฉันก็จะมอบให้แก่เขา

เมื่อกระผมกล่าวอย่างนี้แล้ว ปชาบดีคนแรกได้พูดกับกระผมว่า ขอท่านได้
กรุณามอบดิฉันให้แก่ชายชื่อนี้เจ้าค่ะ กระผมได้เชิญชายผู้นั้นมา เอามือซ้ายจับปชา-
บดี มือขวาจับเต้าน้ำ หลังน้ำมอบให้ชายคนนั้น ก็เมื่อบริจาคปชาบดีสาวเป็นทาน
กระผมไม่รู้สึกรว่าจิตแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเลย นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมี
มาข้อที่ ๓ ของกระผมที่มีอยู่

ใจของใคร คนอื่นรู้ได้ไหม ไม่ได้ ถึงแม้จะเป็นจิตใจของท่านเอง ถ้าไม่เจริญสติรู้ได้ไหม ถ้าสติไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้นก็ไม่รู้ว่า สภาพธรรมในขณะนั้นเป็นอย่างไร แต่เพราะเหตุว่าท่านอุคคคฤหบดีบรรลุลุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล ท่านไม่ครองเรือนอีกต่อไป ท่านสมาทานสิกขาบทอันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านมอบบชาบดี คือ ภรรยาของท่านให้กับชายอื่น ท่านไม่รู้สึกรู้ว่าจิตแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเลย นี่แหละเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ข้อที่ ๓ ของท่านอุคคคฤหบดี

เป็นเพราะความบริสุทธิ์ของจิต ที่บรรลุลุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล ดับความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ และการครองเรือนได้เป็นสมุจเฉท ไม่มีเชื้อของกิเลสที่จะทำให้มีความยินดี หมกมุ่น พอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ และการครองเรือน

ถ. สมาทานสิกขาบทอันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ หมายความว่าอะไร

สุ. ท่านยังเป็นอุบาสก ยังไม่ได้ละอาคารบ้านเรือนเป็นเพศบรรพชิต ศีลปกติของท่านก็มี ๕ ข้อ แต่โดยคุณธรรมของพระอนาคามีบุคคล ไม่ใช่เพียงละเว้นกาเมสุมิฉาจาร คือ การประพฤตินิโคตนา แต่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ คือ ไม่ครองเรือน

ในศีล ๕ ข้อนั้น ข้อที่ ๓ ไม่ใช่เว้นกาเมสุมิฉาจาร แต่เป็นการรักษาพรหมจรรย์ โดยฐานะของความเป็นอุบาสก นิจศีล ศีลตามปกติก็เป็น ๕ ข้อ

ข้อความต่อไป

ท่านอุคคคฤหบดีกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในตระกูลของกระผมมีภคทรัพย์อยู่มาก และภคทรัพย์เหล่านั้น กระผมได้แจกจ่ายทั่วไปแก่ท่านผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม นี่แหละเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ข้อที่ ๔ ของกระผมที่มีอยู่

ธรรมตาของผู้ที่มีความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ในทรัพย์สมบัติ เวลาที่จะให้ก็ยอมจะมีจิตคิดว่า จักให้เท่านี้ จักไม่ให้เท่านี้ จักให้สิ่งนี้ จักไม่ให้สิ่งนี้

แต่ผู้ที่บรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล ท่านแจกจ่ายทั่วไปกับท่านผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม เพราะคำว่าทรัพย์ของท่านเป็นของทั่วไปที่เดียวกับท่านผู้มีศีลทั้งหลายเปรียบเหมือนกับของคณะ ของส่วนรวม คือ ของสงฆ์ ไม่ว่าสงฆ์จะต้องการสิ่งใด ทรัพย์ของอนาคามีบุคคลนั้นเป็นเหมือนของส่วนรวม เป็นเหมือนของคณะ เป็นเหมือนของสงฆ์ทีเดียว ไม่มีการจำกัดว่า ให้เท่านั้น เท่านั้น หรือว่าสิ่งนั้นให้ สิ่งนี้ไม่ให้

นี้เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๔

ประการต่อไป

อุคคคฤหบดีกล่าวต่อไปว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมเข้าไปหาภิกษุรูปใด กระผมก็เข้าไปด้วยความเคารพทีเดียว ไม่ใช่เข้าไปหาด้วยความไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นแสดงธรรมแก่กระผม กระผมก็ฟังโดยเคารพแท้ ๆ ไม่ใช่ฟังโดยไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นไม่แสดงธรรมแก่กระผม กระผมก็แสดงธรรมแก่ท่านผู้มีอายุนั้น นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๕ ของกระผมที่มีอยู่

น่าอัศจรรย์ไหม ฟังดูเหมือนไม่น่าอัศจรรย์ แต่ถ้าท่านตรวจสอบจิตใจของท่านว่า ทุกครั้งที่ท่านเข้าไปหาภิกษุรูปใด ท่านเข้าไปหาด้วยความเคารพหรือไม่ ท่านถึงจะเห็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคฤหบดี

นอกจากนั้น ท่านอุคคคฤหบดียังกล่าวว่า

หากท่านผู้มีอายุนั้นแสดงธรรมแก่กระผม กระผมก็ฟังด้วยความเคารพแท้ ๆ ไม่ใช่ฟังโดยไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นไม่แสดงธรรมแก่กระผม กระผมก็แสดงธรรมแก่ท่านผู้มีอายุนั้น นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๕ ของกระผมที่มีอยู่

เป็นอย่างนี้หรือไม่ ท่านผู้ฟังเข้าไปหาภิกษุรูปใด ก็เข้าไปหาด้วยความเคารพทีเดียว ถ้าท่านแสดงธรรม ก็ฟังด้วยความเคารพแท้ ๆ ถ้าท่านไม่แสดงธรรม ก็แสดงธรรมแก่ท่าน

คิดถึงประโยชน์ คือ การฟังธรรม การได้เข้าใจสภาพธรรมชัดเจนละเอียดขึ้น ท่านผู้ฟังต้องการจะมีธรรมที่น่าอัศจรรย์อย่างท่านอุคคคฤหบดีบ้างไหม เป็นไปได้ไหม เป็นได้ ถ้าเจริญธรรม มีคุณธรรมอย่างท่าน

อุคคคฤหบดีกล่าวต่อไปว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ไม่น่าอัศจรรย์ที่เมื่อกระผมนิมนต์สงฆ์แล้ว เทวดาทั้งหลาย เข้ามาบอกว่า

ดูกร คฤหบดี ภิกษุรูปโน้นเป็นอุกโตภาควิมุตติ รูปโน้นเป็นปัญญาวิมุตติ รูปโน้นเป็นกายสักขี รูปโน้นเป็นทวิปฏิปัตตะ รูปโน้นเป็นสัทธาวิมุตติ รูปโน้นเป็นธัมมานุสारी รูปโน้นเป็นสัทธานุสारी รูปโน้นเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม รูปโน้นเป็นผู้ทุกศีล มีบาปธรรม

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมองค์าสสงฆ์อยู่ก็รู้สึกได้ว่า ยังจิตให้เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า จะถวายแก่ท่านรูปนี้น้อย หรือจะถวายแก่ท่านรูปนี้มาก แต่ที่จริงกระผมมีจิตเสมอกัน นี่แหละเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๖ ของกระผมที่มีอยู่

ชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ คือ พระอริยสงฆ์ พระอริยบุคคล ที่บรรลुकุณธรรมต่าง ๆ กัน บางท่านบรรลुकุณธรรมพร้อมกับฌานจิต คือ ท่านได้รูปฌานและอรุณฌาน และมรรค ผล นิพพานด้วย เป็นอุกโตภาควิมุตติ บางท่านไม่ได้ฌานจิต แต่เป็นพระอรหันต์ เป็นปัญญาวิมุตติ นอกจากนั้นก็บรรลุโดยมีศรัทธาเป็นอธิบดี เป็นประธาน หรือว่ามีปัญญาเป็นประธาน ชื่อเหล่านี้เป็นชื่อของพระอริยเจ้าทั้งนั้น

๑๘๕

ไม่ใช่มีแต่เฉพาะพระอริยสงฆ์ที่ได้รับนิมนต์ไป เพราะเทวดาทั้งหลายกล่าวว่า รูปโน้นเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม รูปโน้นเป็นผู้ทุศีล มีบาปกรรม ท่านอุคคฤหบดีกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมอังคาสสงฆ์อยู่ก็รู้สึกว่ายังจิตให้เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า จะถวายแก่ท่านรูปนี้น้อย หรือจะถวายแก่ท่านรูปนี้มาก แต่ที่จริงกระผมมีจิตเสมอกัน นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๖ ของกระผมที่มีอยู่

ไม่มีจิตที่คิดว่า จะถวายแต่ท่านรูปนี้มาก จะถวายแก่ท่านรูปนี้น้อย จิตของท่านเสมอกันหมด ด้วยความนอบน้อมยำเกรงในสงฆ์ นั่นเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์

เทวดาสมัยนี้มาจริง ๆ ไหม ไม่เคยเห็น แต่คงจะเคยทราบว่ามีหลายท่านที่ตื่นตื่นกับเทวดา ผูกพันใคร่ที่จะได้พูดกับเทวดา บางคนกล่าวว่า ธรรมที่แสดงอยู่ไม่น่าสนใจ ต้องฟังเทวดาแสดง บางท่านไม่ฟังธรรมตามวัดวาอาราม แต่ไปสู่สำนักที่มีเทวดามาแสดงธรรม และบอกว่า ธรรมที่แสดงกันอยู่ตามวัดวาอารามต่าง ๆ นั้นไม่น่าสนใจ ไม่ใช่ธรรมของเทวดา ไม่ทราบว่าตรวจสอบหรือเปล่า จะรู้ได้อย่างไรว่าเป็นเทวดาจริงหรือไม่จริง ซึ่งภาษาธรรมดาที่ฟังเข้าใจได้ ท่านกลับไม่สนใจ ท่านสนใจภาษาที่ฟังไม่รู้เรื่อง มีผู้ที่ศรัทธาเลื่อมใสถึงกับบอกว่า ถ้าผู้ใดแปลได้สามารถที่จะครองโลกได้ทั้งโลก แต่เพราะเหตุว่ายังแปลไม่ออก จึงยังไม่มีผู้ใดครองโลกได้

ถ. ผู้ที่พูดภาษาพราหมณ์ก็ไม่ได้ภาษาพราหมณ์ ถ้ารู้ภาษาพราหมณ์จริงก็ครองโลกไปแล้ว คงไม่ต้องมาพูดกันมากมายอย่างนี้

ส. ข้อสำคัญ คือ ใครรู้ว่าภาษาพราหมณ์เป็นอย่างนั้น เป็นความตื่นตื่นในสิ่งที่ท่านไม่สามารถจะเข้าใจได้ แม้แต่เรื่องของเทวดามาจริงหรือไม่จริง ใครเป็นคนรู้ว่าเป็นเทวดาหรือเปล่า หรือว่าเขียนบทให้เทวดา แต่ว่าในครั้งนั้น ผู้ที่เป็นพระอริยบุคคลท่านรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ผู้ที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว เทวดามาจริง พูดจริง ไม่ใช่เขียนบทให้เทวดาพูด หรือว่า ไม่ใช่หลอกตัวเองว่าเทวดามา

ควรที่จะให้ถึงธรรมที่น่าอัศจรรย์ข้อที่ ๖ ของอุคคกฤหบดี คือ ความเป็นผู้มีจิตเสมอกัน กิจของพุทธบริษัทควรเป็นอะไร ไม่ใช่ควรตื่นเต้นกับเทวดา แต่ควรเจริญปัญญารู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง

ข้อต่อไป

อุคคกฤหบดีกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ไม่น่าอัศจรรย์ที่เทวดาทั้งหลายเข้ามาหากระผม แล้วบอกว่า ดูกร คฤหบดี ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว เมื่อเทวดาทั้งหลายกล่าวอย่างนี้แล้ว กระผมจึงได้พูดกับเทวดาเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ท่านจะพึงบอกอย่างนี้ หรือไม่พึงบอกอย่างนี้ก็ตาม แต่ที่จริงธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว แต่กระผมก็ไม่รู้สึกเลยว่า ความพอใจจะมีมาแต่เหตุนี้ที่เทวดาทั้งหลายเข้ามาหากระผม หรือกระผมได้ปราศัยกะเทวดาทั้งหลาย นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๗ ของกระผมที่มีอยู่

ข้อนี้ก็โดยนัยเดียวกัน คือ การที่เทวดาจะมาสนทนา หรือว่าจะมาบอกกับท่านว่า ธรรมพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว ถึงแม้ว่าท่านจะได้พูดกับเทวดาเหล่านั้น ก็ไม่ใช่ธรรมที่น่าอัศจรรย์ แต่ข้อที่น่าอัศจรรย์ คือ ท่านไม่รู้สึกเลยว่าความพอใจจะมีมาแต่เหตุนี้ คือ ไม่รู้สึกเลยว่าจะมีความพอใจ ทะนงตนว่า เป็นผู้ที่เทวดาไปหา ถ้าเกิดจะมีเทวดามาพูดกับท่าน ท่านจะเป็นอย่างไร พุใจ ดีใจ ใช่ไหม เป็นคนสำคัญเทวดาจึงมาเทวดาต้องไปหาคนที่สำคัญ อย่าลืมนะ เป็นเทวดาหรือไม่ใช่เทวดาแต่ใจของท่านนั้นอยากจะให้เป็นเทวดา ที่เป็นอย่างนี้เพราะอะไร เพราะความติดในความเป็นตัวตน เห็นยวแน่นหนา แน่นมากทีเดียว

บางท่านสนใจเหลือเกินที่จะรู้ดีตชาติว่า ชาติก่อนนี้เคยเป็นอะไร นั่นเพราะอะไร ถ้าไม่ใช่ตัวตนที่ไปโยง ไปผูกไว้ด้วยความสำคัญตน ด้วยความยึดถืออย่างเห็นยวแน่นตลอดชีวิต ตลอดชาตินี้ก็เป็นตัวตนมาตลอด แต่ยังไม่พอ อยากจะได้เกี่ยวข้องกับผูกพันเป็นลูก เป็นหลาน ของเทพ ของพรหม ทำไมจะต้องเป็นลูก เป็นหลาน ของเทพ ของพรหม หรือว่าทำไมจะต้องไปสนใจรู้ว่าชาติก่อน ๆ นั้นเป็นอะไร ถ้ามีคน

บอกว่าชาติก่อนนี้เป็นอะไร เป็นลูกคนนั้น เป็นหลานคนโน้น เป็นลูกของเทวดาท่านนั้น เป็นหลานของพรหมท่านนี้ สนใจไหม ในภพในชาตินี้มีใครบ้างที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องกัน เทวดาหรือพรหมก็มาเกิดเป็นมนุษย์ เป็นได้ทุกอย่างทุกอย่าง ทำไมจะต้องมานั่งฟูใจด้วยการเป็นบุตรคนโน้น เป็นหลานคนนี้ หรือว่าเป็นบุตรของเทพท่านนั้น เป็นหลานของพรหมท่านนี้

สำหรับพระอริยบุคคล ท่านรู้ว่าในอดีตชาติท่านเป็นอะไรก็จริง แต่ท่านละความยึดถือมั่นนามรูปว่าเป็นตัวตนหมดสิ้น เพราะฉะนั้น ท่านไม่มีเยื่อใยที่จะไปผูกพันในบุคคลที่ท่านรู้ว่าชาติก่อนนี้เคยเป็นอะไร เกี่ยวข้องผูกพันกับท่านในสถานใด

ขุททกนิกาย ชาดก มีข้อความว่า

แม้ท่านพระเทวทัต ก็เคยเป็นพระราชบิดาของพระผู้มีพระภาคในพระชาติที่ทรงเป็นปฐมราชากุมาร ในมหาปฐมชาดก

ในภิกขุชาดก พระผู้มีพระภาค ท่านพระสารีบุตร ท่านมหาโมคคัลลานะ ท่านพระมหากัสสปะ ท่านพระอนนฺตาทะ ท่านพระปุนณณะ และท่านพระอานนท์ เป็น ๗ พี่น้อง ท่านพระอุบลวรรณาเป็นน้องสาว ขุชชุตตราเป็นทาสี จิตตคฤหบดีเป็นทาส

แต่เมื่อท่านเหล่านั้นเป็นพระอริยบุคคล ท่านไม่ได้เหลือเยื่อใยที่จะยึดถือนามใดรูปใดว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน

ในมหานารทกัณฐกชาดก พระเจ้าอังคตราช ซึ่งเป็นพระราชอาชญาของวิเทหราช ผู้มีความเห็นผิดในกาลครั้งนั้น เป็นท่านพระอรุณเวลกัณฐกในกาลครั้งนี้ ท่านพระอานนท์เป็นพระนางจุจจราชธิดา อำมาตย์ ๓ คนของพระเจ้าอังคตราช คือ วิชยอำมาตย์ ก็เป็นท่านพระสารีบุตรในครั้งนี้ สุณามอำมาตย์ ก็เป็นท่านพระภัททชิในครั้งนี้อลาตเสนาบดี ก็เป็นท่านพระเทวทัตในครั้งนี้

ท่านจะเห็นการพัฒนาจิตของบุคคลตั้งแต่ครั้งโน้น ก่อนที่จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก่อนที่จะได้เป็นพระอัครสาวก ก่อนที่จะได้เป็นพุทธสาวกว่า ท่านจะต้องมีความเห็นถูก และสะสมบุญกุศลมากมายเหลือเกิน ก่อนที่จะได้รู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ข้อความบางตอนใน **มหานารทกัศสปชาดก** มีว่า

คืนวันเพ็ญ ในปฐมยาม พระเจ้าอังคตราชตรัสว่า ในวันเพ็ญ เดือน ๑๒ เช่นนี้ พระจันทร์แจ่มกระจ่าง กลางคืนวันนี้ เราทั้งหลายพึงยังฤดูเช่นนี้ให้เป็นไปด้วยความยินดีอะไร

เป็นชีวิตปกติของท่านในครั้งนี้ได้ คือ ในคืนวันเพ็ญท่านจะทำอะไรที่จะให้เกิดความแจ่มชื่นยินดี เหมือนในครั้งนั้นที่พระเจ้าอังคตราชตรัสว่า ในวันเพ็ญ เดือน ๑๒ เช่นนี้ พระจันทร์แจ่มกระจ่าง กลางคืนวันนี้ เราทั้งหลายพึงยังฤดูเช่นนี้ให้เป็นไปด้วยความยินดีอะไร

อลาตเสนาบดี ซึ่งเป็นท่านพระเทวทัตในชาตินี้ กราบทูลว่า ขอให้นำชายฉกรรจ์ออกรบ ขอให้ทรงรื่นรมย์ด้วยการรบ

สุณามอำมาตย์ ซึ่งเป็นท่านพระภททชีในชาตินี้ กราบทูลว่า ขอให้ทรงรื่นรมย์ด้วยกามคุณ ในการพ้อนรำ ขับร้อง การประโคม

นั่นในครั้งนั้น ครั้นนี้ชีวิตของท่านอยากจะทำอะไร เดือนหงาย สว่าง สบาย อากาศเย็นดี จะทำอะไรกันดี ขอให้คิดดู ซึ่งตามความเป็นจริงของชาวโลกในปัจจุบันนี้ ย่อมยินดีที่จะรื่นรมย์ด้วยกามคุณ ด้วยข้าว ด้วยน้ำ ด้วยอาหาร ด้วยความสนุก ด้วยเพลง ด้วยดนตรี ด้วยการพ้อนรำ ด้วยการประโคม ถ้ายังเป็นอย่างนี้ ก็เหมือนบุคคลในครั้งนั้น ซึ่งเพิ่งเริ่มพัฒนาให้จิตได้รู้แจ้งสภาพธรรมจนกระทั่งได้เป็นพระอริยเจ้าในสมัยพระผู้มีพระภาคพระสมณโคดม แต่ว่าในครั้งนั้นท่านก็มีความคิดเห็นอย่างนั้น

วิชยอำมาตย์ ซึ่งในครั้งนี้ได้เป็นท่านพระสารีบุตร ได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระมหाराชา กามคุณทุกอย่างบำเรอพระองค์อยู่เป็นนิจแล้ว การทรงเพลิดเพลินด้วยกามคุณทั้งหลาย พระองค์ทรงหาได้โดยไม่ยากเลย ทรงปรารถนาก็ได้ทุกเมื่อ การรื่นรมย์ด้วยกามคุณทั้งหลายนี้ ไม่ใช่เป็นความคิดของข้าพระบาท วันนี้เราทั้งหลายควรพากันไปหาสมณะ หรือพราหมณ์ผู้เป็นพหูสูตร รู้แจ้งอรรถธรรม ผู้แสวงหาคุณ ซึ่งท่านจะพึงกำจัดความสงสัยของพวกเราดีกว่า

เคยรู้สึกอย่างนี้บ้างไหม ท่านพระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอัครสาวกในครั้งนี่ เริ่มพัฒนาจิตของท่านตั้งแต่ในครั้งนั้น ซึ่งอลาตเสนาบดี คือ ท่านพระเทวทัตในครั้งนี่ก็ได้ทูลแนะนำให้ไปหาคุณาสีวกกัสสปโคตร ผู้มีความเห็นผิดว่า บุญบาปไม่มี โลกอื่นไม่มี ผลของท่านไม่มี และความเห็นผิดประการอื่น ๆ อีกหลายอย่าง และกล่าวว่า ท่าน คนโง่บัญญัติไว้ คนฉลาดรับทาน คนโง่สำคัญตัวว่าฉลาด เป็นผู้ไม่มีอำนาจ ย่อมให้ท่านแก่นักปราชญ์ทั้งหลาย ซึ่งคำกล่าวของคุณาสีวกกัสสปโคตรนั้น เป็นที่ขบใจของอลาตเสนาบดีอย่างยิ่ง ซึ่งทำให้พระเจ้าวิเทหราชหลงเชื่อ ใส่ใจในกามคุณยิ่งขึ้น และยังรับสั่งให้ทุกคนใส่ใจในกามคุณให้มาก แต่พระนางจุจจราชธิดาเป็นผู้มีความเห็นถูก ซึ่งเป็นท่านพระอานนทในชาตินี้ ได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระราชาบิดา บุคคลคบคนเช่นใด ๆ เป็นบุรุษผู้มีศีล หรืออสังตบุรุษ ผู้ไม่มีศีล เขาย่อมตกอยู่ในอำนาจของผู้นั้น บุคคลกระทำตนเช่นใดให้เป็นมิตร และเข้าไปคบหาคนเช่นใด แม้เขาก็ย่อมเป็นเช่นนั้น ผู้เสพย่อมติดนิสัยผู้ที่ตนเสพ ผู้ติดต่อย่อมติดนิสัยผู้ที่ตนติดต่อกับ เหมือนลูกศรอาบยาพิษ ย่อมเปื้อนแรง ฉะนั้น

นักปราชญ์ไม่ควรเป็นคนมีคนลามกเป็นสหาย เพราะกลัวจะแปดเปื้อน การเสพคนพาล ย่อมเป็นเหมือนบุคคลเอาใบไม้ห่อปลาเน่า แม้ใบไม้ก็มีกลิ่นเหม็นฟุ้งไป ฉะนั้น

ส่วนการคบหาสมาคมกับนักปราชญ์ ย่อมเป็นเหมือนบุคคลเอาใบไม้ห่อของหอม แม้ใบไม้ก็มีกลิ่นหอมฟุ้งไป ฉะนั้น เพราะฉะนั้น บัณฑิตรู้ความเป็นบัณฑิตของตน ดังใบไม้สำหรับห่อ จึงไม่คบหาสมาคมอสตบุรุษ คบหาสมาคมสตบุรุษ อสตบุรุษย่อมนำไปสู่รก สตบุรุษย่อมให้ถึงสุคติ

นี่เป็นถ้อยคำของพระนางจุจจราชธิดา ซึ่งท่านก็ต้องสะสมเจริญกุศล เจริญอินทรีย์บารมีจนกว่าจะแก่กล้า และบรรลुकุณธรรมเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้

ธรรมที่น่าอัศจรรย์ของท่านอุคคฤหบดียังเหลืออีก ๑ ข้อ คือ ข้อที่ ๘

ท่านอุคคฤหบดีกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็หากว่ากระผมจะพึงทำกาละก่อนพระผู้มีพระภาค (หมายความว่า ถ้าท่านสิ้นชีวิตก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะปรินิพพาน) ก็ไม่น่าอัศจรรย์ที่พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า สังโยชนอันเป็นเครื่องประกอบให้บุคคลกุหนดี ชาวบ้านหัตถิคาม พึงกลับมาสู่โลกนี้อีกไม่มี นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๘ ของกระผมที่มีอยู่

ข้อนี้เป็นการพยากรณ์อนาคตคามิผลของท่าน หมายความว่า ท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีแล้ว

ท่านอุคคกุหนบดีกล่าวต่อไปว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แลของกระผมที่มีอยู่ แต่กระผมก็ไม่รู้ว่าพระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์กระผมว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการ เป็นไฉน

คือ ท่านทราบจากพระภิกษุรูปนั้นว่า พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่านว่า เป็นผู้ที่มีธรรมที่น่าอัศจรรย์ ๘ ประการก็จริง แต่ท่านไม่ทราบว่า พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่าธรรมที่น่าอัศจรรย์ ๘ ประการของท่านนั้นคืออะไรบ้าง แต่ท่านทราบตามความเป็นจริงของท่านว่า ๘ ประการที่ท่านได้กล่าวกะภิกษุรูปนั้น เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ของท่าน

ข้อความต่อไปมีว่า

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นรับบิณฑบาตในนิเวศน์ของอุคคกุหนบดี ชาวบ้านหัตถิคามแล้ว ลุกจากที่นั่งแล้วหลีกไป ภายหลังภัตรกลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลคำสนทนาปราศรัยกับอุคคกุหนบดี ชาวบ้านหัตถิคามนั้นทั้งหมดแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุ ฤกแล้ว ๆ อุคคกุหนบดี ชาวบ้านหัตถิคาม เมื่อจักพยากรณ์ พึงพยากรณ์ตามนั้นโดยชอบ

ดูกร ภิกษุ เราพยากรณ์อุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัดดีคามว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แล แล้วเธอทั้งหลายจงทรงจำอุคคคฤหบดี ชาวบ้านหัดดีคามว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมอันน่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้

ทำไมพระผู้มีพระภาคจะให้ทรงจำคุณธรรมที่น่าอัศจรรย์ของท่านอุคคคฤหบดีไว้ ถ้าไม่เป็นประโยชน์ แต่เพราะเหตุว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก และเป็นตัวอย่างแก่ อุบาสก อุบาสิกา แก่พุทธบริษัทในครั้งหลัง ๆ เพื่อประโยชน์ของพุทธบริษัท รวมทั้งในความยำเกรง ความนอบน้อม ความเคารพในสงฆ์ด้วย

ความยำเกรง ความนอบน้อม ความเคารพในสงฆ์ ก็เพื่อประโยชน์ของพุทธบริษัท เพื่อประโยชน์ของตัวท่านเอง พระธรรมวินัยทั้งหมดไม่ใช่เพื่อให้เกิดอกุศลจิต แต่ว่าเป็นไปเพื่อการขัดเกลายิ่งขึ้น

ข้อความบางตอนใน **มหาสุตโตสมชาดก** มีว่า

ก็พระเจ้าสุตโตสมนั้น ทรงพ้นจากเงื้อมมือของพระเจ้าปรีสาทแล้ว พระเจ้าปรีสาทก็เป็นพระราชชาติที่ชอบเสวยเนืองนิตย์ ถูกขับไล่ออกจากเมือง แต่ก็จับพระเจ้าสุตโตสมได้ ก็พระเจ้าสุตโตสมนั้นทรงพ้นจากเงื้อมมือของพระเจ้าปรีสาทแล้ว การที่พระเจ้าสุตโตสมนั้นทรงพ้นจากเงื้อมมือของพระเจ้าปรีสาทได้นั้น ก็เพราะถ้อยคำที่พระองค์ตรัสกับพระเจ้าปรีสาท เมื่อพระเจ้าสุตโตสมทรงพ้นจากเงื้อมมือของพระเจ้าปรีสาทแล้ว ได้เสด็จไปตรัสกับพราหมณ์นั้นว่า

ดูกร ท่านพราหมณ์ ข้าพเจ้าขอฟังสตารหาคาถา ซึ่งได้ฟังแล้วจะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ข้าพเจ้า

สำหรับ **สตารหาคาถา** นั้น เป็นคาถาที่มีค่าควรร้อย ซึ่งแสดงจำนวนของการเปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าของคาถานั้น

๑๘๖

สำหรับ **สตารหาคาถา** นั้น พรหมณ์กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านสุตโสม การสมาคมกับสัตบุรุษคราวเดียวเท่านั้น การสมาคมนั้น
ย่อมรักษาผู้นั้นไว้ การสมาคมกับอสัตบุรุษ แม้บางครั้งก็รักษาไม่ได้

พึงอยู่ร่วมกับสัตบุรุษ พึงกระทำความสนิทสนมกับสัตบุรุษ เพราะรู้ทั่วถึง
สัทธิธรรมของสัตบุรุษ ย่อมมีแต่ความเจริญ ไม่มีความเสื่อม ราชรถอันวิจิตรตระการ
ตายังคร่ำคร่าได้ และแม้สรีระก็เข้าถึงชราโดยแท้ ส่วนธรรมของสัตบุรุษย่อมไม่เข้าถึง
ความคร่ำคร่า สัตบุรุษกับสัตบุรุษเท่านั้นรู้จักกันได้ พ้าและแผ่นดินไถลกัน ผังข้างโน้น
ของมหาสมุทรเขากล่าวกันว่าไถล ข้าแต่พระราชา ธรรมของสัตบุรุษและธรรมของ
อสัตบุรุษ นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่าไถลยิ่งกว่านั้น

ถ้าพิจารณาข้อความในสตารหาคาถาจะเห็นได้ว่า เปรียบเทียบกับมรรคมงคล
๘ ได้ ที่ว่าการสมาคมกับอสัตบุรุษแม้บางครั้งก็รักษาไม่ได้ การสมาคมกับสัตบุรุษ
คราวเดียวเท่านั้น การสมาคมนั้นย่อมรักษาผู้นั้นไว้ได้

ถ้าสมาคมกับความเห็นถูก ความเข้าใจถูก ความเห็นถูกนั้นก็ช่วย
ประคับประคองให้เดิน หรือให้ปฏิบัติในหนทางที่ถูกได้ แต่การสมาคมกับอสัตบุรุษแม้
บางครั้งก็รักษาไม่ได้ เพราะว่าไม่ช่วยทำให้เข้าใจหนทางข้อปฏิบัติที่ถูกต้องได้เลย
ท่านจะฟัง ท่านจะพิจารณา ท่านจะพิสูจน์ธรรมได้ เพราะมีข้อความว่า ราชรถอัน
วิจิตรตระการตายังคร่ำคร่าได้ และแม้สรีระก็เข้าถึงชราโดยแท้ ส่วนธรรมของสัตบุรุษ
ย่อมไม่เข้าถึงความคร่ำคร่า

การเจริญสติปัฏฐานในครั้งอดีตที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ทรงแสดงไว้
สมบุรณ์ครบถ้วนอย่างไร ย่อมไม่เข้าถึงความคร่ำคร่า ยังคงปฏิบัติตามได้ถ้ามีความ
เข้าใจในการเจริญสติปัฏฐานถูกต้องจริง ๆ ด้วยเหตุนี้ในสตารหาคาถาจึงมีข้อความว่า
สัตบุรุษกับสัตบุรุษเท่านั้นรู้จักกันได้ ผู้ที่เจริญสติเข้าใจการเจริญสติปัฏฐานแล้ว เวลาที่
สนทนากับผู้ที่เจริญสติปัฏฐานด้วยกัน เข้าใจกันได้ไหม

ได้สนทนากับท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง เมื่อได้สนทนากับท่านถึงสังขาร คือ กำลังเห็นเดี๋ยวนี้เป็นของจริง กำลังได้ยินเป็นของจริงที่ปัญญาจะต้องรู้แจ้ง จึงจะเป็นพระอรียเจ้าได้ ท่านสนใจที่จะเจริญสติปัฏฐานท่านก็ถามว่า เจริญสติอย่างไร ก็ได้พูดถึงลักษณะของสติ เป็นสภาพที่ระลึกทันที คือ รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตรงลักษณะนั้น ซึ่งลักษณะนั้นที่กำลังปรากฏ ถ้าเป็นทางหู เสียงที่ปรากฏชั่ววินาทีเดียว แม้แต่เย็นหรือร้อน หรือแม้แต่ความสุขจะเกิดปรากฏขึ้นเพราะเหตุปัจจัย นี่เป็นสิ่งที่สติสามารถที่จะระลึกได้ทันที ถ้าไม่กั้นสติไว้ด้วยความเข้าใจผิดคิดว่าสติจะเกิดไม่ได้ เมื่อเข้าใจถูก สติย่อมจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมบ้าง รูปธรรมบ้างที่ละเอียดที่ละน้อย หรือว่านาน ๆ ซึ่งแล้วแต่จะมีปัจจัยให้สติเกิดขึ้นระลึกรู้มากน้อยเพียงไร

เมื่อท่านผู้ฟังได้ฟังก็สนใจ แต่ก็ถามว่า แล้วเมื่อไรจะหมดกิเลส คล้าย ๆ กับว่าการที่สติระลึกที่กาย อ่อนบ้าง แข็งบ้าง ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ลิ้นบ้าง สุขบ้าง ทุกข์บ้าง โลภะบ้าง โทสะบ้าง อย่างนี้แล้วเมื่อไรจะหมดกิเลส ท่านผู้ฟังอาจจะคิดว่า การเจริญสติระลึกสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตรงลักษณะตามความเป็นจริงอย่างนี้หรือที่จะทำให้หมดกิเลสได้ บางคนเข้าใจว่า การเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงนี้ก็ดี แต่ก็ไม่ใช่หนทางที่จะหมดกิเลส

เพราะฉะนั้น การมีความเห็นถูกต้องตามสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ใช่ง่ายนักสำหรับผู้ที่จะสะสมความเห็นผิด ความเข้าใจผิดมาแล้วมาก แต่ว่าไม่ยากสำหรับท่านที่สะสมอบรมการพิจารณาเหตุและผลของสภาพธรรมให้ตรงตามคลองของธรรม ท่านได้เคยเป็นผู้ที่สะสมความเข้าใจสภาพธรรม การพิจารณาธรรมตรงตามเหตุและผลถูกต้องมาแล้วอย่างมากมายทีเดียวในอดีต เพราะฉะนั้น แม้คาถาในชาดกก็จะเกื้อกูลให้ท่านพิจารณาเทียบเคียงว่า ทั้ง ๆ ที่ท่านอยากจะรู้แจ้งอริยสังขารเป็นพระอรียเจ้าเป็นพระอรียบุคคล แต่ท่านมีความเห็นถูกต้องตามคลองของธรรม ตามเหตุตามผลแล้วหรือยัง หรือว่ายังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน ซึ่งจะเป็นเหตุที่ทำให้ท่านไม่สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสังขารได้

เมื่อพระเจ้าสุทโธมได้ฟังคาถาของพราหมณ์ พระเจ้าสุทโธมก็ตรัสว่า

คาถาเหล่านี้ชื่อ สาส์สลิยา ควร ๑,๐๐๐ ไม่ใช่ สตารหา ควร ๑๐๐

ดูกร พรหมณ์ เชิญท่านรีบมารับเอาทรัพย์ ๔,๐๐๐ เถิด ซึ่งพระราชบิดาของ
พระเจ้าสุตโสมไม่เห็นด้วยตรัสว่า คาถาควร ๘๐ และ ควร ๙๐ แม้ควร ๑๐๐ ก็มี
ดูกร พ่อสุตโสม พ่อจงรู้ด้วยตนเอง คาถาชื่อ สาส์สลิยา ควร ๑,๐๐๐ มีที่ไหน

ไม่เห็นเลยว่า คาถานี้มีค่าควร ๑,๐๐๐ ซึ่งพระเจ้าสุตโสมก็ตรัสว่า

หม่อมฉันปรารถนาความเจริญทางศึกษาของตน สัตบุรุษทั้งหลายผู้สงบ พึง
คบหาหม่อมฉัน

ข้าแต่พูลกระหม่อม หม่อมฉันไม่อิ่มด้วยสุภาสิต เหมือนดั่งมหาสมุทรไม่อิ่ม
ด้วยแม่น้ำ ฉะนั้น

ข้าแต่พระราชผู้ประเสริฐสุด ไฟไหม้หญ้าและไม้ย่อมไม่ไหม้ แล้วสาครก็ไม่ไหม้
ด้วยแม่น้ำทั้งหลายฉันใด แม้บัณฑิตเหล่านั้นก็ฉันนั้น ได้ฟังคำสุภาสิตแล้วย่อมไม่ไหม้
ด้วยสุภาสิต

ข้าแต่พูลกระหม่อมจอมประชาชน เมื่อใดหม่อมฉันฟังคาถาที่มีประโยชน์
ต่อธาตุของตน เมื่อนั้นหม่อมฉันย่อมตั้งใจฟังคาถานั้นโดยเคารพ

ข้าแต่พูลกระหม่อม หม่อมฉันไม่มีความอิ่มในธรรมเลย

จะต้องสะสมกันมานานและก็มากถึงอย่างนี้ ที่จะเป็นผู้ที่ใคร่ต่อการฟังธรรม
ซึ่งแม้แต่พระเจ้าปรีสาทเอง ทั้ง ๆ เป็นผู้ที่ชอบเสวยเน่อมมนุษย์ แต่แม้กระนั้นก็ยังตรัส
กับพระเจ้าสุตโสมว่า

นรชนได้ฟังธรรมแล้ว ย่อมรู้แจ้งบุญและบาป ใจของหม่อมฉันจะยินดีในธรรม
เพราะได้ฟังคาถาบ้างกระมัง

ยังมีความหวังว่า ธรรมหรือคาถานั้นจะช่วยให้เกิดความเห็นถูก ความเข้าใจถูก
ได้ เมื่อพระเจ้าสุตโสมได้ขอให้พระเจ้าปรีสาทเว้นการเสวยเน่อมมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งที่พอ
พระทัยอย่างที่สุด ละยากที่สุดนั้น พระเจ้าปรีสาทก็ไม่ทรงยินยอม ซึ่งพระเจ้าสุตโสม
ก็ตรัสว่า

ผู้ใดแลมัวรักษาของรักว่า นี่เป็นของรักของเรา ทำตนให้เหินห่างจากความดี
เสพของรักทั้งหลายอยู่ เหมือนนักเลงสุราดื่มสุราเจือยาพิษฉะนั้น ผู้นั้นย่อมได้รับทุกข์
ในโลกหน้า เพราะกรรมอันลามกนั้น ส่วนผู้ใดในโลกนี้พิจารณาแล้วละของรักได้
เสพอริยธรรมทั้งหลาย แม้ด้วยความยาก เหมือนคนเป็นไข้ดื่มยาฉะนั้น ผู้นั้นย่อม
ได้รับความสุขในโลกหน้า เพราะกัลยาณธรรมนั้น

ข้อความอย่างนี้มีประโยชน์สำหรับท่านผู้ฟังใหม่ ท่านที่ยังเพิลิดเพลิดในรูป
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และไม่ยอมเจริญสติปัฏฐาน ก็เป็นผู้ที่มัวรักษาของรักว่า
นี่เป็นของรักของเรา ทำตนให้เหินห่างจากความดี เสพของรักทั้งหลายอยู่ เหมือน
นักเลงสุราดื่มสุราเจือยาพิษฉะนั้น ส่วนผู้ใดในโลกนี้พิจารณาแล้วละของรักได้ เสพ
อริยธรรมทั้งหลายแม้ด้วยความยาก เหมือนคนเป็นไข้ดื่มยาฉะนั้น ผู้นั้นย่อมได้รับ
ความสุขในโลกหน้า เพราะกัลยาณธรรมนั้น

สติเกิดน้อย เพราะเหตุว่าหมกมุ่นเพิลิดเพลิดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
แต่ถ้าใครในธรรม ฟังธรรมบ่อย ๆ จะทำให้ละคลายการที่หมกมุ่นในรูป เสียง กลิ่น
รส โผฏฐัพพะลงได้ ต้องเป็นผู้ที่ใคร่ต่อธรรมจริง ๆ

ขอให้คิดว่า วันหนึ่ง ๆ สติเกิดบ่อยใหม่ พร้อมทั้งจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมหรือยัง
นี่เป็นสิ่งที่จะต้องตรวจสอบ มิฉะนั้น ตัณหา ความหวัง ความต้องการที่จะรู้แจ้ง
อริยสัจธรรม จะทำให้ท่านข้ามการที่สติจะเกิดระลึกถึงลักษณะของนามและรูปที่กำลัง
ปรากฏทันที

อำนาจของตัณหา ความต้องการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม จะทำให้ท่านไปทาง
อื่น รีบจะไปทำอย่างอื่นเพื่อให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม นี่เป็นสิ่งที่คอยเตือนท่าน
เสพอริยธรรมทั้งหลายแม้ด้วยความยาก แต่ถ้าเข้าใจถูกต้องแล้ว วันหนึ่งก็จะต้องรู้แจ้ง
อริยสัจธรรมได้

พระเจ้าปรีสาทตรัสว่า

ในกาลปักษี พระจันทร์ย่อมเสื่อมลงทุก ๆ วันฉันใด ดูกร พระราชา การคบ
อสัตบุรุษ ย่อมเหมือนกาลปักษีฉันนั้น หม่อมฉันก็เหมือนกัน อาศัยคนชั่วเครื่องตัน

เป็นคนชั่วเลวทราม ได้ทำบาปกรรมอันเป็นเหตุให้ไปสู่ทุกข์ ในสุกรบักษ์ พระจันทร์ ย่อมเจริญขึ้นทุก ๆ วันฉันใด การคบสัตบุรุษ ย่อมเปรียบเหมือนสุกรบักษ์ฉะนั้น

ข้าแต่พระเจ้าสุตโสม ขอจงทรงทราบว่า หม่อมฉันก็เหมือนกัน อาศัยพระองค์ จักทำกุศลกรรมอันเป็นเหตุให้ไปสู่สุขคติ

ข้าแต่พระจอมประชาชน น้ำฝนตกลงในที่ดอนย่อมไม่คงที่ ไม่ชงอยู่ได้นานฉันใด แม้การคบสัตบุรุษของหม่อมฉัน ก็ย่อมไม่คงที่ เหมือนน้ำในที่ดอนฉันนั้น

ข้าแต่พระจอมประชาชน ผู้เป็นพระผู้กล้าหาญอย่างประเสริฐที่สุด น้ำฝนตกลงในสระ ย่อมชงอยู่ได้นานฉันใด แม้การสมาคมกับสัตบุรุษของหม่อมฉัน ก็ย่อมตั้งอยู่ได้นานเหมือนน้ำในสระฉันนั้น การสมาคมกับสัตบุรุษ ย่อมไม่รู้จักเสื่อม ย่อมเป็นอยู่อย่างนั้น แม้ตลอดเวลาที่ชีวิตยังตั้งอยู่ ส่วนการสมาคมกับสัตบุรุษย่อมเสื่อมเร็ว เพราะเหตุนี้ ธรรมของสัตบุรุษย่อมไกลจากอสัตบุรุษ

ถ้าท่านคบสัตบุรุษจริง ท่านคบกับสัตบุรุษ คือ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ และท่านก็ประพฤติตามธรรมของสัตบุรุษ ท่านจะเลิกคบไหม ถ้าเข้าใจการเจริญสติปัฏฐานถูกต้องจริง ๆ จะเลิกเจริญสติปัฏฐานไหม หรือจะเลิกสัก ๑๕ วัน ค่อยไปเจริญใหม่ หรือไม่เลิก เจริญไปเรื่อย ๆ

การเจริญสติปัฏฐานนั้น นานมาก ไกลมาก ยากมาก แต่แม้กระนั้นก็ไม่ควรที่จะทอดทิ้ง ถ้าท่านเจริญหนทางที่ถูกต้องแล้ว จะไม่เลิก ถ้าเข้าใจถูกต้องตามเหตุตามผล ตามคลองแห่งธรรมจริง ๆ

นอกจากนั้น ข้อความในชาดกยังอุปการะเกื้อกูลแก่การประพฤติปฏิบัติธรรมที่เป็นชีวิตจริง ๆ เพราะว่าชีวิตของแต่ละคน กายก็ต่างกัน วาจาก็ต่างกัน ใจก็ต่างกัน ซึ่งแต่ละคนจะมีกาย มีวาจา มีใจอย่างไร ก็แล้วแต่การสะสมมาทั้งสิ้น

ข้อความในมหาสุตโสมชาดก ตอนท้ายมีว่า

พระราชาใดชนะคนที่ไม่ควรชนะ พระราชานั้นไม่ชื่อว่าเป็นพระราช ผู้ใดเอาชนะเพื่อน ผู้นั้นไม่ชื่อว่าเป็นเพื่อน

เพียงข้อความเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ขัดเกลாதัวท่านได้ รู้ความหมายของคำว่าเพื่อน ถ้าไม่มีพระธรรมบทนี้ที่ได้ทรงแสดงไว้ว่า การเป็นมิตรแท้ันมีประการใด ๆ บ้าง ถ้ามีสิ่งที่ไม่ใช่มิตรเกิดขึ้นแม้สักนิดเดียว ยังคงมีความแ่งดี แ่งแย่ง ก็พิสูจน์ได้ว่า ไม่ใช่เป็นมิตรที่แท้จริง แทนที่จะเกื้อกูลอุปการะส่งเสริม แต่เอาชนะกันเสียแล้ว ถ้าโดยลักษณะนั้น ผู้นั้นไม่ถือว่าเป็นเพื่อน

ข้อความต่อไปมีว่า

ภรรยาโดยย่อไม่กลัวเกรงสามี ภรยานั้นไม่ถือว่าเป็นภรรยา บุตรเหล่าใดไม่เลี้ยงดูมารดาบิดาผู้แก่แล้ว บุตรเหล่านั้นไม่ถือว่าเป็นบุตร ในที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้นไม่ชื่อว่าสภา

เป็นที่ประชุมของอณฺธพาลก็ได้ แล้วแต่ว่าจะประชุมกันเรื่องอะไร แต่ไม่ชื่อว่าสภา

ข้อความต่อไปมีว่า

ชนเหล่าใดไม่พูดเป็นธรรม ชนเหล่านั้นไม่ถือว่าเป็นสัตบุรุษ คนผู้ละราคะโทสะ โมหะได้แล้ว พูดเป็นธรรม นั้นแลถือว่าเป็นสัตบุรุษ

ที่จะพูดเป็นธรรมนั้น คือ ละราคะ โทสะ โมหะได้แล้ว ไม่ใช่พูดเพราะต้องการลาภ ยศ สรรเสริญ ผิดก็จะพูดอย่างผิด ๆ เพื่อหมั่นคณะ หรือเพื่อลาภ เพื่อยศ เพื่อสรรเสริญ นั้นไม่ได้พูดเป็นธรรม และไม่ถือว่าเป็นสัตบุรุษ

ไม่ได้พูดเพราะโทสะ เพราะโกรธไม่พอใจที่บุคคลนั้นทำสิ่งที่ไม่ชอบใจกับตัวท่าน และผู้ที่เป็นที่รักของท่าน หรือว่าทำสิ่งทีพอใจกับผู้ที่ไม่เป็นที่รักของท่าน ก็ทำให้ท่านเกิดโทสะได้

นี่เป็นโทษ โทสะ แม้โมหะ ถ้าพูดโดยขาดการพิจารณาเหตุผลโดยรอบคอบ ผู้นั้นก็พูดไม่เป็นธรรม และไม่ถือว่าเป็นสัตบุรุษ

ข้อความต่อไปมีว่า

บัณฑิตผู้อยู่ปะปนกับคนพาล เมื่อไม่พูด ใคร ๆ ก็ไม่รู้ว่าเป็นบัณฑิต แต่ว่าบัณฑิตเมื่อพูด แสดงอรรถธรรม ใคร ๆ จึงจะรู้ได้ว่าเป็นบัณฑิต เพราะเหตุนี้บัณฑิตพึงกล่าวธรรมให้กระจ่าง พึงยกธงของพวกฤๅษี ฤๅษีทั้งหลายมีคำสุภาสิตเป็นธงธรรมแลเป็นธงของพวกฤๅษีทั้งหลาย

จบ มหาสุตโตมชาดก

ข้อความที่ว่า แต่บัณฑิตเมื่อพูด แสดงอรรถธรรม ใคร ๆ จึงจะรู้ว่าเป็นบัณฑิต เพราะเหตุนี้ผู้ที่ เป็นบัณฑิตจะกล่าวธรรมไม่ตรงกับพระธรรมวินัยได้ไหม ไม่ได้ เพราะเหตุว่าบัณฑิตเมื่อพูดแสดงอรรถธรรม ใคร ๆ จึงจะรู้ว่าเป็นบัณฑิต แต่ถ้าพูดไม่ตรงกับพระธรรมวินัยที่ได้ทรงแสดงไว้โดยพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้นั้นจะเป็นบัณฑิตได้อย่างไร ท่านมีพระธรรมวินัยเป็นเครื่องตรวจสอบทาน เทียบเคียงว่า สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก แล้วยังมีสภาพธรรมตามความเป็นจริงเป็นเครื่องสอบทานด้วย

สำหรับข้อความที่ว่า บัณฑิตพึงกล่าวธรรมให้กระจ่าง พึงยกธงของพวกฤๅษี ฤๅษีทั้งหลายมีคำสุภาสิตเป็นธง ธรรมแลเป็นธงของพวกฤๅษีทั้งหลาย ซึ่งข้อความนี้จะพบหลายครั้งในพระไตรปิฎก

อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต วิสาขสูตร มีข้อความว่า

ณ พระวิหารเชตวัน ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงออกจากที่เรือน คือ ออกจากผลสมบัติ ในสายัณ्हสมัย เสด็จไปยังอุปัฏฐฐานศาลา ทรงอนุโมทนาที่ท่าน วิสาขปัญจสิบุตรชี้แจงภิกษุทั้งหลายในอุปัฏฐฐานศาลานั้นให้เห็นแจ้ง ให้สมาทานให้อาหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมมีกถาอันเป็นวาจาของชาวเมือง สละสลวย ปราศจากโทษ ให้เข้าใจความได้แจ่มแจ้ง นับเนื่องในนิพพาน ไม่อิงวัฏฏะ และพระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

คนที่ไม่พูด ชนทั้งหลายย่อมรู้ไม่ได้ว่าเป็นพาลหรือเป็นบัณฑิต ส่วนคนที่พูด ชนทั้งหลายย่อมรู้ว่าเป็นผู้แสดงอรรถบท

บุคคลพึงยังธรรมให้สว่างแจ่มแจ้ง พึงยกธงของฤๅษีทั้งหลาย ฤๅษีทั้งหลายมีสุภาสิตเป็นธง เพราะว่าธรรมเป็นธงของพวกฤๅษี

พวกฤๅษีเป็นพวกแสวงหาธรรม ไม่ใช่แสวงหาลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เพราะฉะนั้น อะไรจะเป็นธงของพวกฤๅษี คงไม่ใช่สิ่งที่ชาวโลกนิยมยกย่องว่าเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา แต่ธรรมเป็นธงของพวกฤๅษี

มโนรตถปุรณี อรรถกถา มีข้อความว่า

โลกุตตรธรรม ๙ ท่านเรียกว่า ธงแห่งฤๅษีทั้งหลาย

สูงที่สุด ธรรมที่เป็นธง คือ โลกุตตรธรรม ๙ ได้แก่ มรรคจิต ๔ ดวง ผลจิต ๔ ดวง นิพพาน ๑

มรรคจิต ๔ คือ โสตาปัตติมรรคจิต ๑ สกทาคามิมรรคจิต ๑ อนาคามิมรรคจิต ๑ อรหัตตมรรค ๑

ผลจิต ๔ คือ โสตาปัตติผลจิต ๑ สกทาคามิผลจิต ๑ อนาคามิผลจิต ๑ อรหัตตผลจิต ๑

และนิพพาน ๑ ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่โลกุตตรจิตประจักษ์แจ้ง ไม่ใช่ธรรมที่เกิดดับที่เป็นเป็นโลกียะ

๑๘๗

ข้อความในอรรถกถา มีว่า

ที่เรียกว่าอภังคะนั้น ก็เป็นการสรรเสริญยกย่องโลกุตตรธรรมไว้สูงสุดนั่นเอง
สุภาสิตที่แสดงโลกุตตรธรรม ๙ ได้ชื่อว่าเป็นธงของฤๅษีเหล่านั้น เพราะฉะนั้น จึงชื่อ
ว่า มีสุภาสิตเป็นธง ฤๅษีทั้งหลายได้แก่พระอริยะทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาค เป็นต้น
จริงอยู่ธรรมชื่อว่าธงของฤๅษีทั้งหลาย

เพราะฉะนั้น โลกุตตรธรรมตามที่กล่าวแล้ว จึงชื่อว่าธงของฤๅษีทั้งหลาย

ถ้าเห็นข้อความนี้ในพระสูตรอื่น ๆ ก็จะเข้าใจได้ว่า ธงของฤๅษีนั้น ไม่ใช่ธง
จริง ๆ อย่างที่เราเข้าใจ แต่ธรรม คือ ธง และธรรมที่สูงที่สุด คือ โลกุตตรธรรม ๙
เป็นธงของฤๅษีทั้งหลาย ธรรมเป็นธง แต่ไม่ใช่ธงที่ถือกัน

ที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดในชาดกบ้าง ข้อความอื่น ๆ บ้าง เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้
เห็นว่า การรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ต้องอาศัยคุณธรรม เจริญกุศล ขัดเกลากิเลสทุกทาง
แม้แต่ท่านก็ต้องเป็นไปเพื่อการขัดเกลากิเลส แม้แต่การฟังธรรม ข้อความในพระธรรม
ทั้งหมดจะไม่ส่งเสริมให้เกิดอกุศลจิต หรือสะสมเพิ่มพูนอกุศลจิต แม้แต่ในขั้นแรก คือ
การคบบัณฑิต หรือการคบกับสัตบุรุษ ซึ่งในพระไตรปิฎกได้ทรงแสดงไว้ว่า เป็นมงคล
ซึ่งจะนำท่านไปสู่ความเป็นพระอรหันต์

นี่เป็นพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ ถ้าไม่ทราบว่าจะได้นำ
ความเจริญมาให้ การคบ การเสพกับอสัตบุรุษ กับคนพาลนั้น จะมีโทษสักแค่ไหน
ท่านจะไม่สามารถบรรลุถึงมงคลประการสุดท้าย คือ การเป็นพระอรหันต์ได้เลย
เพราะว่าถ้าคบกับสัตบุรุษ คบกับบัณฑิต มีโอกาสได้ฟังสัจธรรม มีโอกาสประพฤติ
ธรรมถูกต้อง ในที่สุดก็สามารถบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ ในทางตรงกันข้าม
ถ้าคบกับคนพาล หรืออสัตบุรุษ ย่อมไม่เกิดอุปสรรคให้รู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง
ไม่สามารถเป็นพระอริยเจ้าได้

ใน **มหานารทกัศสปชาดก** แสดงข้อความที่พระนางจุจจราชิดาของพระเจ้าอังคตราช ได้กราบทูลพระเจ้าอังคตราชซึ่งขึ้นชมถ้อยคำผิดที่คุณาสีวกกัศสปโคตร กล่าวว่ บาปไม่มีผล บุญไม่มี ว่

ข้าแต่พระราชบิดา บุคคลคบคนเช่นใด ๆ เป็นบุรุษผู้มีศีล หรืออัสตบุรุษผู้ไม่มีศีล เขาย่อมตกอยู่ในอำนาจของผู้นั้น บุคคลกระทำคนเช่นใดให้เป็นมิตร และเข้าไปคบหาคนเช่นใด แม้เขาก็ย่อมเป็นเช่นนั้น ผู้เสพยา่อมติดนิสัยผู้ที่ตนเสพ ผู้ติดต่อย่อมติดนิสัยผู้ที่ตนติดต่อก เหมือนลูกศรอาบยาพิษย่อมเปื้อนแรง ฉะนั้น

นักปราชญ์ไม่ควรเป็นผู้มีคนลามกเป็นสหาย เพราะกลัวจะแปดเปื้อน การเสพคนพาลย่อมเป็นเหมือนบุคคลเอาใบไม้ห่อปลาเน่า แม้ใบไม้ก็มีกลิ่นเหม็นฟุ้งไปฉะนั้น ส่วนการคบหาสมาคมกับนักปราชญ์ ย่อมเป็นเหมือนบุคคลเอาใบไม้ห่อของหอม แม้ใบไม้ก็มีกลิ่นหอมฟุ้งไปฉะนั้น

เพราะฉะนั้น บัณฑิตรู้ความเป็นบัณฑิตของตน ดังใบไม้สำหรับห่อ จึงไม่คบหาสมาคมกับอัสตบุรุษ คบหาสมาคมกับสัตบุรุษ อัสตบุรุษย่อมนำไปสู่นรก สัตบุรุษย่อมให้เข้าถึงสุคติ

นี้เป็นมงคลข้อที่ ๑

ทุกท่านคงจะได้ฟังมงคลข้อที่ ๑ การไม่คบคนพาล และท่านก็ได้ยินได้ฟังเสมอ เรื่องของมงคล ๓๘ แต่ว่าคงจะมีน้อยท่านที่สอบถามกับพระไตรปิฎกและอรรถกถา ทำให้ความเข้าใจยังไม่ตรงกับอรรถกถา ซึ่งจะขอกล่าวถึงในที่นี้

ขุททกนิกาย สุตตันตปิฎก จุฬวรรคที่ ๒ มงคลสูตรที่ ๔ มีข้อความว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นแล เทวดาท่านหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว มีรัศมีอันงดงามยิ่ง ทำพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากผู้หวังความสุขดี ได้พากันคิดมงคลทั้งหลาย ขอ
พระองค์ได้โปรดตรัสอุดมมงคล

จากนั้นไปเป็นเรื่องของมงคล ตามพระไตรปิฎกถ้านับแล้วจะเป็น ๓๗ ประการ
แต่จะให้ท่านผู้ฟังได้สอบทานกับอรรถกถา เพื่อจะได้ไม่เข้าใจการแยกมงคล ๓๘ ให้
คลาดเคลื่อน

ข้อความในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาตอบว่า

การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การบูชาบุคคลที่ควรบูชา นี่เป็นอุดมมงคล
การอยู่ในประเทศอันสมควร ความเป็นผู้มีบุญอันทำไว้แล้วในกาลก่อน การตั้ง
ตนไว้ชอบ นี่เป็นอุดมมงคล

พาหุสัจจะ ศิลปะ วินัยที่ศึกษาดีแล้ว วาจาสุภาสิต นี่เป็นอุดมมงคล
การบำรุงมารดา บิดา การสงเคราะห์บุตร ภรรยา การงานอันไม่อาภูล นี่เป็น
อุดมมงคล

ทาน การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ กรรมอันไม่มีโทษ นี่เป็นอุดม
มงคล

การงดเว้นจากบาป ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา ความไม่ประมาทในธรรม
ทั้งหลาย นี่เป็นอุดมมงคล

ความเคารพ ความประพฤติถ่อมตน ความสันโดษ ความกตัญญู การฟัง
ธรรมโดยกาล นี่เป็นอุดมมงคล

ความอดทน ความเป็นผู้ว่าง่าย การได้เห็นสมณะทั้งหลาย การสนทนาธรรม
โดยกาล นี่เป็นอุดมมงคล

ความเพียร พรหมจรรย์ การเห็นอริยสัจ การกระทำนิพพานให้แจ้ง นี่เป็น
อุดมมงคล

จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว ไม่โคกเศร้า
ปราศจากภูลี เป็นจิตเกษม นี่เป็นอุดมมงคล

จะขอนับให้ท่านผู้ฟังได้เห็นชัดอีกครั้งหนึ่งว่า ตามพระไตรปิฎกมีอะไรบ้าง

๑. การไม่คบคนพาล
๒. การคบบัณฑิต
๓. การบูชาบุคคลที่ควรบูชา
๔. การอยู่ในประเทศอันสมควร
๕. ความเป็นผู้มีบุญอันทำไว้แล้วในกาลก่อน
๖. การตั้งตนไว้ชอบ
๗. พากุศลจะ
๘. ศิลปะ
๙. วินัยที่ศึกษาดีแล้ว
๑๐. วาจาสุภาพ
๑๑. การบำรุงมารดา บิดา
๑๒. การสงเคราะห์ บุตร ภรรยา
๑๓. การงานอันไม่อาภูล
๑๔. ทาน
๑๕. การประพฤติธรรม
๑๖. การสงเคราะห์ญาติ
๑๗. กรรมอันไม่มีโทษ
๑๘. การงดเว้นจากบาป
๑๙. ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา
๒๐. ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย
๒๑. ความเคารพ
๒๒. ความประพฤติถ่อมตน
๒๓. ความสันโดษ
๒๔. ความกตัญญู
๒๕. การพึงธรรมโดยกาล

๒๖. ความอดทน

๒๗. ความเป็นผู้ว่าง่าย

๒๘. การได้เห็นสมณะทั้งหลาย

๒๙. การสนทนาธรรมโดยกาล

๓๐. ความเพียร

๓๑. พรหมจรรย์

๓๒. การเห็นอริยสัจ

๓๓. การกระทำนิพพานให้แจ้ง

๓๔. จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้วย่อมไม่หวั่นไหว

๓๕. ไม่โศกเศร้า

๓๖. ปราศจากภูลี

๓๗. เป็นจิตเกษม

ส่วนคาถาสุดท้ายเป็นคาถาสรรเสริญมงคล

ตอนท้ายของมงคลสูตรมีว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายทำมงคลเช่นนี้แล้ว เป็นผู้ไม่ปราศัยในข้าศึกทุกหมู่เหล่า ย่อมถึงความสวัสดิในที่ทุกสถาน นี่เป็นอุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น

บางท่านเข้าใจว่า คาถาสรรเสริญมงคลตอนท้ายเป็นมงคลหนึ่ง จึงรวมเป็น ๓๘ แต่ไม่ถูก เพราะฉะนั้น ถ้าท่านศึกษาเรื่องมงคลสูตรจากหลาย ๆ แห่ง แม้ในฉบับของต่างประเทศก็จะพบว่า การแยกมงคล ๓๘ ไม่ตรงกันกับอรรถกถา อย่างฉบับภาษาอังกฤษของประเทศลังกา แยกคาถาที่ ๖ การงดเว้นจากบาป ซึ่งรวมเป็นหนึ่ง แยกเป็นการงดจากบาป ๑ การเว้นจากบาป ๑

สำหรับประเทศไทย ส่วนมากที่ได้ยินได้ฟัง จะแยกข้อการสงเคราะห์บุตร ๑ ภรรยา ๑ ซึ่งเป็นคาถาที่ ๔ แต่ไม่ตรงกับอรรถกถา

ปรมัตถโชติกา ซึ่งเป็น **อรรถกถามงคลสูตร** มีคำอธิบายว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสมงคล ๓๘ ประการ ด้วยคาถา ๑๐ คาถา มี อเสวนา จ พาลนํ เป็นต้น

ข้อความใน **ปรมัตถโชติกา** อธิบายว่า คาถา ๑๐ คาถา ได้มงคล ๓๘ ประการ ดังนี้คือ

คาถาที่ ๑ มี ๓ มงคล คือ การไม่คบคนพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การบูชาบุคคลที่ควรบูชา ๑

คาถาที่ ๒ มี ๓ มงคล คือ การอยู่ในประเทศอันสมควร ๑ ความเป็นผู้มีบุญอันทำไว้แล้วในกาลก่อน ๑ การตั้งตนไว้ชอบ ๑

คาถาที่ ๓ มี ๔ มงคล คือ พานุสัจจะ ๑ ศีลปะ ๑ วินัยที่ศึกษาดีแล้ว ๑ วาจาสุภาสิต ๑

คาถาที่ ๔ มี ๔ มงคล คือ มาตุปฏิฐานะ การบำรุงมารดา ๑ ปิตุปฏิฐานะ การบำรุงบิดา ๑ ปุตตะ ทารัสสะ สังคหะ การสงเคราะห์บุตร ภรรยา ๑ อนากุลา กัมมันตา การงานอันไม่อาภูล ๑

ปรมัตถโชติกา ไม่ได้แยกอย่างฉบับภาษาอังกฤษ คือ ไม่ได้แยกเรื่องการงดการเว้น

ปรมัตถโชติกา อรรถกถา แยกคาถาที่ ๔ ว่า คาถาที่ ๔ นั้น มี ๔ มงคล คือ

มาตุปฏิฐานะ การบำรุงมารดา ๑ ปิตุปฏิฐานะ การบำรุงบิดา ๑ ปุตตะ ทารัสสะ สังคหะ การสงเคราะห์บุตร ภรรยา ๑ อนากุลา กัมมันตา การงานอันไม่อาภูล ๑

ส่วนมากที่แยกกันนั้น จะแยกการสงเคราะห์บุตร ๑ การสงเคราะห์ภรรยา ๑ แต่ถ้าแยกอย่างนี้จะไม่ตรงกับปรมัตถโชติกา อรรถกถาของมงคลสูตร ซึ่งข้อความในปรมัตถโชติกามีคำอธิบายกำกับยืนยันเรื่องการแยกการบำรุงมารดา บิดาไว้

ข้อความใน **ปรมัตถโชติกา** มีว่า

การบำรุงมารดา ๑ การบำรุงบิดา ๑ การสงเคราะห์บุตร ภรรยา ๑ การงานอันไม่อาภูล ๑

คาถาที่ ๔ มี ๔ มงคลอย่างนี้ ถ้าแยกบุตร ภรรยา เป็นบุตร ๑ ภรรยา ๑ คาถานี้จะมี ๕ มงคล

และถ้ารวมการบำรุงมารดา ๑ การบำรุงบิดา ๑ คาถานี้จะมีเพียง ๓ มงคล แต่ว่าคาถาที่ ๔ นี้ แสดงจำนวนของมงคลไว้ว่า คาถาที่ ๔ มี ๔ มงคล คือ การบำรุงมารดา ๑ การบำรุงบิดา ๑ การสงเสริมบุตรภรรยา ๑ การงานอันไม่อาภูล ๑

สำหรับคาถาที่ ๕ มี ๔ มงคล คือ ทาน ๑ การประพฤติธรรม ๑ การสงเคราะห์ญาติ ๑ กรรมอันไม่มีโทษ ๑

คาถาที่ ๖ มี ๓ มงคล แม้เป็นฉบับภาษาต่างประเทศที่แยก การเว้นจากบาป ๑ การงดจากบาป ๑ แต่ไม่ตรงกับปรหมัตตชิติกา ซึ่งข้อความในปรหมัตตชิติกามีว่า

คาถาที่ ๖ มี ๓ มงคล คือ การเว้นจากบาป ๑ ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา ๑ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑

คาถาที่ ๗ มี ๕ มงคล คือ ความเคารพ ๑ ความประพฤติถ่อมตน ๑ ความสันโดษ ๑ ความกตัญญู ๑ การพึงธรรมโดยกาล ๑

คาถาที่ ๘ มี ๔ มงคล คือ ความอดทน ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ การได้เห็นสมณะ ๑ การได้สนทนาธรรมโดยกาล ๑

คาถาที่ ๙ มี ๔ มงคล คือ ความเพียร ๑ พรหมจรรย์ ๑ การเห็นอริยสัจ ๑ การกระทำนิพพานให้แจ้ง ๑

คาถาที่ ๑๐ มี ๔ มงคล คือ จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม ๑ ไม่เศร้าโศก ๑ ปราศจากธุลี ๑ เป็นจิตเกษม ๑

ข้อความตอนท้ายมีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสมงคล ๓๔ ประการ ด้วยคาถา ๑๐ คาถา มี อเสวนา จ พาลานํ เป็นต้น บัดนี้เมื่อจะยกย่องมงคลเหล่านั้นที่พระองค์ตรัสแล้ว จึงได้ตรัสคาถา สุดท้ายว่า

เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายทำมงคลเช่นนี้แล้ว เป็นผู้ไม่ปราศัยในข้าศึกทุกหมู่เหล่า ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน นี่เป็นอุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น

เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่ท่านผู้ฟังจะพิจารณาธรรม จะสอบทานกับอรรถกถา จะแก้ไขหรือไม่แก้ไขสิ่งที่ท่านได้ยินได้ฟัง หรือที่ท่านเคยเข้าใจ แต่จะเห็นความละเอียดของพระธรรมวินัยว่า ท่านควรจะสอบทาน ตรวจสอบพระธรรมวินัย ทั้งพระไตรปิฎกและอรรถกถา แม้แต่ในเรื่องที่บางท่านอาจจะคิดว่าเล็กน้อย เช่น มงคลสูตร

ซึ่งใน **มงคลสูตรปิณี** ก็ได้อธิบายเรื่องมงคล ๓๘ ไว้

สำหรับการไม่เสพคนพาล การคบบัณฑิต เป็นเรื่องที่จะนำประโยชน์มาให้มากมายเหลือเกิน

ขอกล่าวถึง **มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ฌฎีกาสุตต** เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้เห็นว่า แม้พระผู้มีพระภาคเองก็ต้องอาศัยการไม่คบคนพาล และการเสพบัณฑิต ตั้งแต่พระชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ จนกระทั่งได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งตัวท่านเองจะได้รับประโยชน์จากพระธรรมวินัยที่ได้ทรงแสดงไว้ด้วย แม้แต่ในการไม่เสพคนพาล และการคบบัณฑิต

ข้อความในพระสูตรมีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จแวะออกจากทาง แล้วได้ทรงแยมพระสรводในประเทศแห่งหนึ่ง ครั้นนั้น ท่านพระอานนทได้มีความคิดว่า เหตุอะไรหนอ ปัจจัยอะไรที่พระผู้มีพระภาคทรงแยมพระสรвод พระตถาคตทั้งหลายจะทรงแยมพระสรводโดยหาเหตุไม่ได้ นั่น ไม่มี ดังนี้ท่านพระอานนทจึงทำผ้าอุตตราสงฆ์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ประนมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค แล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุอะไรหนอ ปัจจัยอะไรที่พระผู้มีพระภาคทรงแยมพระสรвод พระตถาคตทั้งหลายจะทรงแยมพระสรводโดยหาเหตุมิได้นั้น ไม่มี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ เรื่องเคยมีมาแล้วที่ประเทศนี้ ได้มีนิคมชื่อเวกพิคะ เป็นนิคมมั่งคั่งและเจริญ มีคนมาก มีมนุษย์หนาแน่น พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอาศัยเวกพิคะนิคมอยู่

ดูกร อานนท์ ได้ยินว่า ที่นี้เป็นพระอารามของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับนั่งตรัสสอนภิกษุสงฆ์ที่นี่

ถ้าท่านผู้ฟังไปที่ประเทศอินเดีย ท่านก็จะได้พบสถานที่หลายแห่ง และ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากทางครั้งที่เสด็จจาริกไปในโกศลชนบท ก็ได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า ครั้งนั้น ณ ที่นั้น เป็นอารามของพระผู้มีพระภาค พระนามว่ากัสสปะ สัมมาสัมพุทธเจ้า และพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับนั่งตรัสสอนภิกษุสงฆ์ที่นี่

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้ปุ่ผ้าสังฆาฏิ ๔ ชั้นถวาย แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้นขอพระผู้มีพระภาคประทับนั่งเถิด เมื่อเป็นเช่นนี้ ภุมิประเทศนี้จักได้เป็นส่วนที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒ พระองค์ทรงบริโภคน

๑๘๘

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะที่ท่านพระอานนท์ปูถวายแล้ว จึงตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า

ดูกร อานนท์ เรื่องเคยมีมาแล้วในประเทศนี้ มีนิคมชื่อเวกพิคะ เป็นนิคมมั่งคั่งและเจริญ มีคนมาก มีมนุษย์หนาแน่น ดูกร อานนท์ พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงอาศัยเวกพิคะนิคมอยู่ ได้ยินว่า ที่นี้เป็นพระอารามของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับนั่งตรัสสอนภิกษุสงฆ์ที่นี่ และในเวกพิคะนิคม มีช่างหม้อชื่อขภูการะ เป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นอุปัฏฐากผู้เลิศ มีมานพชื่อโชติปาละเป็นสหายของช่างหม้อชื่อขภูการะ เป็นสหายที่รัก

ครั้งนั้น ขภูการะช่างหม้อ เรียกโชติปาละมานพมาว่า มาเถิดเพื่อนโชติปาละ เราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าการที่เราได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สมมติกันว่าเป็นความดี

เป็นเพื่อนที่ดี ชักชวนสหายให้ไปเฝ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และในครั้งนั้น โชติปาละมานพก็คือพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมนี้เอง

ในครั้งนั้น พระองค์มีสหายชื่อขภูการะ เป็นช่างหม้อ ซึ่งเป็นกัลยาณมิตร เป็นสหายที่ดี ชักชวนให้ไปหาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ซึ่งในครั้งนั้น โชติปาละมานพผู้เป็นพระผู้มีพระภาคในครั้งนี้จะมีความคิด จะมีความเห็นอย่างไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท เมื่อสมาธิระงับลงหม้อก็กล่าวอย่างนี้แล้ว โขติปาลมานพได้กล่าวว่า อย่าเลยเพื่อนสมาธิระงับลง จะมีประโยชน์อะไรด้วยพระสมณะศรัทธาไลน์นั้นที่เราเห็นแล้วเล่า

ดูกร อานนท แม้ครั้งที่ ๒ สมาธิระงับลงหม้อ ก็ได้กล่าวกะโขติปาลมานพว่า มาเถิดเพื่อนโขติปาละ เราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าการที่เราได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สมมติกันว่าเป็นความดี

แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓ โขติปาลมานพ ก็กล่าวว่า อย่าเลยเพื่อนสมาธิระงับลง จะมีประโยชน์อะไรด้วยพระสมณะศรัทธาไลน์นั้นที่เราเห็นแล้วเล่า

สมาธิระงับลงหม้อก็ไม่ทอดทิ้ง กล่าวกับโขติปาลมานพว่า

เพื่อนโขติปาละ ถ้าอย่างนั้น เรามาถือเอาเครื่องสำหรับสวดเมื่อเวลาอาบน้ำ ไปแม่น้ำเพื่ออาบน้ำกันเถิด

โขติปาลมานพรับคำสมาธิระงับลงหม้อแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ตรัสเล่าแก่ท่านพระอานนทต่อไป มีข้อความว่า

ดูกรอานนท ลำดับนั้น สมาธิระงับลงหม้อและโขติปาลมานพได้ถือเอาเครื่องสำหรับสวดเมื่อเวลาอาบน้ำ ไปยังแม่น้ำเพื่ออาบน้ำ ครั้นนั้นแล สมาธิระงับลงหม้อได้เรียกโขติปาลมานพมากล่าวว่า เพื่อนโขติปาละ นี่ก็ไม่ไกลพระอารามของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเถิดเพื่อนโขติปาละ เราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าการที่เราได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สมมติกันว่าเป็นความดี

ถึงแม้ว่าสมาธิระงับลงหม้อจะกล่าวอย่างนี้ถึง ๓ ครั้ง โขติปาลมานพก็ได้กล่าวกะสมาธิระงับลงหม้อว่า อย่าเลยเพื่อนสมาธิระงับลง จะมีประโยชน์อะไรด้วยพระสมณะศรัทธาไลน์ที่เราเห็นแล้วเล่า

ชวนยากไหม ชักชวนที่จะไปเฝ้าพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ชวนยากเหลือเกิน แม้บุคคลนั้นจะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดม แต่ว่าในครั้งนั้น ยังไม่พร้อมที่จะไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระกัสสปะ พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าให้ท่านพระอานนท์ฟังต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ ลำดับนั้น สมุฏิกะช่างหม้อได้จับโชติपालมานพที่ขายพก แล้วกล่าวว่า เพื่อนโชติปาละ นี่ก็ไม่ใช่ไกลอารามของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเกิดเพื่อนโชติปาละ เราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าการที่เราได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สมมุติกันว่าเป็นความดี

ลำดับนั้น โชติपालมานพ ให้สมุฏิกะช่างหม้อปล่อยขายพก แล้วกล่าวว่า อย่าเลยเพื่อนสมุฏิกะ จะมีประโยชน์อะไรด้วยพระสมณะศรัทธาที่เราเห็นแล้วเล่า

ยังไม่ยอมไปอีก เพราะฉะนั้น ก็ควรจะเป็นเหตุการณ์ที่เมื่อพระองค์ได้เสด็จจาริกมาถึงโกศลชนบทนั้น จึงได้ทรงแยมพระสรวลเมื่อนึกถึงเมื่อครั้งที่พระองค์เองเป็นโชติपालมานพ พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าให้ท่านพระอานนท์ฟังต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ ลำดับนั้น สมุฏิกะช่างหม้อจับโชติปาละผู้อบน้ำดำเกล้าที่ผม แล้วกล่าวว่า เพื่อนโชติปาละ นี่ไม่ใช่ไกลพระอารามของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเกิดเพื่อนโชติปาละ เราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าการที่เราได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น สมมุติกันว่าเป็นความดี

ครั้งนั้น โชติपालมานพมีความคิดว่า น่าอัศจรรย์หนอท่าน ไม่เคยมีมาหนอท่าน ที่สมุฏิกะช่างหม้อผู้มีชาติต่ำ มาจับที่ผมของเราผู้อบน้ำดำเกล้า แล้วการที่เราจะไปนี้ เห็นจะไม่ใช่เป็นการไปเล็กน้อยหนอ ดังนี้แล้วได้กล่าวกะสมุฏิกะช่างหม้อว่า เพื่อนสมุฏิกะ การที่เพื่อนทำความพยายามตั้งแต่ชักชวนด้วยวาจา จับที่ขายพก จนล่วงเลยถึงจับถึงผมนั้น ก็เพื่อจะชวนกันให้ไปในสำนักพระผู้มีพระภาคพระนามว่า

กัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น เท่านั้นเองหรือ สมุฏฐิการะช่างหม้อก็ได้กล่าวตอบว่า เท่านั้นเองเพื่อนโชติปาละ จริงเช่นนั้นเพื่อน ก็การที่เราได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นความดี ซึ่งโชติปาละมานพก็กล่าวว่า เพื่อนสมุฏฐิการะ ถ้าอย่างนั้นจงปล่อยเถิด เราจักไป

พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าให้ท่านพระอานนท์ฟัง มีข้อความต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ ครั้งนั้น สมุฏฐิการะช่างหม้อ และโชติปาละมานพได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงที่ประทับ แล้วสมุฏฐิการะช่างหม้อถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ส่วนโชติปาละมานพ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

สมุฏฐิการะช่างหม้อนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่โชติปาละมานพ เป็นสหายที่รักของข้าพระพุทธเจ้า ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงธรรมแก่โชติปาละมานพนี้เถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าให้ท่านพระอานนท์ฟังต่อไป มีข้อความว่า

ดูกร อานนท์ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงยังสมุฏฐิการะช่างหม้อและโชติปาละมานพให้เห็นชัด ให้สมาทาน ให้आจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธัมมิกถา

ลำดับนั้น สมุฏฐิการะช่างหม้อและโชติปาละมานพอันพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เห็นชัด ให้สมาทาน ให้आจหาญ ให้ร่าเริงด้วยธัมมิกถา เพลิดเพลินชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วลุกจากอาสนะ ถวายอภิวัตพระ

ผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำประทักษิณแล้วหลีกไป

ได้ฟังธรรม ได้แสดงความเคารพอย่างสูงด้วยการทำประทักษิณ และหลีกไป
พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าให้ท่านพระอานนท์ฟัง มีข้อความต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ ครั้งนั้น โขติปาลมานพได้ถามสมุฏิกะช่างหม้อว่า เพื่อนสมุฏิกะ เมื่อท่านฟังธรรมนี้อยู่ และเมื่อเช่นนั้น ท่านจะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตหรือไม่ สมุฏิกะช่างหม้อตอบว่า เพื่อนโขติปาละ ท่านก็รู้อยู่แล้ว เราต้องเลี้ยงดูมารดาบิดาซึ่งเป็นคนตาบอดผู้ชราแล้ว มิใช่หรือ โขติปาลมานพกล่าวตอบว่า เพื่อนสมุฏิกะ ถ้าเช่นนั้น เราจักออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

กว่าจะไปได้ แต่พอไปถึงแล้ว พระธรรมเทศนามีคุณมีประโยชน์ที่ทำให้โขติปาลมานพออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต แต่ไม่ได้บรรลุมรรคผล เพราะจะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดมพระองค์นี้ ส่วนสมุฏิกะช่างหม้อบวชไม่ได้ เพราะเหตุว่าต้องเลี้ยงดูมารดาบิดาที่เป็นคนตาบอด แต่ท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามี นี่คือชีวิตที่ต่างกันของสหายที่รักสองท่าน ในครั้งพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคตรัสเล่าให้ท่านพระอานนท์ฟังต่อไป มีข้อความว่า

ดูกร อานนท์ ครั้งนั้น สมุฏิกะช่างหม้อและโขติปาลมานพได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง สมุฏิกะช่างหม้อได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญนี้โขติปาลมานพ เป็นสหายที่รักของข้าพระพุทธเจ้า ขอพระผู้มีพระภาคทรงให้โขติปาลมานพนี้บวชเถิด ดังนี้ โขติปาลมานพได้บรรพชาอุปสมบทแล้วในสำนักของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ครั้นเมื่อโขติปาลมานพอุปสมบทแล้วไม่นาน ประมาณถึงเดือน พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ที่ในเวฬุวนิคมตามควรแก่พระพุทธรักษาแล้ว เสด็จหลีกจาริกไปทางพระนครพาราณ-

สี่ เสด็จจาริกไปโดยลำดับถึงพระนครพาราณสีแล้ว พระเจ้ากาสีในครั้งนั้น ทรงพระนามว่ากิกิ เมื่อได้ข่าวว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะได้เสด็จจาริกไปถึง ก็ได้ไปเฝ้า และฟังธรรม กราบทูลนิมนต์ให้รับภัตตาหารที่พระราชานิเวศน์

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ได้เสด็จไปยังพระราชานิเวศน์ของพระเจ้ากิกิ เมื่อได้ฉันภัตตาหารแล้ว พระเจ้ากิกิก็ได้กราบทูลขอให้พระองค์ทรงรับการจำพรรษาอยู่ที่เมืองของพระองค์ แต่พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า อย่าเลยมหาบพิตร อาตมาภาพรับการจำพรรษาเสียแล้ว แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓

ทำให้พระเจ้ากิกิทรงแปลกพระทัยมากกว่า เพราะเหตุใดพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะไม่ทรงรับนิมนต์ จึงได้กราบทูลถามว่า มีใครอื่นที่เป็นอุปัฏฐากยิ่งกว่าพระองค์หรือ

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ฆฎิกะช่างหม้อที่เป็นพระอนาคามีบุคคลนั้น ท่านทำนุบำรุงพระสงฆ์ และโภคทรัพย์ของท่านทั่วไปแก่ท่านผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม เหมือนอย่างเช่นอุคคฤหบดีในอุคคสูตร เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะทรงรับนิมนต์ที่จะจำพรรษาอยู่ที่นิคมชื้อเวฬุพิคะ ซึ่งฆฎิกะช่างหม้ออยู่ที่นั่น จึงไม่ทรงรับนิมนต์ของพระเจ้ากิกิ

ต่อไปจะได้เห็นข้อความที่ว่า บุคคลที่เป็นพระอนาคามีบุคคล มีจิตเลื่อมใสการถวายทานของท่านนั้น ด้วยความปลาบปลื้ม ยินดีเพียงไร

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะได้ตรัสแก่พระเจ้ากิกิ ถึงความศรัทธาและการเป็นผู้อุปัฏฐากยิ่งกว่าบุคคลอื่นของฆฎิกะช่างหม้อ มีข้อความว่า

ช่างหม้อชื้อฆฎิกะ อยู่ในนิคมนั้น คือ นิคมชื้อเวฬุพิคะ เวลาเข้าอาตมภาพนุ่งแล้ว ถือบาตร และจีวร เข้าไปหา มารดา และบิดาของฆฎิกะช่างหม้อถึงที่อยู่ แล้วได้ถามว่า ดูเถิดนี้ คนหาอาหารไปไหนเสียแล้ว มารดา บิดาของฆฎิกะช่าง

หม้อตอบว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบัติฐานของพระองค์ออกไปเสียแล้ว ขอพระองค์จงเอาข้าวสุกจากหม้อข้าวนี้ เอาแกงจากหม้อแกงนี้เสวยเถิด

ดูกร มหาบพิตร ครั้นนั้น อาตมาภาพได้เอาข้าวสุกจากหม้อข้าว เอาแกงจากหม้อแกง ฉ้นแล้ว ลุกจากอาสนะ หลีกไป

ลำดับนั้น สมุฏิกะช่างหม้อเข้าไปหามารดาบิดาถึงที่อยู่ แล้วได้ถามว่า ใครมาเอาข้าวสุกจากหม้อข้าว เอาแกงจากหม้อแกง บริโภคแล้ว ลุกจากอาสนะ หลีกไป มารดาบิดาบอกว่า ดูกร พ่อ พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเอาข้าวสุกจากหม้อข้าว เอาแกงจากหม้อแกง เสวยแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะ หลีกไป

ครั้งนั้น สมุฏิกะช่างหม้อมีความคิดเห็นว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงคุ้นเคยอย่างยิ่งเช่นนี้แก่เรา

ดูกร มหาบพิตร ครั้นนั้น ปิติและสุข ไม่ละสมุฏิกะช่างหม้อตลอดทั้งเดือน ไม่ละมารดาบิดาตลอด ๗ วัน

และในภายหลังก็เป็นเช่นนี้ คือ สมุฏิกะช่างหม้อไม่อยู่ พระผู้มีพระภาคก็เอาขนมสดจากกระเช้า เอาแกงจากหม้อแกงเสวย เมื่อสมุฏิกะช่างหม้อกลับมาได้ทราบ ก็เกิดปิติตลอดทั้งเดือน และมารดาบิดาก็ตลอด ๗ วัน

ซึ่งพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะได้ตรัสเล่าให้พระเจ้ากิกิฟังว่า

ครั้งนั้น อาตมาภาพอยู่ที่เวกพิณนิคมนั่นเอง ก็สมัยนั้นภูริวั อาตมาภาพจึงเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงพากันไปดูหมู่บ้านนี้เวศน์ของสมุฏิกะช่างหม้อ เมื่ออาตมาภาพกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวกะอาตมาตมาภาพว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หมู่บ้านนี้เวศน์ของสมุฏิกะช่างหม้อไม่มี แต่หมู่บ้านที่มุ่งหลังคาเรือนที่สมุฏิกะช่างหม้ออยู่เท่านั้น

อาตมาภาพได้สั่งภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงพากันไปรื้อหญ้าที่มุงหลังคาเรือนที่สมาธิภาวนาอยู่ มาเถิด

ดูกร มหาบพิตร ครั้งนั้นภิกษุเหล่านั้นได้ไปรื้อหญ้าที่มุงหลังคาเรือนที่สมาธิภาวนาอยู่มาแล้ว ลำดับนั้น มารดาบิดาของสมาธิภาวนาได้กล่าวกะภิกษุเหล่านั้นว่า ใครมารื้อหญ้ามุงหลังคาเรือนแล้ว ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า ดูกร น้องหญิง กุฎีของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว มารดาบิดาของสมาธิภาวนาได้กล่าวว่า เอาไปเถิดเจ้าข้า เอาไปตามสะดวกเถิดท่านผู้เจริญ

ครั้งนั้น สมาธิภาวนาเข้าไปหาบิดาถึงที่อยู่ แล้วได้ถามว่า ใครมารื้อหญ้ามุงหลังคาเรือนเสียแล้ว มารดาบิดาตอบว่า ดูกร พ่อ ภิกษุทั้งหลายบอกว่า กุฎีของพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

ดูกร มหาบพิตร ครั้งนั้น สมาธิภาวนามีความคิดเห็นว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอ ที่พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงคุ้นเคยอย่างยิ่งเช่นนี้แก่เรา

ดูกร มหาบพิตร ครั้งนั้น ปิติและ สุข ไม่ละสมาธิภาวนาตลอดทั้งเดือน ไม่ละมารดาบิดาตลอด ๗ วัน และครั้งนั้นเรือนที่สมาธิภาวนาอยู่ทั้งหลังนั้น มีอากาศเป็นหลังคาตลอดอยู่ ๓ เดือน ถึงฝนตกก็ไม่รั่ว

ดูกร มหาบพิตร สมาธิภาวนามีคุณเห็นปานนี้

ซึ่งเมื่อพระเจ้ากิกิได้ฟัง พระองค์ทรงเห็นว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะนั้น ได้รับคำของสมาธิภาวนาที่จะจำพรรษาที่นั่นแล้ว ก็ได้ส่งอาหารต่างๆ ไปร่วมด้วย และได้เห็นจริงว่า สมาธิภาวนานั้นเป็นผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสอย่างยิ่ง

นี่เป็นชีวิตที่ต่างกันระหว่างสมาธิภาวนาซึ่งไม่ได้ออกบวช กับชิตินิพาลมานพซึ่งได้ฟังธรรมและออกบวช ซึ่งไม่ได้บรรลุความเป็นพระอรหันต์บุคคลในครั้งนั้น แต่ได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระสมณโคดม

เป็นชีวิตที่ต่างกันของการที่ได้ฟังธรรมจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น ชีวิตของท่านที่ฟังธรรมในขณะนี้ ต่างคนต้องต่างกันไปแน่ ใครจะเป็นอย่างไร จะบรรลุคุณธรรมขั้นไหน ในสมัยไหน แม้ได้เฝ้าได้ฟังธรรมจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยกัน แต่ว่าชีวิตก็ยังต่างกัน ตามเหตุตามปัจจัยที่ได้สะสมมา

๑๘๙

ถ. (ไม่ได้ยิน)

สุ. ถ้าได้เป็นโสดาบันบุคคล จะไม่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าในคัมภีร์ที่ทรงตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ว่าทรงบรรลุความเป็นพระอรหันต์ทันที แต่ต้องทรงบรรลุความเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามีก่อนโดยลำดับ จะไม่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่จะผ่านพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี โดยไม่บรรลุ และจะไปถึงความเป็นพระอรหันต์ เพราะเหตุว่าการรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้นต้องเป็นโดยลำดับขั้น

ชีวิตของคฤหัสถ์ที่เป็นปกติธรรมดา ก็มีวิถีชีวิต สภาพของชีวิตแตกต่างกันไปตามที่ได้ทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก มีพระโสดาบันบุคคล มีพระสกทาคามีบุคคล มีพระอนาคามีบุคคล ชีวิตต่าง ๆ กัน อย่างท่านอุคคคฤหบดีเป็นเศรษฐี เป็นพระอนาคามีบุคคล ฆฎิกะระช่างหม้อเป็นพระอนาคามีบุคคล แต่ไม่ใช่เศรษฐี เป็นได้ไหม พระอนาคามีบุคคลโดยไม่ต้องเป็นเศรษฐี ไม่ว่าชีวิตของผู้ใดจะเป็นอย่างไร ก็สามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ปัญจสุทนี อรรถกถา มีข้อความว่า

ฆฎิกะระช่างหม้อ เภาภาชนะ และจัดแจงไว้แล้วในบ้าน ตัวเองก็เข้าป่า หาไม้ ท่านไม่ได้ขายภาชนะของท่านเอง ก่อนที่จะเข้าป่า ท่านก็หุงหาอาหาร จัดทุกอย่างให้มารดาบิดาบริโภคล้วนแล้ว ตัวท่านเองก็บริโภคล้วนแล้ว นอกจากนั้น ก็ยังจัดภัตตาหารสุปะ คือ ข้าว กับข้าว อาหารอย่างดีไว้เพื่อพระผู้มีพระภาคผู้ทรงพระนามว่ากัสสปะ ท่านปู่อาสนะไว้พร้อม จัดน้ำไว้ ให้สัญญาแก่มารดาบิดา แล้วก็เข้าป่าไป

ชีวิตปกติใหม่ เจริญสติปฏิฐานได้ใหม่ บรรลุคุณธรรมเป็นถึงพระอนาคามีบุคคลได้ใหม่ จำกัตอบหรือเปล่านั้น จะต้องเปลี่ยนชีวิตไปเป็นอีกแบบหนึ่งอย่างบรรพชิต ไม่ทำกิจการงานอะไร ถ้าเป็นอย่างนั้นก็เข้าใจไม่ถูก

ส่วนชาวบ้านที่จะซื้อภาชนะของท่านนั้น ก็เอาเงินบ้าง ข้าวสารบ้าง ทรัพย์สมบัติต่าง ๆ บ้างมา ถ้าเห็นว่าภาชนะที่ท่านจัดวางไว้นั้นเป็นของที่มีค่ามาก แต่นำเงินมาน้อย ก็กล่าวกะमारดาบิดาของท่านว่า ข้าพเจ้าจะให้สิ่งนี้ ๆ แล้วจะถือเอา

หมายความว่า ไม่เอาไปทันที เมื่อเห็นว่าเป็นของที่มีค่ามาก ก็กล่าวว่า จะให้เท่านั้นเท่านี้ และกลับไปเอาเงินมาเพิ่ม นี่เป็นวิธีขายสิ่งที่ท่านมีเพื่อเลี้ยงมารดาบิดา

แต่ถ้าของที่มีนั้นเป็นของที่มีราคาไม่มาก และไม่ต้องการจะซื้อ ชาวบ้านนั้นก็จัดหรือเก็บไว้ให้ดี เหมือนกับเป็นเจ้าของบ้าน แล้วก็กลับไป ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะเหตุว่า ชาวบ้านทั้งหลายคิดว่า ฆฎิการะช่างหม้อเป็นพ่อค้าผู้ทรงธรรม บำรุงมารดาบิดา อุปัฏฐากพระผู้มีพระภาค เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรที่จะเอาเปรียบท่าน ทั้ง ๆ ที่มารดาบิดาตาบอด แล้วก็มีภาชนะวางอยู่ แต่ว่าชาวบ้านก็ไม่เอาเปรียบ เห็นแก่ได้ แต่ว่าซื้อของด้วยราคาที่สมควร

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะได้ตรัสเล่าให้พระเจ้ากิกิฟังว่า พระองค์ทรงรับนิมนต์ของฆฎิการะช่างหม้อ เรื่องที่จะจำพรรษาอยู่ที่นิคมของฆฎิการะช่างหม้อแล้ว พระเจ้ากิกิก็ตรัสถามว่า

ช่างหม้อมีคุณถึงปานนี้ ทำไมไม่บวช

ซึ่งในพระไตรปิฎกก็มีข้อความแสดงไว้แล้วว่า ที่ฆฎิการะช่างหม้อไม่บวช ก็เพราะเหตุว่าจะต้องเลี้ยงมารดาบิดาที่ตาบอด

เมื่อพระเจ้ากิกิทรงทราบว่ พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์ของฆฎิการะช่างหม้อ ก็ได้ส่งภริยานบรรทุกข้าวสาร ข้าวปุ้นทุมุทิกะสาลี ประมาณ ๕๐๐ เล่ม และเครื่องแกงอันสมควรแก่ข้าวสารนั้น ไปพระราชทานแก่ฆฎิการะช่างหม้อ ซึ่งฆฎิการะช่างหม้อ ก็ได้กล่าวตอบกับราชบุรุษผู้นำของนั้นไปให้ว่า พระราชามีพระราชกิจมาก มีพระราชกรณียมาก ของที่พระราชทานมานี้ อย่าเป็นของข้าพเจ้าเลย จงเป็นของหลวงเถิด

ท่านไม่รับ ท่านไม่ใช่เป็นผู้ที่ยินดีต้องการ มีความโลภ ความปรารถนา ความติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เพราะเหตุว่าท่านเป็นพระอนาคามีบุคคล

และสิ่งของที่พระเจ้ากิกิทรงส่งไปพระราชทานนั้น เป็นของดีมาก เป็นภาระหนัก เป็นงานหนัก เพราะฉะนั้น สมควรที่จะเป็นของหลวง ไม่สมควรแก่ท่านที่จะจัดทำภารกิจอันหนักนั้น

ตอนจบของพระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า

ดูกร อานนท์ เธอจะพึงมีความคิดเห็น ว่า สมัยนั้น คนอื่นได้เป็นโชติปาละมานพแน่นอน แต่ข้อนั้นเธอไม่ควรเห็นอย่างนั้น สมัยนั้นเราได้เป็นโชติปาละมานพ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว ท่านพระอานนท์ยินดี ขึ้นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว ดังนี้แล

ทำไมท่านพระอานนท์ยินดีขึ้นชมพระภาสิต ท่านผู้ฟังบางท่านไม่ค่อยจะขึ้นชมยินดีกับพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค บางท่านไม่ชอบฟังพระสูตร อยากจะศึกษาแต่พระอภิธรรมเท่านั้น พระสูตรเป็นพุทธพจน์หรือไม่ และผู้ที่เป็นพระพุทธรูปในครั้งนั้น เมื่อฟังแล้ว ขึ้นชมยินดี แต่ทำไมบางท่านสมัยนี้ไม่ขึ้นชมยินดี ไม่ยินดีที่จะฟังพระพุทธพจน์ พระธรรมจากพระโอษฐ์ เพราะไม่เห็นคุณค่าก็เป็นได้

พระผู้มีพระภาคตรัสให้เจริญสติปัฏฐานเนื่อง ๆ บ่อย ๆ เพื่อปัญญาจะได้รู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ขึ้นชมยินดีไหม แล้วทำไมพระผู้มีพระภาคตรัสเล่าเรื่องสมุทรสาครให้ท่านพระอานนท์ฟัง ซึ่งเมื่อท่านพระอานนท์ฟังแล้ว ก็ขึ้นชมยินดีในพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค

เรื่องชีวิตในอดีต เรื่องการบำเพ็ญเพียร เรื่องการบรรลุมรรคผลของแม่บุคคลซึ่งเป็นช่างหม้อ ทำให้เกิดปีติโสมนัสเห็นผลของพระธรรม เห็นผลของการปฏิบัติธรรมไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ใด ซึ่งชีวิตจริง ๆ ของท่านพระอานนท์ในขณะที่ได้ฟังเรื่องของสมุทรสาคร ในขณะนั้นท่านเจริญสติได้ ท่านจะบรรลุมรรคผลในขณะนั้นก็ได้ หรือแม่บุคคลอื่นจะได้ฟัง สติระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏ รู้ชัด และก็บรรลุมรรคผลในขณะนั้นได้ เพราะเหตุว่าขณะนั้นเป็นชีวิตจริง ๆ

เพราะฉะนั้น ทุกท่านที่เจริญสติปัฏฐานอย่าข้ามที่จะรู้ชีวิตจริง ๆ กำลังฟังเรื่องอะไร เป็นชีวิตจริงในขณะนั้น เป็นสังขารม เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรมที่สติระลึกและรู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะเหตุว่าการรู้ชัดสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้น ต้องรู้สังขารม คือ สิ่งที่เกิดแล้วปรากฏตามความเป็นจริงในขณะนี้

สำหรับเรื่องของสมาธิการระงับหม้อกับโชติปาโลมานพ ซึ่งท่านผู้หนึ่งได้บรรลุความเป็นพระอนาคามีบุคคล แต่อีกท่านหนึ่งปรารถนาความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ชีวิตของท่านทั้งสองจะได้พบกันอีกไหมในวิภวภูมิตีดยาว ทุกท่านก็นั่งพบกันในที่นี้ แต่ว่าในอดีตกาล ครั้งสมัยพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ ทรงพระนามว่าปทุมุตตระ ทรงพระนามต่าง ๆ นั้น ก็ไม่ทราบว่าเคยพบปะกันมาหรือเปล่า แต่ในขณะนี้ก็พบกันอีก ต่อไปข้างหน้าก็มีอีก ไม่มีใครทราบว่า จะได้พบกันอีกหรือเปล่า

สำหรับสมาธิการระงับหม้อกับโชติปาโลมานพได้พบกันอีกไหม ในเมื่อท่านหนึ่งบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล แต่อีกท่านหนึ่งนั้นปรารถนาที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อาทิตตวรรค สมาธิสูตรที่ ๑๐ มีข้อความว่า

สมาธิการพรหมกราบทูลว่า ภิกษุ ๗ รูป ผู้เข้าถึงพรหมโลกชื่อว่าอวิหา เป็นผู้หลุดพ้นแล้ว มีราคะ โทสะ สิ้นแล้ว ข้ามเครื่องเกาะเกี่ยวในโลกได้แล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ก็ภิกษุเหล่านั้นคือผู้ใดบ้าง ผู้ข้ามเครื่องข้องเป็นบ่วงของมารที่ข้ามได้แสนยาก ละกายของมนุษย์แล้ว ก้าวล่วงซึ่งทิพยโยคะ (คือ สังโยชน์เบื้องสูง ซึ่งผู้ที่ยังติดข้องในรูปฌานอรุณฌาน ก็ยังข้องอยู่ เป็นทิพยโยคะ ผู้ที่ละได้คือพระอรหันต์)

สมาธิการพรหมกราบทูลว่า

คือ ท่านอุปกะ ๑ ท่านผลคันทะ ๑ ท่านปุกกุสาติ ๑ รวมเป็น ๓ ท่าน ท่านภักทียะ ๑ ท่านขันตทเวระ ๑ ท่านพหุทัตตี ๑ ท่านสังคิยะ ๑ รวมเป็น ๗ ท่าน ท่านเหล่านั้นล้วนแต่ละกายของมนุษย์ ก้าวล่วงทิพยโยคะได้แล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านเป็นคนมีความฉลาด กล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่านั้น ผู้ละบ่วงมารได้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นตรัสรู้ธรรมของใครเล่า จึงตัดเครื่องผูก คือ ภพเสียได้

สมภารพรหมกราบทูลว่า

ท่านเหล่านั้นตรัสรู้ธรรมของผู้ใด จึงตัดเครื่องผูก คือ ภพเสียได้ ผู้นั้นไม่มีอื่นไป
จากพระผู้มีพระภาค และธรรมนั้นไม่มีอื่นไปจากคำสั่งสอนของพระองค์ นามและรูป
ดับไม่เหลือในธรรมใด ท่านเหล่านั้นได้รู้ธรรมนั้นในพระศาสนานี้ จึงตัดเครื่องผูก คือ
ภพเสียได้

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ท่านกล่าววาทาถิ รู้ได้ยาก เข้าใจให้ดีได้ยาก ท่านรู้ธรรมของใครจึงกล่าว
วาทาถิเช่นนี้ได้

สมภารพรหมกราบทูลว่า

เมื่อก่อนข้าพระองค์เป็นช่างหม้อ ทำหม้ออยู่ในเวฬุพิศชนบท เป็นผู้เลี้ยง
มารดาและบิดา ได้เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เป็นผู้เว้นจากเมถุนธรรม เป็นผู้
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่เกี่ยวข้องกับอาภิส ได้เคยเป็นคนร่วมบ้านกับพระองค์ ทั้งได้
เคยเป็นสหายของพระองค์ในกาลปางก่อน ข้าพระองค์รู้จักภิกษุ ๗ รูปเหล่านี้ ผู้หลุด
พ้นแล้ว มีราคะ และโทสะสิ้นแล้ว ผู้ข้ามเครื่องข้องในโลกได้แล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

แน่ะ นายช่างหม้อ ท่านกล่าวเรื่องอย่างใด เรื่องนั้นได้เป็นจริงแล้วอย่างนั้นใน
กาลนั้น เมื่อก่อนท่านเคยเป็นช่างหม้อทำหม้ออยู่ในเวฬุพิศชนบท เป็นผู้เลี้ยงมารดา
และบิดา เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เป็นผู้เว้นจากเมถุนธรรม เป็นผู้
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่เกี่ยวข้องกับอาภิส ได้เป็นคนเคยร่วมบ้านกับเรา ทั้งได้เคยเป็น
สหายของเราในปางก่อน

พระสังคีติกาจารย์กล่าวว่า

สหายเก่าทั้งสอง ผู้มีตนอันอบรมแล้ว ทรงไว้ซึ่งสรีระมีในที่สุด ได้มาพบกัน
ด้วยอาการอย่างนี้

เวลาที่มาพบกันอีกครั้งหนึ่ง ก็เป็นชาติสุดท้ายของทั้งสองท่าน คือ พระผู้มีพระภาคเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และสมุฏกการพรหมบรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงได้มาเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพราะฉะนั้น การพบกันในชาติสุดท้ายที่เป็นพระอรหันต์ทั้ง ๒ ท่าน ก็เป็นการพบอย่างดี

สมุฏกการะชางหม้อบรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล จึงเกิดในพรหมโลก และบรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ในพรหมโลก

ถ. ตามที่ท่านอาจารย์กล่าวว่า การระลึกรูปร่างใด นามใด จะรู้ที่รูปร่างนั้น นามนั้นอย่างหนึ่งนาน ๆ ก็สุดแล้วแต่สติ ซึ่งตามปกติ ตามความเป็นจริง สติรู้ได้มากมาย เหลือเกิน อย่างเสียงเกิดขึ้น สติก็ระลึกได้ นิดเดียวแล้วก็หมดไป การระลึกรู้เพียงนิด หน่อยนี้ นับว่าเป็นการระลึกรู้ที่เป็นสติปัฏฐานแล้ว แต่การระลึกรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งนาน ที่อาจารย์ว่า เริ่มเจริญสติ ก็ย่อมมีความโน้มเอียงเป็นอย่างนั้น ซึ่งมีบางท่านสอนให้ กำหนดที่รูปร่างนาน ๆ กำหนดที่รูปร่างอยู่อย่างนี้ มีเวทนาเกิดขึ้น ก็บอกว่าไม่ต้องรู้ กำหนดอยู่ที่รูปร่างเท่านั้น เป็นการจงใจจะกำหนดรู้ที่รูปร่างนั้น คล้าย ๆ ที่บอกว่า ระลึกรู้ที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งนาน เป็นการเริ่มเจริญสติ เพราะฉะนั้น จะมีความต่างกัน อย่างไร

ส. สติระลึกรู้ที่สภาพของรูปธรรมหรือนามธรรมเองเป็นเรื่องหนึ่ง แต่ถ้ามี คำสอนที่ว่า ให้ดูที่รูปร่างอย่างเดียว ไม่เหมือนกันแล้ว

สติเป็นอนัตตา ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แม้สติ เพราะฉะนั้น จะมีใครสั่ง ใครบังคับ มีใครโน้มน้าวให้เกิดความพอใจติดข้องที่จะไปรู้เฉพาะรูปเดียว นั้นเป็นการ ติด ไม่ใช่เป็นการละ เป็นอัตตา ไม่ใช่เป็นอนัตตา นี้ผิดกันแล้ว และรูปร่างก็ไม่มี ลักษณะที่จะให้รู้ได้

ถ. ถ้าระลึกรู้ที่ไยยืนอย่างเดียว โดยไม่เจาะจง ความจริงเสียงก็มี แต่สติ ของผู้นั้นเขาระลึกได้เพียงไยยืนและรู้เรื่อง ไยยืนและรู้เรื่อง สติก็เกิดขึ้นติดต่อกันไป อย่างนี้ จะเรียกว่ารู้ฐาน หรือว่าระลึกรู้ไยยืนนาน ๆ หรือเปล่า เพราะว่าสติเกิดขึ้นนิด หนึ่งแล้วก็หมดไปแล้ว รู้ไยยืนนิดหนึ่งก็หมดไปแล้ว แต่ยังไม่ไปอารมณ์อื่น ยังไม่ได้ไป

ที่เห็นหรือที่สี ที่คัน ที่แข็ง ยังไม่ได้ไปที่อื่น ระลึกอยู่อย่างนี้ตลอดเวลาที่อาจารย์บรรยาย คำว่ารู้เวลานี้ รู้อย่างไรจึงจะว่ารู้เวลานั้น ไม่จดจ้องนะถูกแล้ว แต่เขาก็ได้ยินอยู่อย่างนี้ ตรงนี้ที่ยังไม่เข้าใจชัดเจน

ส. เป็นเรื่องที่ผู้ที่เจริญสติจะทราบว่า สติของท่านเมื่อสักครู่นี้รู้อยู่ที่เสียงบ่อยทีเดียว พอมีใครมาพูดเรื่องได้ยิน สติของท่านก็ระลึกที่ได้ยิน ต่อไปมีใครมาพูดเรื่องเห็น สติก็อาจจะระลึกที่นามที่เห็นก็ได้ เป็นเรื่องธรรมดา ๆ แล้วแต่สติจะระลึกที่นามธรรมหรือรูปธรรม และผู้ที่เจริญสติเองเป็นผู้ที่รู้ว่า ขณะนั้นไม่ได้ระลึกที่นามอื่นรูปอื่น แต่ว่าทราบใดที่ความรู้อย่างไม่ชัด สติก็ต้องระลึกไปเรื่อย ๆ

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. เป็นไปไม่ได้ที่จะรู้แต่เฉพาะทวารเดียว และตอนเริ่มแรกทีเดียวก็เป็นไปไม่ได้ที่จะรู้ทั้ง ๖ ทวาร สิ่งใดที่ปรากฏ และสติเริ่มระลึก ก็จะเป็นปัจจัยให้สติระลึกที่นามนั้นรูปนั้นได้อีก และเป็นผู้ที่รู้ด้วยว่า ขณะนั้นสติระลึกที่ลักษณะของนามหรือของรูปทางไหน บ่อยหรือไม่บ่อย มีเสียง มีได้ยิน มีรู้เรื่อง แต่ว่าสติจะระลึกที่เสียง หรือสติจะระลึกที่นามอื่นรูปอื่น ก็เป็นเรื่องธรรมดา สติจะต้องระลึกที่นามธรรมและรูปธรรมทั้ง ๖ ทวาร และละเอียดขึ้นด้วย

เจ็บนิด ๆ หน่อย ๆ ชีวิตปกติธรรมดา หรืออุบัติเหตุกำลังจะเกิดขึ้น ถ้าสติไม่ระลึกจนเป็นปกติ เจริญสติพื้นฐานไม่ได้เลยในขณะนั้น ทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน เป็นวิบาก เป็นผลของกรรมที่จะต้องเกิดขึ้น ซึ่งการรับผลของกรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เป็นอริยสัจธรรมที่น่าพอใจบ้าง เป็นอนิยสัจธรรมที่ไม่น่าพอใจบ้าง และอนิยสัจธรรมที่ไม่น่าพอใจ มีตั้งแต่อย่างเจ็บนิดเจ็บน้อย จนกระทั่งถึงอย่างที่น่ากลัว โหดร้าย โหดเหี้ยม ทารุณ แต่แม้กระนั้นผู้ที่มีปกติเจริญสติ เป็นพระอริยบุคคลได้แม้ในขณะนั้น

เสือโคร่งกัด ราชสีห์กัด ก็เป็นพระอริยบุคคลได้ ถูกโจรทุบ ก็เป็นพระอริยบุคคลได้ เพราะเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติโดยละเอียด ไม่ว่าจะเป็นอริยสัจธรรม

อย่างไร อนิจฺฐารมณฺ์อย่างไร ก็เป็นผู้ที่รู้ชัดว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น จึงจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในขณะนั้นได้

มิฉะนั้นจะไม่มีหนทางที่จะเป็นพระอรหันต์เลย ถ้ายังเจริญสติปัฏฐานกัน อย่างหยาบ ๆ มาก เช่น ระลึกรู้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แต่ว่าไม่ทั่วไปถึงที่เป็นโทสมูลจิต เป็นโลภมูลจิต อย่างแรงบ้าง อย่างอ่อนบ้าง

๑๙๐

ถ. อย่างการเจริญอานาปานสติ ต้องรู้อยู่ที่ลมหายใจเรื่อย ๆ โดยไม่เปลี่ยนเป็นอารมณ์อื่นเลย รู้อยู่อย่างนี้จิตจึงจะสามารถเป็นสมาธิได้ ที่นี้การเจริญอานาปานสติอย่างเดียวกันนี้ แต่เปลี่ยนเป็นการเจริญสติปัฏฐาน รู้ที่ลมอย่างเดียวกัน แต่รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏที่จมูก หรือที่โพรงจมูก รู้ว่าสภาพธรรมนั้นมีความเย็น ความอ่อน เป็นต้น รู้อยู่อย่างนี้ อุ่นนิดหนึ่ง เย็นนิดหนึ่ง อุ่นนิดหนึ่ง เย็นนิดหนึ่ง รู้อยู่อย่างนี้ รู้อยู่ตลอดเวลาอย่างนี้เป็นเวลานาน ประมาณ ๑๐ นาที การที่สติรู้อยู่อย่างนี้ โดยที่ไม่แปรเป็นอย่างอื่นนั้นจะเรียกว่า รู้นาน และเป็นสติปัฏฐานจริง ๆ หรือเปล่า

สุ. เรื่องรู้นาน มีกาล มีเวลา ที่สติจะเกิดได้นานจริง ๆ อย่างตอนกลางดึก ถ้าตื่นขึ้น สติระลึกรู้ลักษณะของนามของรูป สติก็อาจจะเกิดสืบต่อกันนานก็ได้ เป็นเรื่องของสติ ไม่หวั่นไหว ที่ท่านจะไม่หวั่นไหวได้ก็เพราะรู้ทั่ว ถ้ารู้ยังไม่ทั่วก็ต้องหวั่นไหว มีตัวตนที่คอยแทรก คอยจัดการ คอยเจ้ากี้เจ้าการอยู่ตลอดเวลา คือ ตัวตนที่เล็ก และก็จะเอื่อยมาก

สำหรับผู้ที่เคยอบรมเจริญสมาธิมาก่อน ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติแล้ว จึงจะไม่หวั่นไหว ไม่ว่าสติจะไประลึกที่ลมนานสักเท่าไรก็ตาม ผู้นั้นก็ไม่หวั่นไหว เพราะารู้ทั่วในลักษณะของนามและรูป รู้แม้ในลักษณะของสติที่เป็นอนัตตา และก็รู้ปัจจัยด้วยว่า เพราะเหตุใดสติจึงไประลึกที่ลมหายใจนาน ก็เพราะเหตุว่าเคยอบรมอานาปานสติสมาธิมาก่อน

เป็นเรื่องที่จะต้องรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม รู้ทั่ว และรู้ถึงเหตุปัจจัยด้วย แต่ไม่ใช่หมายความว่า ท่านจะรู้แต่เฉพาะลมหายใจที่เป็นโณงูณูปการอย่างเดียวนั้น ก็จะไม่แจ้งอริยสัจธรรมได้ เป็นไปไม่ได้เลย

การรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้น เป็นการชำระการที่เคยไม่รู้ การที่เคยหลงยึดถือลักษณะของนามและรูปว่าเป็นตัวตน ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย

ทางใจ เพราะฉะนั้น การที่จะละได้ ก็เพราะสติระลึกจนทั่ว เมื่อทั่วจริง ๆ ท่านจะไม่หวั่นไหวเลยว่า สติจะไประลึกที่นามใดบ่อย นามใดมาก รูปใดนาน เป็นเรื่องของสติ เพราะเหตุว่ารู้ทั่วแล้ว

ถ้าท่านศึกษาอรรถกถาของมหาสติปัฏฐาน ท่านจะเห็นได้ว่า ผู้ที่เคยเจริญสมถภาวนามาก่อน แต่ยังไม่ทันถึงความเป็นอุปจารสมาธิ หรืออัปปนาสมาธิ ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ เพราะเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติจนกระทั่งชำนาญ

เพราะฉะนั้น เพียงจิตโน้มไปที่อารมณ์ที่เคยเป็นอารมณ์ของสมาธิเพียงชนิดเดียว ปัญญาก็แทงตลอดในลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมได้ และก็รู้แจ้งอริยสัจธรรม

ถ. เรื่องที่รู้อารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งนาน ๆ เท่าที่อาจารย์อธิบายมาก็พอเข้าใจ สติก็ระลึกที่ลมเรื่อย ๆ ไปโดยไม่ใส่ใจสิ่งอื่น มีสิ่งที่ปรากฏให้รู้ได้แต่ไม่รู้ อย่างนี้จะเรียกว่าเป็นผู้มีสติหรือเปล่า มีสิ่งที่ปรากฏให้รู้แต่ไม่ยอมรู้ เวทนาปรากฏแล้วแต่ทำไมจึงไม่รู้ รู้ด้วยว่าค้น ทำไมจึงไม่มีสติรู้ ไปรู้ที่ลมอย่างเดียว คล้าย ๆ กับเป็นการจดจ้อง

ส. บางท่านเจริญสมาธิมาก่อน และไม่เข้าใจการเจริญสติปัฏฐานอย่างถูกต้อง เพราะฉะนั้น ก็คิดหรือเข้าใจว่าจะเอาสมาธิเป็นบาท พอสมาธิแก่กล้าแล้วก็จะยกขึ้นสู่วิปัสสนา นั่นเป็นตัวตนหรือเปล่า ไม่ได้เคยอบรมการเจริญสติปัฏฐานจนชำนาญจนคล่องแคล่วเลย คิดแต่เพียงว่า เมื่อจิตสงบเป็นสมาธิแล้วจะยกขึ้นสู่วิปัสสนา ที่คิดว่าจะยกนั้นต้องเป็นตัวตน จะยกได้อย่างไรในเมื่อสติเป็นอนัตตา

และที่ฝึกอบรมมาจนกระทั่งชำนาญเป็นสมาธิ เมื่อมีสมาธิแล้ว ที่จะให้ระลึกว่าเป็นนามธรรมเท่านั้น เป็นเรื่องยากถ้าไม่ได้เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติมาก่อน สติระลึกไม่ได้แน่ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เคยเจริญอบรมสมถภาวนามาก่อน เมื่อเข้าใจการเจริญสติปัฏฐานแล้ว ต้องเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติจนกระทั่งชำนาญจริง ๆ

ที่เรียกว่าชำนาญ คือ รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั้ง ๖ ทาง จึงสามารถที่จะไม่มีเหยื่อตัวตนได้ เพราะฉะนั้น ถ้าในขณะนั้นเกิดคันขึ้นมา จะหวั่นไหวไหมสำหรับผู้ที่ยังไม่รู้แล้ว แต่สำหรับผู้ที่ยาจะจงจะเอาสมาธิเป็นบาทของการเจริญวิปัสสนา

และไม่เคยเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ไม่เคยรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั่วทั้ง ๖ ทางเลย ก็ผิดกันแล้วใช่ไหม

สติจะระลึกที่รูปลมที่กำลังกระทบ ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล สติจะระลึกที่นามใดรูปใด มากหรือน้อย ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล มีปัจจัยให้เป็นอย่างนั้น ให้ระลึกอย่างนั้น ให้รู้อย่างนั้น แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่รู้จริง ๆ ก็หวั่นไหวแล้ว จะมีตัวตนที่คอยจะทำ จะต้องทำอย่างนี้ จะต้องทำอย่างนั้น

เพราะฉะนั้น การละกิเลสนั้นละเอียดมาก เป็นเรื่องที่อยู่ เจริญสติจะต้องสำเนียง สังเกต และรู้ว่าที่จะละนี้เพราะรู้จริง ๆ หรือเปล่า หรือยังไม่ทันจะรู้ ก็มีตัวตนที่จะไปละ แต่ก็ละไม่สำเร็จ ซึ่งการที่จะละทุกสิ่งทุกอย่างได้เป็น สมุจเฉทจริง ๆ ต้องเพราะความรู้ชัดและละเอียดจริง ๆ เท่านั้น

ถ. ผมถามว่า ขณะที่สติกำลังระลึกรู้ลมหายใจ คือ ระลึกรู้ลักษณะของลมที่เย็นหรือร้อนอยู่ มีเวทนาหรือโลภมูลจิตเกิดขึ้น แต่ว่าสติไม่ไประลึกที่นั่น กลับมาระลึกรู้แต่ที่ลมหายใจตลอดเวลาเรื่อย ๆ อย่างนี้ไม่ใช่เรื่องของสมาธิ เป็นสติเหมือนกัน แต่ว่าสติระลึกเฉพาะอานาปานะ คือ ลมหายใจที่กระทบโดยลักษณะร้อนหรือเย็นก็ตาม หมายความว่า สติระลึกอยู่ที่ลมตลอดเวลา แม้มีอารมณ์อื่นเกิดขึ้น สติก็ไม่ไประลึกที่อารมณ์นั้น อย่างนี้จะผิดความจริงหรือเปล่า

ส. เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ถ้ายังไม่รู้ทั่ว ก็จะต้องระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปจนกว่าจะทั่ว จึงจะละคลาย ไม่หวั่นไหวได้ ความสำคัญอยู่ที่ไม่หวั่นไหวที่จะไม่หวั่นไหวเพราะรู้ชัด รู้ชัดแล้วไม่หวั่นไหว

ถ้าสติระลึกลักษณะของลมนาน ๆ จะหวั่นไหวไหม ก็ไม่หวั่นไหว ถ้าสติจะระลึกที่เวทนาหนอยหนึ่ง ก็ไม่หวั่นไหว ถ้าสติจะกลับไประลึกที่ลมอีกนาน ๆ จะหวั่นไหวไหม ก็ไม่หวั่นไหว เพราะเหตุว่ารู้ชัดแล้ว รู้จริง ๆ รู้ชัดจริง ๆ จึงจะไม่หวั่นไหวเมื่อไม่หวั่นไหว เพราะรู้ว่า เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรม ก็สามารถจะแทงตลอด

เพราะฉะนั้น การที่จะรู้แจ้งอริยสัจ แต่ละบุคคลนั้นไม่เหมือนกันเลย ผู้ที่เคยเจริญอานาปานสติสมาธิมาก่อน จิตโน้มไปที่ระลึกรู้ลักษณะของจิตที่สงบบ้าง ของ

รูปลมที่กำลังปรากฏบ้าง โดยที่ยังไม่ถึงอุปจารสมาธิ อปัณาสมาธิก็ได้ หรือว่าบางท่านสมาธิเกิดมาก ไปทางตลอดที่อุปจารสมาธิก็ได้ หรือที่อปัณาสมาธิก็ได้ ที่ปฐมฌานก็ได้ ทุตติยฌานก็ได้ จะถึงปัญจฌาน สติระลึกถึงความไม่ใช่ตัวตนก็ได้

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องของความไม่หวั่นไหวเพราะความรู้ชัด สำคัญที่สุด คือตอนที่รู้จริง รู้ชัด รู้ทั่ว และก็รู้แล้ว จึงจะไม่หวั่นไหวได้ มิฉะนั้นท่านจะเป็นผู้ที่หวั่นไหวอยู่เสมอ จะระลึกขันธ์นั้นก็หวั่นไหว จะระลึกนามนี้ก็ไม่นิ่ง โดยเฉพาะท่านที่เคยเจาะจงจะรู้เพียงรูปเดียว ทางตาไม่ให้รู้สีสังวรณะ ให้รู้แต่ที่เห็นว่าเป็นนามธรรม ก็จะมี ความหวั่นไหวมากทีเดียว ไม่นิ่งที่จะระลึกถึงลักษณะของรูปธรรม เมื่อไม่กล้าที่จะระลึก จะไม่หวั่นไหวได้ไหม

ท่านพอใจในสีสังวรณะที่เห็น ตัดใจในนิมิตในอนุพยัญชนะ แต่ที่จะละได้ เพราะรู้ชัดในสภาพของสิ่งที่ปรากฏนั้นว่า เป็นแต่เพียงรูปธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น ที่จะไม่หวั่นไหวได้จริง ๆ ต้องรู้ชัด รู้ทั่ว รู้ละเอียดด้วย แต่ก่อนที่จะเป็นอย่างนั้น ก็ต้องเจริญสติและรู้ลักษณะของนามและรูปทั้ง ๖ ทาง

ถ. ขณะที่กำลังรับประทานอาหาร อารมณ์ต่าง ๆ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย มีอยู่พร้อมหมด สมมุติว่ามีสี่สวຍ ๆ อยู่สี่หนึ่ง สติก็ไประลึกที่สีนํ้า นาน ๆ สติระลึกขันธ์นาน ๆ ทั้ง ๆ ที่อย่างอื่นก็มี กำลังเคี้ยวอยู่ รสก็มี โผฏฐัพพะก็มี อะไรก็มี แต่สติไม่ระลึก กลับไประลึกสิ่งที่ปรากฏอยู่ก่อนนี้นาน ทำให้ผมรู้สึกไม่ชัดแจ้งในใจ

ตามธรรมดา สภาวธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นหนึ่งแล้วก็หายไป ๆ ไม่ได้อยู่ให้เรา ขันธ์นาน ๆ จิตรู้อย่างนี้นิดหนึ่ง รู้จริง ไม่ใช่รู้ไม่จริง เวลาอาหารเข้าปาก ก่อนอาหารเข้าปากก็เห็น รู้แล้วว่า มีสี มีอะไรอย่างนี้ ก็สามารถจะรู้ได้หลายสิ่งหลายอย่าง แต่ไม่รู้ อย่างนั้น กลับไปรู้อยู่เฉพาะอย่าง เช่นว่า แกงนี้รสดี ก็ไประลึกอยู่ที่รส รสหายไปหมดแล้ว แต่ยังไประลึกที่รสอยู่ อย่างนี้จะเรียกว่าสติไประลึกผิด ๆ ได้ไหม เพราะรสไม่มีแล้ว หายไปหมดแล้ว แต่สิ่งอื่นยังมีอยู่ ยังปรากฏอยู่ แต่ไม่ระลึก

ส. เคยเผื่อนาน ๆ ใหม่ เผื่อนานก็มีปรากฏ และสติที่รู้เผื่อนานนั้นก็บังคับบัญชาไม่ได้ คือ ต้องรู้ความเป็นอนัตตาแล้วไม่หวั่นไหว แต่ก่อนที่จะถึงความไม่หวั่นไหวได้ จะต้องรู้ทั่วจริง ๆ ซึ่งในพระไตรปิฎกใช้พยัญชนะว่า รู้ชัด หมายความว่าถึงวิปัสสนาญาณ

กำลังระลึกทางตา ญาณเกิดได้ใหม่ที่จะแทงตลอดเพราะไม่หวั่นไหว เพราะรู้ว่าเป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม ถ้าจะระลึกฐานก็เป็นสติที่ระลึก ไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้น เมื่อสติจะไประลึกที่นามใดมาก นามใดนาน สามารถที่จะประจักษ์ความเกิดดับของนามนั้นรูปนั้น จนกระทั่งแทงตลอดอริยสัจ ถึงความเป็นพระอรหันต์ก็ได้ แต่ถ้ายังไม่ทั่ว หวั่นไหวจริง ๆ

ถ. คำว่าฐาน พิจารณาแล้ว คงไม่ใช่รู้สิ่งใดนาน ๆ แต่รู้สิ่งนั้นบ่อย ๆ เช่น เกิดเกิดขึ้น สติระลึกว่าเกิด เกิดเกิดขึ้นอีก ก็ระลึกว่าเกิดอีก แล้วก็ระลึกว่าเกิดอยู่อย่างนี้ สติเกิดขึ้นมาเรื่อย ๆ เหมือนกัน แล้วก็รู้เรื่องเกิดนี้เรื่อย ๆ เกิดเกิดขึ้นนิดหนึ่งสติเกิดขึ้นรู้ เกิดเกิดขึ้นนิดหนึ่งสติเกิดขึ้นรู้ เป็นอย่างนี้เรื่อย ๆ การระลึกอย่างนี้ เราใช้คำว่านาน เมื่อใช้คำว่านาน ก็รู้สึกว่ามีติดพัน ถ้าผมจะใช้คำว่า ระลึกอีก ๆ แต่ไม่ใช่ระลึกไปนาน ๆ คำว่านาน อาจจะเข้าใจสับสน จะถูกหรือไม่ถูกครับ

ส. ที่ถูกจริง ๆ ตามขั้นของญาณ เวลานี้เห็นนานไหม เวลาที่ญาณไม่เกิดหลายขณะแล้ว ปรากฏความนานแล้ว แต่ว่ายังไม่ได้รู้ชัดในความเกิดขึ้นและดับไป

เพราะฉะนั้น การรู้ชัดนี้แล้วแต่ญาณ ถ้ามีญาณที่สูงขึ้น ประจักษ์ความเกิดขึ้นและดับไป ระลึกจนทั่ว จนละ จนคลาย ไม่หวั่นไหวเลย จะไประลึกที่รูปไหนมาก นามไหนมาก รูปไหนนาน นามไหนนาน เป็นการเจริญสติเพื่อที่ให้ปัญญารู้ชัด เมื่อรู้ชัดแล้วก็ยังไม่หวั่นไหว ยิ่งละเอียด แต่ข้อสำคัญ คือ ตอนที่ยังหวั่นไหวเพราะไม่รู้ชัด จะมีตัวตนคอยจัดการว่าจะอย่างนั้น จะอย่างนี้

แต่ปัญญาจะต้องเกิดตามขั้น ถ้าวิปัสสนาญาณที่ ๑ คือ นามรูปปริเฉทญาณ ไม่เกิดรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง จะถึงอุทกัพพญาณไม่ได้

เพราะฉะนั้น ในขั้นแรก ท่านปฏิบัติเพื่อที่จะให้บรรลุถึงนามรูปปริจเฉทญาณ คือ รู้ลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ยังไม่ต้องไปกังวลถึงความเกิดขึ้นและดับไป ระลึกรู้ลักษณะที่เป็นสภาพรู้ กับลักษณะที่ไม่ใช่สภาพรู้ และจะไม่หวั่นไหวเมื่อรู้ชัดมากขึ้น

ถ. การที่เราประสพกับวิบาก และรู้ว่าเป็นวิบาก ถือว่าเป็นการเจริญสติหรือยัง

ส. รู้ชื่อ หรือว่ารู้ลักษณะของวิบาก

ถ. ลักษณะของวิบาก คือ ผมเห็นสิ่งที่ดี ก็รู้ว่าเราคงจะทำวิบากมาดี หรือเห็นสิ่งที่ไม่ดี ที่ไม่ชอบใจเป็นอนิฏฐารมณ์ ก็รู้ว่าเป็นวิบากของผมที่ไม่ดี

ส. ขณะไหนเป็นการรู้วิบาก

ถ. ขณะที่ได้เห็น ขณะที่ได้ยิน

ส. รู้ลักษณะของนามธรรมทางตา รู้ลักษณะของนามธรรมทางหู ไม่ใช่เป็นการรู้ชื่อ ที่ใช้คำว่าวิบาก ที่ใช้คำว่ากุศล ที่ใช้คำว่าอกุศล เป็นสภาพที่มีจริง เป็นนามธรรม อย่างจิตตานุสัสสนาสติปัฏฐาน ก็มีสราคจิตเป็นอกุศลจิต วิตรราคจิตจิตที่ไม่ใช่โลกมุลจิต เพราะฉะนั้น มีสภาพปรมาตถธรรม เป็นสภาพธรรมที่มีจริง

คำว่า วิบาก เป็นนามธรรม เป็นจิตและเจตสิก มีเหตุปัจจัยที่จะให้เห็น มีเหตุปัจจัยที่จะให้ได้ยิน มีเหตุปัจจัยที่จะให้ได้กลิ่น มีเหตุปัจจัยที่จะให้รู้รส มีเหตุปัจจัยที่จะให้รู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว เป็นวิบาก เพราะเหตุว่าไม่ได้เป็นไปตามปรารถนา ผู้ที่รู้วิบากจะต้องรู้ลักษณะของนามธรรม ไม่ใช่เรียกว่ากำลังเห็นนี้เป็นผลของกรรม

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานเป็นการรู้ลักษณะของสภาพธรรม สติจึงจะเป็นสัมมาสติเพราะระลึกรู้ชอบ ปัญญาจึงจะเป็นสัมมาทิฐิเพราะรู้ชอบ รู้ถูกต้องตามลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ไม่ใช่เป็นขั้นการคิด

ถ. คำว่า วิบาก นี้ เมื่อเราได้ประสพแล้ว สมมติว่า ได้กลิ่น ได้กลิ่นดี ได้กลิ่นไม่ดี กลิ่นเหม็น เราไม่ชอบ รู้สึกโกรธ ก็เป็นอกุศลจิต หรือว่าได้กลิ่นหอม ก็เป็น

อกุศลจิตอีก เป็นโลภะ ถ้าหากเราปลงเสียว่า เป็นวิบากของเรา จะเป็นตัวสติหรือเปล่า

ส. สติขั้นไหน สติมีหลายขั้น แล้วแต่สติจะระลึกฐานอะไร ฐานที่กำลังรู้ กลิ่นว่าเป็นแต่เพียงสภาพที่รู้กลิ่นเท่านั้น เวลาที่ไม่พอใจเกิดขึ้น สติจะระลึกรู้ว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมชนิดหนึ่ง แล้วแต่สติจะระลึกฐานใดรูปใดได้ทั้งนั้น จนกว่าจะรู้ชัด จนกว่าจะรู้ทั่ว จนกว่าจะชิน ต้องเป็นความรู้จริง ๆ ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จึงจะไม่หวั่นไหว และละคลายได้

เพราะฉะนั้น การเจริญสติ เป็นสติที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ปรากฏ แต่จะต้องรู้ลักษณะที่เป็นนามธรรม รู้ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ไม่ใช่สับสนกัน ไม่ใช่ปนกัน หรือว่าไม่ใช่ไม่รู้ ก็คิดว่ารู้แล้ว

ถ. ดิฉันสนใจธรรม ฟังหลาย ๆ อาจารย์ มีปัญหาข้องใจ ที่ท่านอาจารย์ กล่าวว่า ให้เจริญสติ ฐานชนิดหนึ่งที่ปรากฏ ให้พิจารณานามที่ปรากฏว่าเป็นธรรม จะเป็นฝ่ายกุศลหรืออกุศลก็ตาม ก็เป็นธรรมชนิดหนึ่ง แต่เคยไปฟังที่อื่น อาจารย์ที่นั่น บอกว่า ต้องทำสมาธิจนเกิดอภิญญา ได้อภิญญาถึงจะเห็นอนัตตา ก็ต่างกันกับท่านอาจารย์

ส. ต่างกับพระไตรปิฎก

